

**Sonja Barend
(1940-2026)**
Haar talkshows
waren soms een
volksgericht

BINNENLAND 12-13

Logeren Trump
'Melania is er bij,
dus het moet
gezellig blijven'

IN HET NIEUWS 10-11

Topsport
'Aanleg is goed,
motivatie
belangrijker'

WETENSCHAP 28

Son Mieux
'Niet alles hoeft
Multicolor te
zijn'

CULTUUR C4-5

Parijs-Roubaix
Eindelijk wint
Wout van Aert
zijn klassieker

SPORT 25

OORLOG IN MIDDEN-OOSTEN

Teheran houdt druk op Trump

De onderhandelingen tussen de VS en Iran in Pakistan hebben niets opgeleverd.

Rob Schoof

AMSTERDAM

Na bijna een etmaal onderhandelen was het de Amerikaanse delegatie in Islamabad nog eens diep ingewreven: een oorlog beginnen is makkelijker dan hem beëindigen. Al het Amerikaanse militaire machtsvertoon ten spijt, het Iraanse regime is gehavend, maar verre van verslagen. En voorlopig niet van plan te zwichten voor nog meer Amerikaanse dreigementen. Het lange onderhoud tussen de Iraanse regeringsdelegatie en de Amerikanen, aangevoerd door vicepresident JD Vance, veranderde daar niets aan.

Hoewel over de inhoud van de besprekingen officieel weinig naar buiten kwam, lijken de Iraanse uraniumvoorraad en de greep op de Straat van Hormuz de moeilijkste hordes voor beide partijen. Teheran houdt beide troeven stevig in handen.

„Het slechte nieuws is dat we geen overeenkomst hebben bereikt, en ik denk dat dat veel slechter nieuws is voor Iran dan voor de Verenigde Staten”, zei Vance vlak voordat hij de Pakistaanse hoofdstad verliet. Volgens hem hadden de Amerikanen „een definitief” voorstel gedaan. Via het Iraanse kamp lekte uit dat de VS „buitensporige eisen” had gesteld.

Mislukking geen verrassing

Dat de eerste rechtstreekse onderhandelingen tussen beide landen sinds 1979 mislukten, wekt weinig verbazing gezien de chaotische, turbulente voorgeschiedenis: Israëlisch-Amerikaanse luchtaanvallen op meer dan 13.000 Iraanse doelen, 38 dagen lang, gevolgd door het dreigement van president Donald Trump om de hele Iraanse beschaving uit te roeien als Teheran het scheepvaartverkeer in de Straat van Hormuz niet met rust zou laten.

Het plotselinge en broze staakt-het-vuren dat vorige week daar uit voortkwam droeg alle kenmerken van een Amerikaanse vlucht uit een oorlog waarvan de VS de consequenties volkomen verkeerd hadden ingeschat. Met name de omvang van de economische schade die de Iraanse blokkade van de Straat van Hormuz wereldwijd veroorzaakte.

Elke dollarcent prijsstijging aan de Amerikaanse benzinepomp bevestigt het Iraanse regime dat het goud in handen heeft met de controle over deze nauwe zeestraat. Door deze cruciale vaarroute af te knippen heeft Teheran direct invloed op de koopkracht van de Amerikaanse consument, een wapen dat in een verkiezingsjaar net zoveel waard is als een modern raketprogramma.

Na duizenden luchtaanvallen beschikt Iran nog altijd over raketten, drones en lanceerinstallaties

Gezien het belang van de Amerikaanse economie voor kiezers is Trump er alles aan gelegen de olieprijsen heel snel naar beneden te krijgen; een 'deal' met Iran is daarbij de kortste route. Het zal een deel van de verklaring zijn waarom Trump vorige week dreigde met een armageddon in Iran, en waarom hij zich kort voor het verstrijken van zijn eigen ultimatum liet verleiden in te stemmen met de Iraanse voorwaarden voor een staakt-het-vuren van twee weken.

Maar de afspraken over dat bestand leverden zoveel onduidelijkheid op dat de onderhandelingen die erop volgden bij voorbaat

Lees verder op pagina 5

IN HET LAND
NIEUWE-TONGE
HANS STEKETEE

De 'Keukenhof van de Rijnmond'

Je moet niet te zware grond hebben en zoet water bij de hand om te beregenen. En een gematigd klimaat, niet te ver van de kust. Dan kun je er prima tulpenbollen kweken.

Sinds eind maart bloeien ze in lange bedden, in kleuren waarvan je niet met zekerheid kunt zeggen of ze vloeken of juist perfect bij elkaar passen. Lila, violet, cycloam, mauve, magenta - wel tien soorten paars, en net zoveel gelen, roden en oranjes. Alsof modekoning Paul Smith zijn *signature stripes* heeft uitgerold op Goeree-Overflakkee.

Want dit is geen Lisse en Hillegom, maar het zuidelijkste stukje Zuid-Holland, tussen Haringvliet en Grevelingen, waar zeven van elke honderd Nederlandse tulpenbollen groeien.

Met de tulpen komen de toeristen. En met de toeristen komt de ergernis. Vaste mopperpot is een kweker uit Ooltgensplaat. „Vorig jaar stonden er opeens vijftig Japanners in het veld”, citeren de regiogidsen van het AD hem. „Er blijven mensen die niet lezen dat je ze niet mag meenemen”, klaagt de hij eerder.

Als ik op een doordeeweekse dag een kijkje neem in 'De Keukenhof van de Rijnmond', zoals een marketingbureau heeft verzonnen, zijn er nul Japanners. Twee vrouwen maken een selfie op een dijkje. In Nieuwe-Tonge tilt een echtpaar de fiets van hun hagelwitte camper voor een bollentochtje.

„De toeristen zijn wel een probleem”, zegt Leen van Es. „Zeker in het weekend, bij mooi weer en langs de doorgaande weg. Maar mijn meeste percelen liggen in de polder.”

Van Es verbouwt aardappels, uien en suikerbieten, zoals velen op het eiland. En tulpen. Maar op dezelfde akker niet vaker dan om de zeven jaar bollen, om de grond gezond te houden.

Op dit perceel, vijftien hectare Flaming Flag en Pretty Woman, zal een machine binnenkort de wit-paars gevlamde en kardinaalsrode 'koppen' afsnijden. Zonder bloem om zijn energie in

te steken groeit de bol door, om eind juni gerooid te worden.

De grotere bollen gaan naar een 'broerierij', waar er opnieuw tulpen uit groeien die je het voorjaar era kunt kopen op de bloemenmarkt of in de supermarkt. Of ze gaan naar het buitenland, natuurlijk.

De kleinere worden in de herfst herplant en tot die tijd bewaard. Van Es is er een nieuwe schuur voor aan het bouwen, met cellen waarin het zuurstofgehalte extreem wordt verlaagd om de galmijt en zijn eitjes te verstikken. „Peperduur, maar chemisch bestrijden mag niet meer”, zegt hij. Spuiten doet hij alleen nog tegen schimmel.

Tussen rijtje mannen en vrouwen beweegt traag door de tulpenzee,

Tulpenkweker Leen van Es heeft het geprobeerd, zegt hij, maar vindt geen Nederlander die dit werk wil doen

speurend naar een zieke plant of een kop in de verkeerde kleur. *Snipsnap* doet hun knipschaar. Dan even de 'stipstok' tegen het snijvlak voor een druppel glyfosaat, zodat de bol afsterft. En door; nog een paar weken duurt hun seizoen.

„Ziekzoekers” heet dit. De ziekzoekers komen uit Wit-Rusland, Polen en Oekraïne, via een uitzendbureau. „Ik heb het vaak geprobeerd, maar helaas is geen Nederlander meer bereid om dit werk te doen”, zegt Van Es. Ook hier is het wachten op de robot.

Onderweg naar een andere groep ziekzoekers op een tweede perceel wijst hij op een zee van rood-geel gevlamde en knalroze tulpen. Als de zon doorbreekt doet het bijna pijn aan je ogen. „Jan Seignettes en Aafkes”, zegt hij. „Die zijn niet van mij.”

Hans Steketeer doet elke maandag ergens vanuit Nederland verslag

Paus Leo XIV hield op zaterdag een gebedswake. FOTO VATICAN MEDIA/ANP/EPA

GEBEDSWAKE

Paus Leo woedend over oorlogszucht

De paus liet zich tijdens een speciale wake scherp uit over regeringsleiders die de wereld in oorlog storten. „Stop, het is tijd voor vrede”, zei hij,

Carola Houtekamer

AMSTERDAM

In een speciale 'gebedswake voor vrede' is paus Leo XIV zaterdagavond fel van leer getrokken tegen de oorlogszucht en oorlogsretoriek van westerse regeringsleiders. De wake in de Sint-Pietersbasiliek in Vaticaanstad werd georganiseerd in reactie op het uitbreken van de Iran-oorlog en de bombardementen op Libanon, en viel precies op de dag van de besprekingen tussen Iran en de VS. Zonder concrete namen of landen te noemen, was de boodschap van de paus duidelijk gericht aan onder meer Trump en Netanyahu, die veertig dagen geleden de oorlog in Iran zijn begonnen.

In een dwingend, bij vlaggen woedende, toespraak betoogde de paus hoe regeringsleiders de wereld veranderen in een plek „waar er nooit genoeg graven lijken te zijn, waar mensen elkaar blijven kruisigen en levens blijven uitroeien, zonder acht te slaan op rechtvaardigheid en barmhartigheid. Tegen hen roepen we: stop, het is tijd voor vrede. Kom aan de tafel van dialoog.”

Paus Leo heeft het imago behoedzamer te

opereren dan zijn voorganger paus Franciscus, maar de laatste maanden mengt hij zich steeds uitgesproken in de mondiale politiek. In november vorig jaar noemde de paus de behandeling van immigranten en vluchtelingen in de VS „extrem respectloos”. De paus, die vorig jaar persoonlijk door de tot het katholicisme bekeerde Amerikaanse vicepresident JD Vance werd uitgenodigd, lijkt een bezoek aan de VS te willen vermijden.

Onlangs werd bekend dat de paus 4 juli bij Afrikaanse vluchtelingen op het eilandje Lampedusa zal doorbrengen. En dus niet in de VS, zijn geboorteland, waar op die dag wordt gevierd dat 250 jaar geleden de Verklaring van Onafhankelijkheid werd getekend. Het dreigement van Trump om de Iraanse beschaving te vernietigen noemde hij „werkelijk onacceptabel”.

Een speciaal woord leek de paus gisteravond te hebben voor de oorlogsretoriek van de Amerikaanse minister van Defensie Hegseth, die het Amerikaanse volk oproep te bidden voor een overwinning in Iran „in Jezus' naam”. De paus, die eerder zei dat „Jezus niet luistert naar de gebeden van mensen die oorlogen beginnen”, hield dat „zelfs de heilige naam van God in het discours van de dood wordt getrokken”. Hij noemde het gebed om vrede „een bolwerk tegen de waan van almacht die ons omringt en steeds onvoorspelbaarder en agressiever wordt” en bad voor „een Koninkrijk waarin geen zwaard, geen drone, geen wraak, geen bagatellisering van het kwaad en geen oneerlijke winst” bestaat.

REPORTAGE TUSSENTIJDSE VERKIEZINGEN

Canadezen scharen zich resoluut achter 'anti-Trump' Mark Carney

Premier Mark Carney is populair in Canada sinds hij ruim een jaar geleden aan de macht kwam. „Hij doet het goed.”

Frank Kuin

MONTREAL

Lachend geeft Dannie Desjardins, een kiezer uit de overwegend Franstalige Canadese provincie Quebec, het toe: ze is „verliefd” op de Canadese premier Mark Carney. „Toen hij op het toneel verscheen, kreeg ik weer hoop”, zegt de vijftiger, een inwonster van Terrebonne, een voorstadje van Montreal.

Desjardins viel als een blok na de toespraak van Carney bij het World Economic Forum in het Zwitserse Davos in januari, vertelt ze. De premier hield toen een betoog voor samenwerking van middelgrote mogendheden, om sterk te staan tegenover wereldmachten. „Ik vind dat hij een intellectuele kracht heeft die heel interessant is”, aldus Desjardins.

Voor het eerst stemt ze op de Liberale Partij van premier Mark Carney. „Ik stemde altijd blindelings op het Bloc Québécois”, zegt ze, doelend op de separatistische partij die de belangrijkste oppositie vormt in Quebec. „Maar het is nodig dat Carney de mogelijkheid krijgt om te besturen zonder dat vooruitgang de hele tijd wordt geblokkeerd.”

Carney staat op het punt die bevestiging te krijgen: bij tussentijdse verkiezingen in drie kiesdistricten is het zo goed als zeker dat zijn partij de absolute meerderheid in het parlement behaalt. Met een meerderheid - 172 zetels of meer - kan Carney zijn beleid uitvoeren zonder steun van parlementsleden van de oppositie. En in principe kan zijn kabinet de rit uitzijten tot 2029, zonder het risico dat het ten val wordt gebracht.

De Canadese premier Mark Carney tijdens een bezoek aan de leden van de Canadese strijdkrachten in Yellowknife, in maart. FOTO CARLOS OSORIO/REUTERS

Tussentijdse verkiezingen
Meerderheid lonkt

In drie van de 343 Canadese kiesdistricten worden maandag tussentijdse verkiezingen gehouden: twee districten in en rond Toronto en één nabij Montreal. Beide vacante zetels in Toronto gelden als veilig voor de Liberalen.

Het kiesdistrict Terrebonne nabij Montreal is meestal in handen van het Bloc Québécois, maar werd een jaar geleden met één stem verschil gewonnen door de Liberale kandidaat Tatiana Auguste. Wegens een fout bij het tellen moest die verkiezing over van het Canadese Hooggeerechtshof.

Er zijn 172 zetels nodig voor een meerderheid. De Liberalen hebben er nu 171, de Conservatieven 140. Het Bloc Québécois heeft 22 zetels, de linkse NDP 6, de Groenen hebben één zetel.

juiste man op het juiste moment.”

In het afgelopen jaar is de populariteit van Carney gestaag gegroeid: onder zijn leiding wist de partij een op handen zijnde verkiezingsnederlaag om te bouwen in een overwinning. Uit opiniepeilingen blijkt dat 44 à 48 procent van Canadese kiezers de Liberalen steunt tegenover 30 à 34 procent voor de voornaamste oppositiepartij, de Conservatieven onder leiding van Pierre Poilievre.

Hoewel Carney nog geen grote beloftes heeft waargemaakt - zo zijn er nog geen nieuwe handelsafspraken met het Witte Huis - geven Canadezen hem voorslagnog speelruimte, zegt Bédard. „Mensen weten dat het lastig is”, zegt hij. „De wereld lijkt te ontrafelen en mensen willen iemand die wellicht wat technocratisch is, maar die probeert het schip door de storm te loodsen.”

Overlopers in het parlement
Carney's boodschap trekt niet alleen kiezers, maar spreekt ook politici van andere partijen aan - zo stapten vier parlementsleden van

de Conservatieven en één lid van de NDP, een linkse oppositiepartij, over naar zijn ploeg. Volgens geruchten zouden nog acht Conservatieve leden de overstap willen maken.

Dat Carney Conservatieve parlementsleden aantrekt, heeft te maken met het feit dat de Liberale partij naar centrum-rechts is opge-

Veel Canadezen beschouwen Carney als de juiste man op het juiste moment

Daniel Bédard
hoogleraar politicologie

schoven, ten opzichte van het centrum-linkse tijdperk-Trudeau. Wegens de druk op de Canadese economie door de heffingen van Trump legt Carney de nadruk op economische ontwikkeling, onder meer met ruimte voor de winning van grondstoffen en uitbreiding

van handelsbanden met de EU, China, India en andere partners. Ook heeft hij grote investeringen aangekondigd in Defensie.

Sinds afgelopen week een Conservatieve parlementariër overliep die bekendstaat om haar sociaal-conservatieve waarden en klimaatsceptis, groeit echter onrust over de manier waarop Carney zijn meerderheid bijeenprokelt. Vooral aan de linkerzijde van de Liberale Partij neemt twijfel toe over de vraag of progressieve waarden en klimaatbeleid onder Carney in de verdrinking komen.

Vooralsnog zijn de Liberalen Carney echter bovenal dankbaar dat hij de partij van een electorale ondergang heeft gered. Bovendien gaat zijn strijd om Canada te behouden voor Trump boven andere overwegingen. De overlopers „onderschrijven het kernelement van onze missie om een sterk Canada te bouwen”, zei Carney zelf.

Meer kiezers gunnen de premier een meerderheidsmandaat. „Ik heb daar geen probleem mee”, zegt Odette Quevillon. „Hij doet het goed.”

In Qatar is de rode loper uitgerold voor de Oekraïense president Zelensky die wordt ontvangen door minister van Buitenlandse Zaken Mohammed bin Abdulaziz bin Saleh al-Khulaifi. FOTO AFP

DIPLOMATIEK OFFENSIEF

Oekraïne heeft de wereld nu iets te bieden in plaats van te vragen

De Oekraïense president Zelensky heeft de afgelopen weken meerjarige overeenkomsten gesloten met landen in het Midden-Oosten. Oekraïne biedt drones en expertise aan in ruil voor financiële en diplomatieke steun, en mogelijk wapens.

Rob Schoof en Floris Akkerman

AMSTERDAM

Het orkest speelde en de rode loper lag klaar op het vliegveld van Damascus, waar Volodymyr Zelensky met een militaire erehaag werd onthaald. In het paleis van de Syrische leider Ahmed Husein al-Sharaa sprak de Oekraïense president even later over drones en de voedselvoorziening. Syrië was Zelensky's laatste stop van een opmerkelijke bliksemtournee langs Midden-Oosten-landen als Saoedi-Arabië, Qatar en Syrië.

Sinds de grootschalige Russische invasie in 2022 staat Oekraïne vooral bekend als een hulpbehoevend land. Vier jaar lang bestonden Zelensky's diplomatieke reizen uit smeekbedes om militaire hulp tegen de Russische agressie, of om civiele assistentie na een nieuwe verwoestende aanval op de energievoorziening. „You don't have the cards!”, snauwde president Donald Trump Zelensky een jaar geleden tij-

dens een rampzalige ontmoeting in het Witte Huis.

Dit voorjaar ziet de wereld een heel andere Zelensky: een president die met alle egards wordt ontvangen. Niet zo zeer uit respect voor de Oekraïense oorlogspresident en zijn belaagde land, maar omdat Zelensky iets kan bieden dat niemand heeft: een ongeëvenaarde expertise in moderne oorlogvoering en 's werelds beste luchtverdediging tegen kamikazedrones.

Oekraïne biedt drones en graan

Zijn diplomatieke flitoffensief door de Golfregio - midden in de Iran-oorlog - leverde Oekraïne samenwerkingsovereenkomsten op met de Verenigde Arabische Emiraten, Saoedi-Arabië, Qatar en Syrië. Dit laatste land heeft ook internationale Oekraïne als graanproducent. Op de terugweg naar Kyiv haalde Zelensky de banden aan met president Recep Tayyip Erdogan van Turkije, dat net als Oekraïne aan de Zwarte Zee ligt. Zelensky is inmiddels ook in gesprek met

Als enige ter wereld heeft Oekraïne ervaring met de goedkope drones zoals die van Iran

Bahrein, Koeweit en Oman over meerjarige handelsdeals.

„Zelensky zag de kans om te laten zien dat Oekraïne een rol kan spelen”, stelt Volodymyr Doebovyk, directeur van het Centrum voor Internationale Studies aan de Metsjynkova-universiteit in Odesa, tegenover NRC. „Zelfs in zaken die niet direct verband houden met de oorlog tegen Rusland. Hij herinnert de wereld aan de aanhoudende Russische agressie en de bestaande band tussen Moskou en Teheran, en hij laat zien dat hij aan de juiste kant staat. Een onderdeel van de inspanning kan zijn om aan Washington te laten zien dat Oekraïne behulpzaam is.”

De Oekraïense president hoopt, denkt Doebovyk, dat de Golfstaten Oekraïne te zijner tijd kunnen helpen. Of zelfs nu al, als ze met Oekraïne samenwerken aan de gezamenlijke productie van wapens. Daarnaast kunnen de betrokken landen investeren in Oekraïne, deelnemen aan de wederopbouw na de oorlog en energiedeals sluiten.

Volgens de Oekraïense publieke oproep Soespilne heeft Zelensky tijdens zijn bezoeken ook gesproken over de levering van raketten voor de Patriot-luchtafweersystemen waar Oekraïne dringend behoefte aan heeft.

Golfstaten verslonden Patriots

Toen de VS en Israël hun oorlog tegen Iran begonnen, sloeg Teheran terug met droneaanvallen op de staten aan de overkant van de Golf. Die konden niet anders dan de goedkope Iraanse kamikazedrones onderscheppen met peperdure Amerikaanse afweerraketten, per stuk zo'n drie miljoen dollar. Als enige ter wereld heeft de Oekraïense luchtafweerder brede ervaring met zulke aanvalsdrones: Rusland bestookte Oekraïne de afgelopen jaren met vele tienduizenden Shahed-drones van Iraanse en Russische makelij. In antwoord daarop ontwierpen de Oekraïners een hele waaiër aan goedkope en steeds effectievere onderscheppingsdrones. Geen wonder dat het Midden-Oosten interesse heeft.

Zelensky ontmoet de Turkse premier Erdogan. FOTO AFP

Op bezoek bij de Syrische president Ahmed al-Sharaa. FOTO AFP

Oekraïne biedt niet alleen goedkope, verrijnde onderscheppingsdrones aan, zei Oleksi Melnyk tegenover Al Jazeera. Het gaat om het hele luchtverdedigingssysteem, verduidelijkt de expert Buitenlandse Betrekkingen en Internationale Veiligheid aan het Razoemkov Centrum in Kyiv. Te denken valt aan software, elektronische oorlogvoeringssystemen en zeedrones.

Oekraïne stuurde onlangs 228 trainers naar de Golflanden om militairen te leren hoe ze Iraanse drones kunnen detecteren en hoe ze Oekraïense onderscheppingsdrones moeten inzetten. Melnyk: „De Oekraïense trainers kunnen de drones meteen inzetten. Het kost weken, waarschijnlijk maanden training voordat dronepiloten ze kunnen hanteren.”

Dit laatste bleek vrijdag, toen bekend werd dat Oekraïense militairen al zijn ingezet in „verschillende Golfstaten” bij het neerhalen van Iraanse drones. „Dit ging niet over een trainingsmissie of oefeningen, maar over steun bij het opbouwen van een modern luchtverdedigingssysteem dat daadwerkelijk kan werken”, zei Zelensky.

Zelensky plots groots ontvangen

Hiermee neemt Oekraïne deel aan de oorlog in het Midden-Oosten, beaamt Doebovyk. De Golfstaten voeren een defensieve oorlog, benadrukt hij, geen aanvullende. „Het is defensief voor Oekraïne, aangezien Iran een nauwe bondgenoot is van Oekraïne's vijand Rusland. Oekraïne probeert een vijand te verzwakken.”

Nu Oekraïne een rol speelt in het

Midden-Oosten zit het daarmee Rusland dwars. Sinds de invasie zoekt Moskou nauwer handelscontact met landen als de Emiraten en Saoedi-Arabië, onder meer om wapens te verkopen. Deze landen deden niet mee aan de westerse sancties tegen Moskou.

Nu wordt Zelensky plotseling groots ontvangen, terwijl Moskou, dat Iran steunt, de Oekraïense president steevast omschrijft als een onwettige leider. „Oekraïne heeft invloed in de Golf en de Arabische wereld. Dat had het nooit”, zei de Russische defensie- en buitenlandexpert Pavel Felgenhauer tegenover Al Jazeera. „De Arabische vrienden keren Rusland de rug toe en gaan naar Oekraïne. Dat wordt in het Kremlin gezien als een serieus probleem.” Felgenhauer voegde eraan toe dat „Oekraïne internationale punten wint in een belangrijk gebied”.

Dat de Oekraïense president uitgeroemd in Syrië opdoek, moet voor Vladimir Poetin extra wrang zijn geweest - terwijl de Syrische oud-president Bashar al-Assad noodgedwongen in Moskou zit. Tot diens val in december 2024 stond Syrië onder Russische invloed; nu loopt opeens Poetins aartsvijand rond in Damascus.

Met zijn diplomatieke offensief in het Midden-Oosten doet Zelensky aan risicospreiding. Tegelijkertijd laat het een heel andere Oekraïense president zien, een die zelfvertrouwen uitstraalt. Op hulp van de Verenigde Staten onder Trump rekent het land niet meer. Samenwerking met de rijke landen in het Midden-Oosten is daarmee meer dan welkom voor Kyiv.

VS gaan zeestraat nu zelf blokkeren

» Vervolg van voorpagina

gedoemd waren te mislukken. Zo kon Teheran - onder meer - bedingen dat het zijn uraniumverrijkingsprogramma gewoon kon voortzetten, dat alle Amerikaanse troepen uit de regio zouden terugtrekken, dat alle sancties tegen Iran zouden worden opgeheven en dat Iran controle zou houden over het scheepvaartverkeer in de Straat van Hormuz. Allemaal punten die onbespreekbaar zijn voor de Amerikanen.

Die grote tegenstrijdige belangen zullen in Islamabad in volle omvang aan het licht zijn gekomen. De VS willen Iran militair verder ontmantelen en de wereldwijde oliehandel terug op de rails krijgen, Teheran kan achterover leunen totdat Washington betere voorstellen doet. Die impasse kan nog wel even duren.

Een compleet onvoorspelbare variant in dit geopolitieke spel is Israël, dat vanaf dag één zijn eigen gang gaat in de oorlog tegen Iran én Libanon. Premier Benjamin Netanyahu lijkt zijn kans schoon te zien om voor lange tijd af te rekenen met Iran - en profiteert van alle chaos met een zwaar offensief in Libanon. Het lijkt er niet op dat Trump veel invloed heeft op de Israëlische beslissingen.

Daarmee heeft de regering-Trump zich in een uiterst ingewikkelde positie gemanoeuvreerd: de Amerikanen moeten nu via onderhandelingen met Teheran voor elkaar krijgen wat het militair niet voor elkaar kreeg: de onttaking van Iran als militaire speler.

Het lijkt erop dat Trump zich heeft laten leiden door het idee dat de Amerikanen elk probleem in de wereld kunnen oplossen op basis van hun militaire superioriteit. Maar zonder enige vorm van diplomatie - of tact - werkt die Amerikaanse vuist niet, is in het verleden vaker gebleken. Ook in Irak, Afghanistan en eerder in Vietnam waren de Amerikanen superieur, maar weinigen zullen beweren dat de VS die oorlogen 'won'.

Illegaal tol betalen

Verder kondigde Trump aan dat de Amerikaanse marine wereldwijd op zoek gaat naar schepen die de afgelopen weken tot hebben betaald aan de Iraanse autoriteiten om de Straat te passeren. „Niemand die illegaal tol betaalt zal een veilige doorgang krijgen op de volle zee”, aldus Trump. Tevens kondigde hij aan dat de Amerikanen gaan beginnen met het vernietigen van zee-mijnen in de Straat. „Elke Iranër die op ons schiet, of schiet op vreedzame schepen, zal NAAR DE HEL WORDEN GEBLAZEN!”, aldus de Amerikaanse president.

Trump heeft weinig alternatieven

De grote vraag is wat de volgende stappen zullen zijn. Opnieuw onderhandelen met Iran over het nucleaire programma kan maanden gaan duren, terwijl Trump de olieprijsen zo snel mogelijk omlaag wil krijgen, met het oog op de Congresverkiezingen in november. Ook een hervatting van de oorlog heeft grote nadelen voor de Amerikanen:

ruim vijf weken van oorlog hebben dankzij 'Hormuz' al geleid tot de grootste energiecrisis uit de geschiedenis.

Bovendien heeft Washington geen enkele garantie dat de militaire doelen - ontmanteling van het nucleaire programma - dan wél worden bereikt. Ook na duizenden luchtaanvallen beschikt Iran nog altijd over raketten, drones en lanceerinstallaties. En nu al wordt in Amerikaanse defensiekringen regelmatig geklaagd over oplopende wapentekorten.

Ook een Amerikaanse militaire actie op Iraanse bodem met als doel de voorraden verrijkt uranium op te sporen en in beslag te nemen wordt door militaire experts beschouwd als uitermate risicant. En verzeild raken in een landoorlog op Iraans grondgebied - met een groot risico op veel Amerikaanse slachtoffers - is waarschijnlijk het laatste dat Trump zal willen, zeker in een verkiezingsjaar.

Washington heeft geen enkele garantie dat de doelen, ontmanteling van het nucleaire programma, worden bereikt

Zondag kondigde Trump zelf zijn volgende stap aan. In een lange tirade op zijn platform Truth Social schreef hij dat de Amerikanen zelf de Straat van Hormuz gaan blokkeren. Met onmiddellijke ingang, aldus Trump, zal de Amerikaanse marine beginnen met het blokkeren van „elk schip dat probeert de Straat van Hormuz binnen te komen, of te verlaten”. Trump noemde de Iraanse bewering dat er nog zee-mijnen op onbekende locaties in de Straat liggen „wereldwijde afpersing”.

Arbeiders verwijderen reclameborden nadat de vredesbesprekingen tussen de VS en Iran in Islamabad zonder resultaat zijn beëindigd. FOTO SHAHIL SHAHZAD/EPA

ENERGIECRISIS

De Straat van Hormuz heeft een nooduitgang nodig

De hele wereld weet al decennia dat Iran elk willekeurig moment de Straat van Hormuz kan afsluiten. Toch zijn er nauwelijks omwegen om olie en gas daar weg te krijgen als dat gebeurt. Waar liggen de alternatieve routes?

Egbert Kalse

AMSTERDAM

Olie- en gashandelaren wereldwijd weten al weken niet meer hoe ze het hebben. Sinds begin maart de Straat van Hormuz door Iran werd afgesloten in antwoord op de Israëlisch-Amerikaanse aanvallen op het land, stokt zo'n kwart van de wereldwijde handel in olie en een vijfde van de handel in vloeibaar gas. Gas en olie dat nog uit de grond komt in landen als Saoedi-Arabië, Koeweit, Qatar en Irak, zit vast. Tankers, normaal passeren dagelijks zo'n honderd de flessenhals tussen Iran en Oman, liggen doel-loos te wachten op veiliger tijden.

Sinds vorige week een staakt-het-vuren werd afgekondigd en Iran de belofte deed de Straat te heropenen, is de vraag: wanneer kunnen de tankers met fossiele brandstof weer varen? Tot nu toe is dat volstrekt onduidelijk, omdat Iran dagelijks andere signalen afgeeft, mede omdat Israël het staakt-het-vuren niet van toepassing heeft verklaard op de oorlog die het is begonnen tegen Libanon. Het gevolg: er is nog steeds nauwelijks verkeer door de Straat.

Voor landen in de regio is dat een drama: hoewel ze de afgelopen jaren geïnvesteerd hebben in een diversere economie (meer financiële dienstverlening en toerisme), drij-

ven ze nog steeds voor een belangrijk deel op olie- en gasinkomsten. Tot zes weken geleden was de afsluiting van de Straat dan ook slechts een zwart scenario, waar weliswaar al jaren over werd nagedacht, maar dat nooit bewaarheid werd. De noodzaak om te investeren in alternatieven voor de Straat werd economisch noch politiek écht gevoeld.

Achteraf is het makkelijk verwijten maken, maar de Golfstaten hadden beter kunnen weten. Uitgebreid Rusland kan daarbij als voorbeeld gelden. Rond 2009 waren er hoogoplopende ruzies tussen Rusland en Oekraïne, omdat Oekraïne de doorvoer van Russisch gas meermaals blokkeerde. Om minder afhankelijk te zijn van de Oekraïense leidingen, besloot Rusland uiteindelijk de Nordstream-pijpleidingen aan te leggen om zich te verzekeren van toegang tot het Europese vasteland.

De Straat heeft tot nu toe geen noemenswaardige 'nooduitgang' waarlangs olie en gas de regio kunnen verlaten. Maar dat kan mede dankzij de crisis wel eens snel veranderen.

Huidige alternatieve routes

Eigenlijk hebben alleen Saoedi-Arabië, Irak en de Verenigde Arabische Emiraten (VAE) iets van een alternatief. Zij beschikken over operationele pijpleidingen voor

Schepen in de Straat van Hormuz, gezien vanuit Oman. FOTO ALI HAIDER/EPA

ruwe olie die een deel van de productie kunnen omleiden.

Voor de Emiraten gaat het om de Abu Dhabi Crude Oil Pipeline (AD-COP). Die over land min of meer parallel loopt aan de Straat over een afstand van 360 kilometer van de olie-installaties in Habshan naar Fujairah, aan de Golf van Oman. Door de ADCOP kunnen bijna 1,8 miljoen vaten per dag getransporteerd worden. De VAE exporteert zelf voor ongeveer 1,1 miljoen vaten per dag, waardoor er ruimte is voor maximaal 700.000 vaten per dag extra.

Saoedi-Arabië heeft het 1.200 kilometer lange Abqaiq-Yanbu-pijpleidingssysteem, dat het land doorkruist en de oleïnstallaties van Abqaiq aan de oostkant met die van het westelijke Yanbu aan de Rode Zee verbindt. De twee leidingen hebben een totale capaciteit van 5 miljoen vaten ruwe olie per dag, maar vorig jaar zou staatsoliebedrijf Aramco die hebben weten op te krikken tot 7 miljoen vaten per dag. Hoe structureel die extra capaciteit kan zijn is nog onduidelijk.

Irak heeft sinds de jaren zeventig een 1.000 kilometer lange pijpleiding liggen die olieproductiestad Kirkuk via het noorden dwars

door Turkije heen de havenstad Ceyhan aan de Middellandse Zee bedient. De capaciteit van die pijpleiding, 1,6 miljoen vaten per dag, wordt nu maar mondjesmaat gebruikt (250.000 vaten per dag).

Dagelijks gaan er normaal gesproken ongeveer 15 miljoen vaten ruwe olie door de Straat heen, en nog eens 5 miljoen met olieproducten. De huidige pijpleidingen zijn dus niet groot genoeg om dat op te

vangen. In totaal kunnen de huidige pijpleidingen nog wel 3,5 tot 5,5 miljoen vaten olie per dag extra aan, aldus het Internationaal Energie Agentschap (IEA). Voor vloeibaar gas (lng) uit Qatar en de Emiraten is helemaal geen alternatief, Saoedi-Arabië heeft parallel aan de oliepijpleiding wel een pijpleiding voor lng met een capaciteit van 300.000 vaten per dag, die volgens de IEA nu al volledig wordt benut.

De hogere olieprijs als gevolg van de afsluiting van de Straat maken investeren in alternatieven voor de flessenhals ironisch genoeg aantrekkelijker. Het strategische voordeel van Iran en de dreigende wereldwijde olietekorten maken de uitbreiding van deze routes nu „een dringende kwestie van politieke wil, investeringen en commerciële haalbaarheid”, schreef energie-expert Kenneth Medlock III vorige week in *The New York Times*. „Zodra het conflict met Iran achter ons ligt, moet er zorgvuldig worden gekeken naar de investeringen die nodig zijn om toeleveringsketens te diversifiëren en veerkrachtiger te maken, inclusief de ontwikkeling van exportalternatieven voor de zeestraat.”

Forse investeringen

Saoedi-Arabië overweegt inmiddels een serieuze uitbreiding van het pijpleidingennetwerk. De huidige oost-west-verbinding zou verdubbeld kunnen worden om de dagelijkse productie van 10 miljoen vaten weg te kunnen sluisen. Naast pijpleidingen vergt dat ook forse investeringen in terminals om schepen te vullen. Ook wordt er gedacht aan het heropenen van oude

nrcwebwinkel

Adviesprijs fabrikant 749,-
599,-
Exclusief installatiekosten

Unieke korting op laadpaal voor NRC-lezers

VATTENFALL

Slimme laadpaal met exclusieve korting voor NRC-lezers

Van plan een laadpaal voor je elektrische auto te kopen? Groot gelijk, een eigen laadpaal heeft veel voordelen. Zo laad je met een eigen laadpaal voordelig en gemakkelijk thuis op en heb je altijd een beschikbare laadplek.

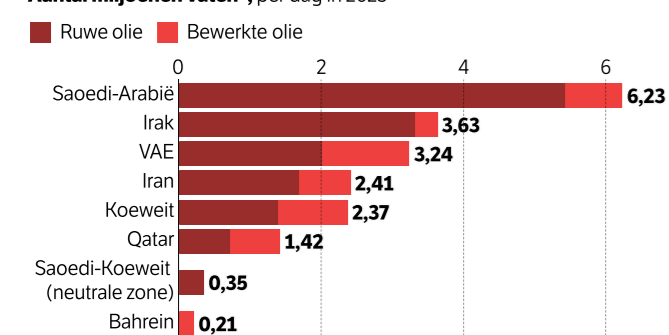
- Stijlvol laadpunt met 5-inch touchscreen
- Veilig en snel thuis opladen (tot 22kW)
- Zorgeloze installatie thuis of zakelijk
- Slim laden en thuislaadcashback mogelijk

Thuisladen is vaak de voordeligste manier om je elektrische auto op te laden. Ontdek nu de zorgvuldig geselecteerde Autel MaxiCharger, inclusief professionele installatie bij jou thuis. Via de Vattenfall-Laadomgeving ontvang je altijd de nieuwste veiligheidsupdates, kun je eenvoudig zakelijke laadkosten verrekenen en heb je 24/7 inzicht in al je laadsessies. Bovendien bespaar je extra op je laadkosten dankzij Slim laden. Extra voordeel: deze laadpaal is geschikt voor Slim laden én thuislaadcashback via ERE's.

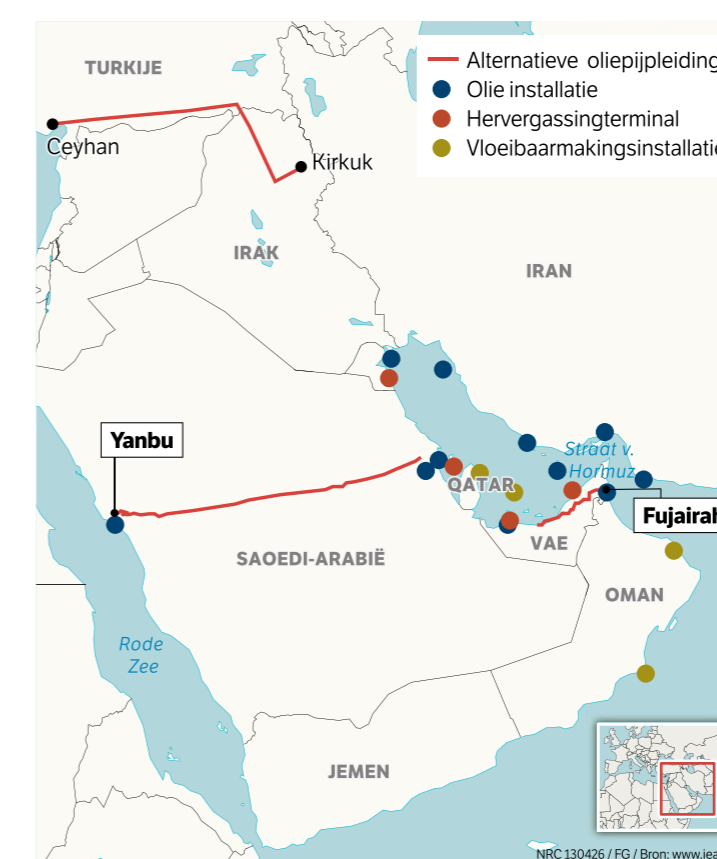
Ga naar nrcwebwinkel.nl/laadpaal

Saoedi-Arabië levert meeste olie exportproducten

Aantal miljoenen vaten*, per dag in 2025

Alternatieve routes voor olie

Een Amerikaanse CSAR-eenheid tijdens een nachtelijke oefening in Koeweit om de piloot van een in zee gestort vliegtuig te redden. FOTO GETTY IMAGES

REDDINGSMISSIE

Wat als Nederlandse piloten in vijandig gebied terechtkomen?

Zonder de VS mist Nederland eigen *search-and-rescue*-capaciteit. „In Europa heeft niet één land heeft alle elementen zelf.”

Hans Steketeer

AMSTERDAM

Twee schietstoelen, twee parachutes. De piloot werd snel gered. Voor de andere vlieger van de Amerikaanse F-15E die op 3 april boven Iran werd neergeschoten, duurde het twee dagen voordat militaire redders hem in veiligheid konden brengen. Ondanks een gebroken enkel wist hij in bergachtig gebied uit handen te blijven van de Iraners die hem zochten.

Die tweede man, verantwoordelijk voor de wapensystemen aan boord, had geluk. Je kunt ook zeggen dat zijn training en de reddingsseenheden die permanent gereed staan hun werk perfect hebben gedaan.

Buiten de directe redding door *special forces* met helikopters vragen zulke operaties enorme steun vanuit de lucht: bij dreigingen vanaf de grond, luchtdoelen, voor elektronische oorlogvoering, voor bijtanken in de lucht en ter bescherming van de redders.

Het roept de vraag op: wat gebeurt er als Nederlandse militaire vliegers of andere *air crew* in vijandig gebied zouden terechtkomen? „Anders dan de Verenigde Staten heeft de Nederlandse krijgsmacht geen capaciteiten om zelfstandig

Combat Search And Rescue (CSAR) uit te voeren”, zegt een defensiewoordvoerder. „We kunnen dit alleen in coalitieverband.”

Mali

Bij Amerikaanse operaties is CSAR kant-en-klaar ingebouwd. In NAVO- of ander verband, zeker zonder de VS, is het een bouwpaak. Voor een missie overleggen coalitiegenoten wie welk element inbrengt. „Nederland zou nu in theorie commando's, helikopters of jachtvliegtuigen kunnen aanwijzen voor zo'n CSAR-taskforce”, zegt de woordvoerder.

Het 300 Special Operation Squadron op vliegbasis Gilze-Rijen, met 'eigen' helikopters voor *special forces* - nu nog de Cougar in afwachting van de capabeler Caracal vanaf 2030 - lijkt onder meer met dat doel in 2024 te zijn (her)opgericht.

Tijdens de VN-missie in Mali, waar Nederland van 2014 tot 2019 meedeed, waren militaire zoek- en reddingsoperaties vooral een Franse taak. Voor de twee Nederlandse vliegers die omkwamen toen hun Apache-helikopter door een mechanisch defect neerstortte, waren ze sowieso te laat geweest.

Tijdens VN-operaties in voormalig Joegoslavië in de jaren negentig viel CSAR onder de NAVO, met grote Britse en Franse inbreng.

Maar de VS voerden er de belangrijkste reddingen uit, ook omdat een Amerikaanse F-16 en F-117 Stealth-vliegtuig werden neergeschoten. Europese NAVO-landen leunen nog steeds op 'grote broer' VS. Als ze ooit alleen verder moeten, zullen ze ook een eigen capaciteit moeten opbouwen die speciaal is ingericht voor militaire zoek- en reddingsoperaties.

Een piloot moet laten weten waar hij zich vermoedelijk bevindt en zien te overleven

„In Europees verband kunnen wij alle taken van een CSAR-operatie uitvoeren, maar niet één land heeft alle elementen zelf”, zegt Bart Holewijn, oud-luitenant-kolonel bij de Koninklijke Luchtmacht, internationaal CSAR-opleider en oud-voorzitter van de NAVO-werkgroep voor *'personnel recovery'* - het in veiligheid brengen van personeel.

„Je moet het goed optuigen”, zegt hij. „Je spreekt bijvoorbeeld af dat de Britten transporthelikopters leveren en Nederland Apache-helikopters voor vuursteun. Je hebt een hoofdkwartier op één plaats nodig en je moet eerst samen oefenen. Als

iedereen dezelfde NAVO-procedure volgt, kun je het afstemmen.”

Dat is de theorie. Taal- en cultuurverschillen en nationale ego's kunnen voor 'ruis' zorgen. Dat ondervond Holewijn toen hij *personnel recovery* (het terughalen van vermist personeel) coördineerde tijdens de NAVO-operatie in Libië in 2011.

Overleven

Hij heeft de lange ontknoping van de reddingsoperatie in Iran ademloos gevolgd. „Het is een vuistregel dat je een probleem hebt als je niet binnen 24 uur gered wordt”, zegt hij. Een piloot moet laten weten dat hij of zij nog leeft, waar hij zich vermoedelijk bevindt, en de periode tot aan de redding zien te overleven. Daartoe krijgen westerse vliegers, ook Nederlandse, een zogeheten SERE-opleiding; *Survival, Evasion, Resistance and Extraction*.

Weten hoe je noodbaken en -radio werken, je oriënteren, water vinden, je kunnen verschuilen - het zijn existentiële vaardigheden die je ook in kou of extreme hitte moet oefenen. „Het belangrijkste is mentale voorbereiding”, zegt Holewijn, die tot 2013 de Nederlandse SERE-school leidde. „Stress doet rare dingen met je. Soms raakt iemand volkomen gedesoriënteerd maar is ervan overtuigd dat hij in de

goede richting gaat.” Tot de standaardvoorbereidingen horen ook controlevragen voor identificatie. Wat was de kleur van je eerste auto? Waar heb je je vrouw ten huwelijk gevraagd? Alles om te voorkomen dat redders niet in een val worden gelokt.

Codewoorden en radiofrequenties van een missie verlopen na enkele uren, daarna is zulke informatie voor de vijand sowieso nutteloos. Maar politiek kunnen gestrande vliegers worden uitgebuit. In de Golfoorlog van 1990-1991 paradeerde Irak twee - mishandelde - Britse gevechtsvliegers op tv om de steun aan het thuisfront te ondermijnen. En na de desastreuze operatie in Mogadishu, 'Black Hawk Down', waarbij in 1993 achttien commando's omkwamen, bouwden de VS hun aanwezigheid in Somalië razendsnel af.

Risico's nemen

Een vermissing brengt op een hoofdkwartier meteen alles in beweging en de rest wordt bijzaak. „We'll leave no one behind”, dat idee geeft een gestrande piloot enorme steun, zegt Holewijn. Het is ook een goed 'contract' met iemand die je de oorlog in stuurt. „De wetenschap dat echt alles in het werk wordt gesteld om je op te pikken, helpt gevchtspiloten risico's te nemen.”

ARTEMIS-II-MISSIE

Astronauten na maanreis veilig terug op aarde na missie zonder problemen

De Integrity landde zaterdag in de Stille Oceaan na een succesvolle vlucht om de maan.

Bruno van Wayenburg

AMSTERDAM

Met het neerplonzen van de Orion-capsule Integrity in de Stille Oceaan bij Californië om 2:07:47 (Nederlandse tijd) is de Artemis II-maanmissie succesvol afgerond.

Sinds de lancering in de nacht van 1 op 2 april vanaf lanceerplatform 39B in Kennedy Space Center in Florida hebben de vier Artemis II-astronauten tijdens hun rondvlucht rond de maan 1.117.659 kilometer afgelegd. Op 6 april waren ze 406.771 kilometer van de aarde verwijderd, verder dan de vorige recordhouders, de astronauten van de Apollo 13-missie in 1970.

Nadat in het Apollo-tijdperk in de jaren zestig en zeventig uitsluitend witte mannelijke Amerikanen naar de maan waren gereisd, was de samenstelling van de bemanning een toonbeeld van diversiteit. Piloot Victor Glover was de eerste Afro-Amerikaan, Canadees Jeremy Hansen de eerste niet-Amerikaan en Christina Koch de eerste vrouw. Commandant Reid Wiseman is de oudste maanreiziger tot nog toe.

Artemis II stuurde ruim 7.000 foto's en video's terug naar de aarde, waaronder een nieuwe versie van de beroemde 'earthrise'-foto, genomen door Apollo-8 astronaut William Anders in 1968. Daarop komt de wit-blauwe aarde majestueus op boven de kale maanhorizon.

Na het rondvaren van de maan op 6 april, waarbij er veertig minuten lang geen contact met de aarde mogelijk was, beschreven de astronauten hun emoties. „Ik had een krachtig gevoel van geraakt worden door het aanzicht van de maan”, zei Koch. „Het duurde maar een seconde of twee, maar er was iets wat me plotseling in het maanlandschap wierp, waardoor het echter werd.”

Deze maanvlucht was voor het eerst ook een internationale onderneming. De Orion-capsule werd ondersteund en voortgestuwd door de European Service Module (ESM), gebouwd door de Europese ruimtevaartagentschap ESA, en voorzien van zonnepanelen door Airbus in Oegstgeest.

Wetenschappelijk gezien waren de opbrengsten bescheiden. Twee nog onbenoemde maankraters hadden kregen een naam, en de astronauten rapporteerden de lichtflitsen van ruimtestenen die insloegen op het oppervlak. Artemis II was vooral een testmissie. Er waren tests van communicatie met de aarde met laserlicht. Kort na de

Integrity landt dankzij parachutes in de oceaan. FOTO EPA

lancering werd de Orion-ESM-combinatie losgekoppeld, en voerde de piloot een aantal manoeuvres uit om het ruimteschip in de vingers te krijgen.

Daarna volgde het vuren van de hoofdtraktomotor van de ESM om de reis naar de maan in te zetten. In tegenstelling tot de Apollo-astronauten kwam Artemis II niet in een baan om de maan terecht, maar volgde de missie een *free return-trajectory*, waarbij de aantrekkingskracht van de maan ze na het rondvaren van de achterzijde terugzette op koers naar de aarde.

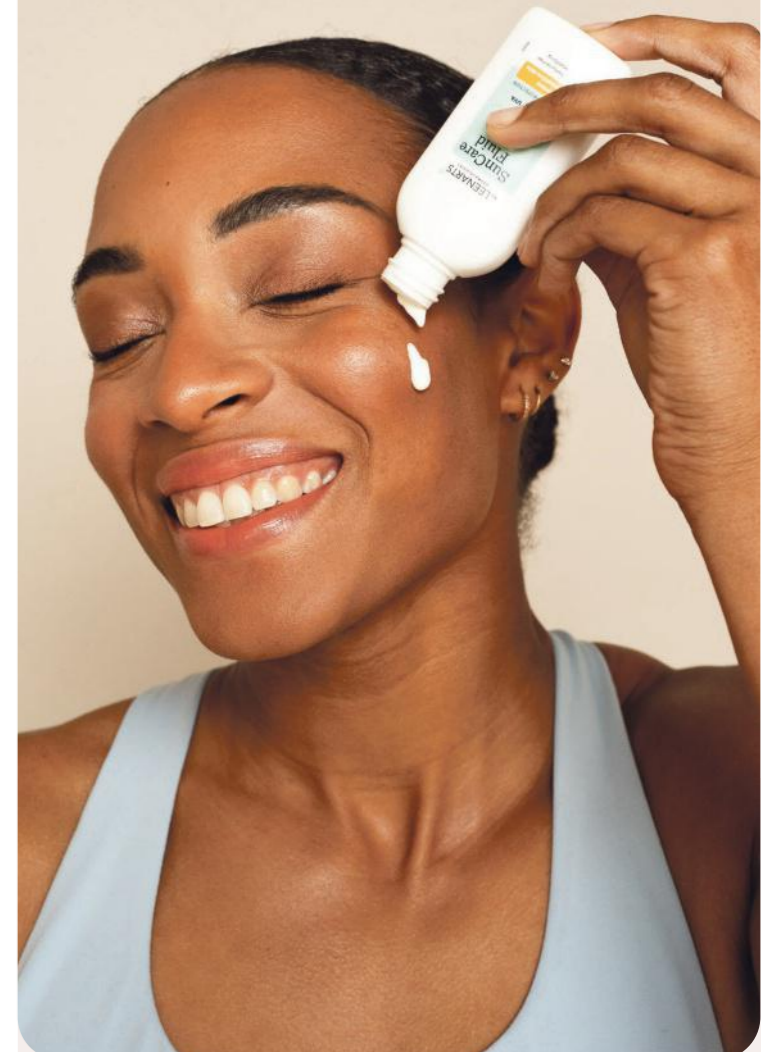
Nog nooit eerder in de geschiedenis waren astronauten zo ver verwijderd van de aarde

De vlucht verliep vrijwel vlekkeloos. Het spraakmakendste technische probleem was het slecht functioneren van het bordtoilet. Astronauten-urine bevroor in de leidingen die de vloeistof in de ruimte hadden moeten lozen. De oplossing: de verstopte leidingen werden verwarmd, zodat de bevroren urine weer smolt.

nrc webwinkel >

DRS LEENARTS

Goed beschermd de zon in

- > Verschillende soorten zonbescherming, per stuk verkrijgbaar
- > Parfuvrij, geschikt voor de gevoelige huid
- > Ontvang bij elke bestelling een gratis lippenbalsem SPF25 t.w.v. €4,99

Zon op je bol? Heerlijk. Maar je huid goed beschermen? Nog veel belangrijker. Je huid krijgt in de zomer al genoeg te verwerken: UV, hitte, zweet, zout, chloor, airco, vaker douchen. Kies daarom voor zonbescherming van Drs Leenarts met bewezen verantwoorde ingrediënten, zonder parfum en andere irriterende stoffen. Zo ga je ontspannen de zon in - en je huid ook! Ontwikkeld door dermatoloog Marjolein Leenarts.

Bestel nu > nrcwebwinkel.nl/zonbescherming

Bezoekers van de Oranjebeurs in de Burense Sint Lambertuskerk.

Tweelingzussen Linda (l) en Jolanda Oosterveen bij hun kraam.

Wie rondkijkt in de kerk ziet een wereld aan parafernalia. FOTO'S MERLIN DALEMAN

REPORTAGE ORANJEBEURS

'Bij Trump kun je je niet zomaar ziekmelden'

Het bezoek van koning Willem-Alexander en koningin Máxima aan Trump is ingewikkeld, vinden Oranjefans in Buren.

Lineke Nieber

BUREN

Een logeerpartij in het Witte Huis. Wat vinden de bezoekers van de Oranjebeurs in Buren daarvan? „Moelijk”, zegt Linda Oosterveen. Ze kijkt naar haar tweelingzuster achter de markt kraam. „Moelijk”, zegt die zus even later ook. „Dubbel”, vindt de 78-jarige vrouw achter de kassa. „Ehh...”, zegt een 53-jarige vrouw met een stapel foto's van Máxima in haar hand.

Linda Oosterveen is opgevoerd „op Het Loo”, in een wijk in Apeldoorn, vlakbij Paleis Het Loo. Iedere zondag ging ze naar de stallen. Daar is de liefde voor het koningshuis begonnen. Al jaren fotografeert ze samen met haar tweelingzuster de leden van het koningshuis. Op Koningsdag en Prinsjesdag krijgen ze van hun werkgever inmiddels standaard vrij.

In hun kraam liggen stapels foto's. Máxima in een geel veiligheidsjasje, wel honderd van hetzelfde werkbezoek. Lachend, fronsend, terwijl ze haren uit haar gezicht veegt. „Persfotografen gooien 80 procent van hun beelden weg”, zegt Linda Oosterveen. Zij ziet hier de schoonheid van in. „Iets maken dat de ander niet heeft.”

De vraag of koning Willem-Alexander en koningin Máxima een bezoek aan de Amerikaanse president moeten brengen, vindt ze behoorlijk ingewikkeld. Gezien de situatie in het Midden-Oosten, en het feit dat Trump vorige week nog een hele beschaving wilde vernietigen, kan die reis eigenlijk niet. Maar de uitnodiging afslaan, dat gaat óók niet. „Een 'nee' kan heel verkeerd worden opgevat.”

Pracht en praal

Het is deze zaterdag de achttiende editie van de Oranjebeurs. Jaren geleden trok de markt in de Sint-Lambertuskerk, „drommen men-

sen”, vertelt de 78-jarige vrijwilliger die het Wilhelminablik met entreegeld bij de ingang beheert. Vorig jaar kwamen er honderd bezoekers. „En vandaag”, ze telt de streepjes voor haar neus, „zijn het er vijftig”.

Het is „het sprookje”, „de pracht en praal”, waar bezoekers op afkomen. Wie rondkijkt in de kerk ziet een wereld van mokken en bordjes, van dienbladen en blikken met goed gekapte prinsessen en prinsessen, met jurken en koetsen. Een wereld van werkbezoeken en protocollen, van kransen leggen en glimlachen. Een wereld die mijlver afstaat van de oorlog in het Midden-Oosten, van Iran en de Straat van Hormuz. Vraag je Oranjefans hier naar het bezoek aan Trump, dan zijn ze bijna allemaal even van hun stuk gebracht.

Jeroen den Haan (31) is één van de jongste beursbezoekers. „Trump slaat door”, zegt hij, „maar dit is ook een kans om de band met een NAVO-bondgenoot te verstevigen”. Hij vindt dat het echtpaar moet gaan. „De uitnodiging is van een tijd terug”, zegt hij erbij - het koningspaar werd vorig jaar tijdens de NAVO-top gevraagd. „Ik denk niet dat je zo maar ziek kunt melden.”

Jeroen den Haan heeft net een stapel lp's gekocht: *Zestien kindertiedjes gekozen door drie prins-*

jes van Oranje. Ook hij reist de koninklijke familie achterna, om de leden te fotograferen tijdens officiële gelegenheden. Net zoals ongeveer de helft van de mensen hier, zegt hij. Bij zulke gelegenheden hoort lang wachten. „Dan leer je elkaar vanzelf kennen.”

'Arc de Trump'

Wat hem zo trekt aan het koningshuis? „Vorige week kwam Máxima naar Scheveningen”, begint hij. Dat was „extra bijzonder” omdat hij er zelf woont. „Dan stap je uit, in zo'n prachtige jurk.” Dat is het. „En de kick om de mooiste foto te maken.”

Verderop zitten Piet Jelsma (54) en Wilbert Slooijer (55) - twee vrienden, hun liefde voor het koningshuis zit diep. Trump bezoeken, vooruit dat kan net, zeggen ze. Bij Poetin ligt de grens.

Jelsma: „Trump is dol op het koningshuis. Na zo'n bezoek gaan deuren open die anders gesloten blijven”. Slooijer: „Pracht en praal, dat werkt bij hem.” Jelsma: „King Trump wil een balzaal...” Slooijer: „...en hij gaat een 'Arc de Trump' bouwen.” Jelsma grinnikt. Slooijer: „Ja echt, 76 meter hoog! Waanzin. Wie doet dat bij leven? Voor zichzelf?”

De liefde voor het koningshuis begon met een mok, vertelt Wilbert Slooijer. Iedere basisschool-leerling kreeg zo'n beker toen Beatrix in 1980 koningin werd. In de klas van Piet Jelsma werden zilveren theelepels uitgedeeld. „En nu is de liefde er met geen stok meer uit te slaan.”

Wat nu als het bezoek aan Trump misloopt? Er zijn eerder bezoekers door de president in verlegenheid gebracht. Kleine kans, zegt Piet Jelsma. Máxima is vreselijk diplomatiek.

Maar dat biertje met Poetin tijdens de Winterspelen in Sotsji? Of de vakantie naar Griekenland in coronatijd? Jelsma vrolijk: „Mochten ze blunderen, dan vergeven we dat.” Slooijer: „Dan maken ze gewoon excuses, vanaf een mooi bankje.”

Carola Houtekamer

AMSTERDAM

Eén voordeel voor de koning en de koningin: veel tijd om de boel te laten ontsporen heeft president Donald Trump niet. „Trump staat erom bekend heel vroeg naar bed te gaan”, zegt oud-ambassadeur Henne Schuwer die tijdens diens eerste presidentschap in Washington zat. „Negen uur, half tien, dan is het wel klaar.”

Koningin Máxima, koning Willem-Alexander en premier Rob Jetten zijn uitgenodigd om deze maandagavond op het Witte Huis met de president te dineren. Het koninklijk paar mag ook blijven slapen. Zo'n diner begint „op zo'n Amerikaans” al om half zeven en stopt twee uur later weer, zegt Schuwer. Heel anders dan in Brussel, waar hij nu adviseur is en waar je de mensen echt de deur moet wijzen om half één 's nachts. „Het gaat allemaal in een heel rap tempo. Je hebt je vorkje nog niet neergelegd en het volgende bordje staat alweer klaar. Even uitbuiken is er niet bij.” Als het de koning en de koningin lukt om tussen de bordjes door wat familie zaken en gedeelde interesses aan te boren en aan de oppervlakte te blijven, moet het goedkomen.

Schuwer wil wel aan de telefoon toelichten hoe zo'n bezoek aan de president wordt voorbereid. Hij was ambassadeur toen premier Mark Rutte in 2019 door Trump in het Witte Huis werd ontvangen.

Wat kun je uit zo'n bezoek slepen?

„Let op, dit is een informeel diner, geen staatsbezoek. Het is niet Zelensky die steun voor zo'n land veilig moet komen stellen. De koning en de koningin hebben een heel programma in Florida en Pennsylvania en dit is erbij gekomen, omdat Trump ook op Huis ten Bosch mocht logeren tijdens de NAVO-top. Melania zal er ook wel bij zijn. Dan moet het gezellig blijven.

„Veel ongemakkelijker is het voor Jetten. Het is natuurlijk een kans voor hem, iedere premier wil al zo snel naar het Witte Huis om zichzelf op de kaart te zetten. Maar hij speelt duidelijk de

INTERVIEW HENNE SCHUWER OUD-AMBADEUR

'Het diner is op z'n Amerikaans, rap. Uitbuiken is er niet bij'

Henne Schuwer was ambassadeur tijdens Trumps eerste termijn. Hij licht toe hoe zo'n bezoek wordt voorbereid.

tweede viool. Hij kan niet opeens een heel stevig gesprek over Iran gaan voeren in het bijzijn van het koningspaar, dat daar geen mening over hoort te hebben. Hij zou natuurlijk liever een half uur met de president alleen hebben om over die heikele kwesties te praten, maar dat heb ik niet op het programma zien staan.

„Er zal wel wat met de koning worden afgesproken over rolvordering, want zo gaat dat. Stel Jetten wil écht iets zeggen over Oekraïne of over de NAVO, dan zal er een voorzetje van de koning komen. Hier zijn ze goed in, hè. Willem-Alexander en Máxima, het zijn professionals.”

Stel, het diner verloopt zonder drama. Wat hebben we daar aan? Trump wijzig elke dag van mening en van bondgenoten.

„Tja, het is het hoogst haalbare. Voor zover we weten leest deze president geen dossiers. Toen Rutte kwam, hebben we daarom vooraf geplastificeerde kaartjes gemaakt met daarop feiten en cijfers over handel en investeringen van Nederland, daar is hij gevoelig voor. Die schoven we dan over tafel in de hoop dat-ie ze las.

„Als Trump bij het diner niet in een negatieve houding zit, pikt hij hopelijk toch wat mee, een gevoel, een sfeer, het idee dat we vrienden zijn. Je moet het toch proberen.”

Hoe grondig wordt zo'n bezoek voorbereid?

„Heel rigoureu. Het koninklijk echtpaar voert een aantal gesprekken in Nederland met mensen om de situatie te begrijpen. Dat kunnen gesprekken met hoogleraren zijn, schrijvers, kunstenaars, voor een brede waaier aan kennis. Er komt een heel draaiboek.

„Een etmaal voor ze de drempel van het Witte Huis overstappen, is er nog een check met de ambassadeur - zo ging het in mijn tijd. Birgitta Tazelaar zal hen onderaan het vliegtuig al wel opwachten in Pennsylvania. Die loopt het bezoek nog één keer met hen door: is er iets veranderd, wat is de stemming in het land?”

Wat gaf u Rutte nog speciaal mee?

„In mijn tijd kwam premier Abe van Japan langs, die werd bijna van z'n stoel getrokken door Trump tijdens het handen schudden. We hebben nog vooraf met Rutte zitten oefenen in de residentie. Hoe hij recht kon blijven staan. Rutte heeft niet veel vleses op de boten, maar hij is gelukkig best groot. Macron had ook duidelijk zitten oefenen, die had een hele defensieve houding.”

Hoe houden de koning en de koningin het gesprek gaande?

„Samen met Algemene Zaken stelt de ambassade een lijst met ijsbrekers en gespreksonderwerpen op. Familieza-

ken, een overwinning van een sportclub waar de president geïnteresseerd in is, een gedeeld belang. Het echtpaar kan nog over 250 jaar onafhankelijkheid praten, dat wij al eerder ook zo iets hadden met de Spanjaarden, onze Acte van Verlatinghe. Je zou denken: dat kan toch niet misgaan.”

Zijn er risico's?

„Ja, die zijn er met deze president altijd. Er zijn bij het diner geen camera's, er is geen persconferentie achteraf, maar hij kan natuurlijk zelf van alles op de socials gaan zetten of roepen. Zo van: „Ik heb hen meegenomen langs de fotogalerij, langs Obama en Sleepy Joe, en zij vinden het ook allemaal maar niksnutten, en ze willen ook zo'n grote balzaal net als ik.” Maar ik denk het eigenlijk niet. Hij wil liever mooie plaatjes van hem met een echte koning en koningin.”

Best gek toch, die haat voor Europa, maar die liefde voor koningshuizen.

„Hij is dól op koningshuizen. Hij krijgt daarna ook Charles en Camilla op bezoek. Twee koningsparen achter elkaar! „Pomp and circumstance”, hij er naar het allemaal als erkenning. Toen hij net voor de eerste keer geïnaugureerd was, liet Macron hem langskomen bij de grote militaire parade over de Champs-Élysées. Trump zag die bijlen en baarden en leren schorten van het vreemdelingenlegioen, en hij was helemaal betoverd. Hij wilde ook een parade in Washington. Komt niks van in, zei de burgemeester toen, die tanks maken alle bestrating kapot. Maar hij heeft vorig jaar toch z'n zin gekregen.”

De paus lijkt niet naar de VS te willen zolang deze president er zit. Kunnen de koning en de koningin niet hetzelfde doen?

„De paus heeft geen handel te bedrijven, geen militaire macht nodig om hem te beschermen. Het is te laat. Dat hadden we vijftien jaar geleden moeten bedenken, toen we onder Obama al de eerste waarschuwingen kregen dat Amerika echt niet voor altijd z'n honderdhuizen militairen in Europa gestationeerd zou houden om ons te beschermen. Het loopt wel los, dachten we. Nu moeten we op de blaren zitten.”

Advertentie

NIEUWSBRIEVEN

Week van de hoofdredactie
Elke zondag

Elke zondag kiest de hoofdredactie de opvallendste verhalen van de week

Schrijf je in via
nrc.nl/nieuwsbrieven

nrc

Een 'nee' kan heel verkeerd worden opgevat

Linda Oosterveen
bezoeker

Sonja Barend: „We hebben wel enkele zandkorrels verlegd.” FOTO VINCENT MENTZEL/NRC

Wilfred Takken
AMSTERDAM

Lang voor Jinek, Matthijs, Pauw of Witteman presenteerde Sonja Barend een talkshow waarin ze amusement en serieuze zaken mengde voor een breed publiek. In haar legendarische tv-programma *Sonja's Goed Nieuws Show* viel altijd wat te beleven. Later werd het omgedoopt, maar altijd met haar naam in de titel. Vanaf 1977 tot 1996 droeg zij een progressieve, spraakmakende talkshow waar het gesprek van de volgende dag werd gevoerd. Hoe hoog de emoties ook opliepen in de studio, de presentatrice sloot stevast af met de heilwens: „En voor straks: lekker slapen en morgen gezond weer op.”

Sonja Barend, veertig jaar lang een gezaghebbende televisiemaker, overleed zaterdag op 86-jarige leeftijd. Ze laat haar man, architect Abel Cahen, en diens drie dochters achter. Barend en Cahen waren ruim veertig jaar samen.

In haar talkshows liet Barend gewone mensen aan het woord en doorbrak zij taboes door bijvoorbeeld mensen uit gemarginaliseerde groepen uit te nodigen: homo's, gastarbeiders, verslaafde sekswerkers, pedofielen, ex-gedetineerden, trans vrouwen, BOM-moeders, anorexia- en aidspatiënten. Het programma ging over abortus, euthanasie, vrouwenrechten. „Een kuip vol ellende”, meende *De Telegraaf* - de rechtse krant was geen fan van de show. Barend en haar vaste eindredacteur Ellen Blazer toonden een goed ge-

NECROLOGIE **SONJA BAREND (1940-2026)** TELEVISIEMAKER

Sonja Barend verdeelde met haar talkshows de natie

Zonder haar baanbrekende werk zou de Nederlandse televisie er anders uitzien. Sonja Barend was een van de schaarse vrouwen op tv met een uitgesproken mening. Een aantal mannen kon daar slecht tegen: „Mond dicht en mooi wezen!”

voel voor wat er leefde in de samenleving. In 2011 concludeerde Barend zelf: „Ons ideaal was dat je het hebt over dingen die mensen belangrijk vinden en die wij belangrijk vinden en dat je daar een groot publiek voor kunt vinden. Dat is gelukt.”

Tweede Wereldoorlog

Geboren op schrikkelag 1940 (29 februari) als kind van een Joodse vader en een katholieke moeder, werd haar leven bepaald door de Tweede Wereldoorlog. Toen zij twee jaar was kwamen twee „keurig geklede Nederlanders” haar vader ophalen. Hij legde zijn portefeuille in de tafellamp, en zei tegen haar moeder: „Je ziet me nooit meer terug.” De sorteerder van tweedehands jute zakken stierf begin 1943 in vernietigingskamp Auschwitz. Barends moeder begon vrij snel daarna een nieuw gezin. De tweejarige peuter werd tot haar zevende bij haar grootouders in Alkmaar gestald. Ze wist niet beter of ze was het katholieke meisje 'Sonja de Groot'. Op haar tiende zag ze bij haar tante op de wc ene 'Sonja Barend' op de verjaardagskalender staan. „Dat is toevallig”, zei ze tegen haar tante. „Er is nog een Sonja die op 29 februari jarig is”. „Dat ben jij”, antwoordde haar tante.

Pas toen kreeg ze te horen dat haar stiefvader niet haar vader was. Dat haar biologische vader Joods was en dat hij was vermoord door de nazi's. Vanaf dat moment werd 4 mei voor haar 'vaderdag'. In haar memoires *Je ziet me nooit meer terug* (2019), vertelt Barend dat ze als interviewer aan iedereen alle impertinente vragen stel-

de, maar dat ze tot haar grote spijt zelf nooit durfde te vragen aan haar moeder hoe het werkelijk zat met de dood van haar vader. Waarom had moeder de mannen die hem kwamen halen niet verteld dat haar man niet thuis was? Wie had haar vader aangegeven? Waarom was haar moeder zo snel na zijn deportatie zwanger geraakt en hertrouwd? In een *NRC*-interview zei Barend destijds: „Er is geen dag dat ik niet aan mijn vader denk. Ik zie hem altijd weer staan voor de open deur van de gang op de tweede verdieping waar wij woonden. Hoed op, regenjas aan, glimmend gepoetste schoenen. Altijd hetzelfde beeld. Alsof ik hem heb gekend en dat laatste beeld haarscherp in mijn hoofd heb opgeslagen. Maar ik was twee jaar en lag te slapen.”

Met haar stiefvader kon ze het niet goed vinden. „Als ik later mijn eigen geld verdien, betaal ik een echtscheiding voor mama”, zei ze als kind. Meisjes hoefden niet door te leren, vond haar stiefvader, dus tot haar verdriet moest Barend naar de Mulo - vergelijkbaar met de huidige vmbo. Op haar vijftiende ging ze werken bij de Twentse Bank. Ze telde bankgirostrookjes op met een telmachine. Volgens haar memoires oordeelde de bank: „Het is een intelligent meisje uit een zeer net milieu. Is een beetje een praatiesmaker.” Na het werk volgde ze het avondhbs en studeerde daarna voor beroepskeuzeadviseur.

Van Kooten en De Bie

Via via kon ze in 1966 als scriptgirl aan de slag bij de NTS, de voorloper van de NOS. Haar eerste keer op televisie werd uit nood geboren. Omroep NTS kon in 1967 geen geschikte omroepsters vinden - jongedames die de programma's aankondigden. Daarom werd 'meij. Sonja Barend' ingezet. Ze viel op door haar grote oorbellen. Haar lange rode haar moest ze opsteken, anders stond het 'hoerig'.

De NTS kon Barend niet vasthouden als omroepster: ze vertrok al snel naar de VARA om jongerenprogramma's te presenteren, als *Jonge Onderzoekers* en *Yin en Yang*. In de redactie van dat laatste programma trof ze Ralph Inbar, met wie ze trouwde, en het komische duo Kees van Kooten en Wim de Bie. *Yin en Yang* moest een „hip en pittig” programma worden, waarin een stripteaseuse en een travestiet te zien zouden zijn, en „jongens die met elkaar dansen in een soos voor minderjarige homofielen”. Maar na twee weken kregen Barend en de anderen ruzie met de regisseur en verdween het programma weer van tv. Hierna presenteerde ze een heel boekje aan programma's: het tienerprogramma *Fenclub*, de opvolger *Puntje... Puntje... Puntje*, cultuurmagazine *Uit Bellevue*, en het bejaardenprogramma *Dagje ouder*. *Het Nieuwsblad van het Noorden* onderkende al vroeg haar kwaliteiten: „Sonja Barend kan zich nu Kabouter Handjehelp van de Nederlandse televisie noemen: blitz met de blitzers en lief voor bejaarden.”

In 1969 emigreerde Barend naar Israël waar haar man Ralph Inbar werkte voor de net opgerichte publieke omroep. Barend presenteerde op de Israëlische televisie diverse tv-programma's in het Hebreeuws, maar ze kreeg heimwee en kwam snel terug. Hierna presenteerde ze diverse amusementsprogramma's voor de Avro. In 1974 kreeg ze haar eigen talkshow: *Sonja's avond*.

In 8 november 1977, inmiddels was ze terug bij de VARA, kwam haar grote doorbraak. *Sonja's Goed Nieuws Show* moest een 'luchtig, warm en amuserend' programma worden waarin gewone mensen hun goede nieuws van die week kwamen vertellen. Man uit de gracht gered, terugkeer van vermis-

Als zij zich, met de zaal stevast op haar hand, tegen een gast keerde, kon de uitzending uitlopen in een volksgericht

Sonja Barend in 1988 tijdens haar wekelijkse talkshow 'Sonja op donderdag'. FOTO HERMAN PIETERSE/ANP

leniemienie, Tommie en Pino uit 'Sesamstraat' krijgen een verhaaltje voorgelezen in 2000. FOTO KIPPA

Presentatrice Mariëtte Tweebeke krijgt in 2022 de Sonja Barend Award. FOTO JEROEN JUMELET/ANP

te poes, dat soort dingen. Daar kwam niet zo veel van terecht: de samenleving vroeg om reuring. Reeds de tweede uitzending was het zover. Een item over vloeken werd afgesloten door een lied waarin cabaretier Rob van de Meberg zo veel mogelijk zware vloeken had verwerkt. De kijkers reageerden met boze brieven en opzeggingen en er kwamen Kamervragen.

En zo bleef het. Het goede nieuws van gewone mensen werd al snel vervangen door brisante kwesties en opzienbarende gasten. „Er moest veel gelachen worden”, zei Blazer in 2006, „en herrie in de hut, want we wilden graag een groot publiek”. Een gast met het syndroom van Gilles de la Tourette kreeg vooraf van de redactie het advies om zijn medicijnen niet te nemen, omdat zijn dwangmatig vloeken („Pokke! Pokke! Kuh-hut!”) lekker door de zaal schalden. Barend interviewde tot woede van het Openbaar Ministerie de voortvluchtige bankrover Stanley Hillis nadat hij uit de gevangenis was ontsnapt. Feministes besmeurden een pornobons met verf en gingen tekeer tegen Maarten 't Hart wegens zijn boek *De vrouw bestaat niet*. Cineast Paul Verhoeven kreeg een glas wijn in zijn gezicht omdat hij met zijn film *Spetters* de homohaai zou aanwakkeren. Barend was in haar programma niet bepaald een afstandelijke, neutrale gespreksleider. Nee, ze deed lekker mee. Als zij zich, met de zaal stevast op haar hand, tegen een gast keerde, kon de uitzending uitlopen in een volksgericht.

Barends talkshow verdeelde de natie. Er waren miljoenen Sonja-fans, die genoten van haar sprankelende presentatie, waarin zij onverbloemd haar eigen plezier, voorkeuren, meningen en afkeer uitte. Maar er waren ook Sonjahaters die in de krantencolumns gehakt van haar maakten, omdat ze het niet eens waren met haar progressieve meningen - zoals *De Telegraaf* - of omdat ze neerkeken op televisie voor een breed publiek - zoals Jan Blokker en andere linkse intellectuelen. Barend was een keurig en modieus geklede dame met een scheef lachje waarin sommigen afstandelijkheid, zelfs arrogantie lazen. Ze was bovendien een van de schaarse vrouwen op tv met een uitgesproken mening. Een aantal mannen leek daar slecht tegen te kunnen. Kunstenaar Karel Appel, in 1982 te gast in de show, zei geërgerd in het Frans tegen haar: „Mond dicht en mooi wezen!”

Dienstbaar gespreksleider

In 1996 stopte haar talkshow. Een jaar later begon ze met Paul Witteman de talkshow *B&W*, die veel meer lijkt op de huidige talkshows. Dus geen verbale vechtpartijen meer, te midden van een rumoerig publiek. Barend stelde zich voortaan dienstbaar op als gespreksleider en interviewer, en hield haar eigen mening voor zich. In 2006 maakte ze haar laatste programma: een reeks over de erfenis van een halve eeuw televisie in Nederland. Sinds 2009 wordt jaarlijks De Sonja Barend Award uitgereikt, een vakprijs voor het beste tv-interview.

Over het effect van haar eigen televisiewerk was Barend nuchter. „Ik blijf er trots op dat ik aan de wieg heb gestaan van een programma dat de mondigheid vergrootte”, zei ze in *De Volkskrant*. En tegen *De Morgen*: „Ik heb ook lang gedacht dat we met ons programma niet zo'n wezenlijke invloed hadden. Dan kwam ik 's avonds thuis, en zei ik: 'Zo, we hebben de lucht weer een uurtje laten trillen'. Meer was het niet, dacht ik. Maar nu ben ik ervan overtuigd dat we wel enkele zandkorrels hebben verlegd.”

Vier het voorjaar met de mooiste aanbiedingen

DROOG Shadylace parasol

Adviesprijs
fabrikant 299,-
199,-

- › Uniek schaduw effect geïnspireerd op een bladerdak
- › Comfortabele balans tussen zon en schaduw
- › Design van Chris Kabel

SPINWOOD 2-in-1 tuinbank + gratis beschermhoes

Adviesprijs
fabrikant 1.499,-
1.099,-

- › Van bank naar picknicktafel in een handomdraai
- › Gemaakt van tropisch hardhout en dubbel gecoat staal
- › Kan het gehele jaar buiten blijven

BEARCHAIR Grizzly Bear Chair

Adviesprijs
fabrikant 795,-
695,-

- › Ultieme comfort in de tuin of het terras
- › Gemaakt van cederhout
- › Comfortabele zithoogte van 42 cm

EXTREME LOUNGING Zitzak

In de kleuren: ● ● ●

Adviesprijs
fabrikant 199,-
154,95

- › Ergonomisch design met rugondersteuning
- › Licht van gewicht en makkelijk te verplaatsen
- › Geschikt voor binnen én buiten

LAFUMA Transaswing stoel

In de kleuren: ● ●

Adviesprijs
fabrikant 139,95
114,95

- › Ideaal voor gebruik op de camping of het terras
- › Eenvoudig aan te passen naar de gewenste zitzpositie
- › Flexibele rugleuning voor ultiem comfort

LAFUMA Evolution Becomfort ligstoel

Adviesprijs
fabrikant 399,95
319,95

- › Ontspan het lichaam door optimale gewichtsverdeling
- › Meerdere verstelbare standen
- › Inclusief ademend en waterafstotend kussen

DE ZITTING

Pieter duwde een 8-jarige tegen de vlakte. Is 400 euro schadevergoeding gepast?

Irritant gedrag, dat tolereert Pieter (67) niet. Graffiti-spuiters, snelheidsduivels op fatbikes: ze krijgen de wind van voren. Maar nu heeft hij een jongetje (8) omvergeduwd. „Je had de ouders moeten aanspreken op het gedrag van hun zoon”, zegt de rechter.

Door **Nina Stefanovski**

De zaak

Een man met badslippers en witte sokken staat in de wachtkamer van de rechtbank in Utrecht te worstelen met een koffieautomaat. Dan bemerkte hij een bak met bekers en tast toe. Aandachtig volgt een andere man met bril het koffiezetproces. Vlak voordat de slipperdrager een slok neemt, loopt de andere man naar hem toe. „Die bak is voor gebruikte bekers”, zegt hij. Het tafereel zou kunnen suggereren dat de ene vriend de andere ervan weerhoudt andermans speeksel tot zich te nemen.

Met klepperende badslippers loopt de man even later met z'n vrouw, een medewerker van slachtofferhulp en twee politieagenten de rechtszaal in. Gevolgd door de man met de bril.

In de rechtszaal blijken de mannen helemaal geen vrienden. De man met de badslippers heeft samen met z'n vrouw de 67-jarige Pieter voor de rechter geselept. Pieter heeft voor de Albert Heijn in Nieuwegein hun achtjarige zoon van diens step geduwd. Volgens Pieter viel de jongen twee „oudere dames” lastig. Aan de val heeft het jongetje schaaftwonden overgehouden. Hij is angstiger geworden en heeft slaapproblemen; buitenspeelens durft hij ook niet meer, zegt de rechter.

Pieter rolt met z'n ogen. „Ik ben er niet trots op. Het verdient geen schoonheidsprijs.” Volgens hem was het jongetje zigzaggend in volle vaart langs de voeten van ouderen aan het stappen. Het jongetje zou

ook veel lawaai gemaakt hebben. Zittend doet Pieter met z'n armen in grote gebaren en geluiden het jongetje na.

Mensen aanspreken op hun gedrag doet Pieter wel vaker: graffiti-spuiters, buurtbewoners die troep naast de ondergrondse afvalcontainer laten staan, jongens op fatbikes. „Laatst ben ik recht voor een tiener op een fatbike gaan staan die met twintig kilometer per uur door een winkelcentrum reed. Ik riep: ‘Klootzak, stoppen!’”

Irritant gedrag, dat kan Pieter slecht verdagen. Hij herhaalt meermaals dat het door z'n autisme komt. „Weet u dat het achtjarige jongetje ook een beperking heeft?”, zegt de rechter. Pieter schudt z'n hoofd.

Er is geen advocaat om Pieter te verdedigen. „In Nederland mogen we elkaar op elkaars gedrag aanspreken”, zegt hij. Nadat het jongetje was gevallen, ontstond commotie. Veel omstanders spraken Pieter aan. „Ik heb meteen mijn oprechte excuses aangeboden aan het jongetje.” Een kwartier later verschenen

”

Ik ben er niet trots op

Pieter over het duwen

de ouders. „Zij waren weinig aanspreekbaar.” De ouders hebben vervolgens een melding gedaan bij de politie.

Pieter is alleen maar naar de rechtbank gekomen omdat hij het oneens is met de strafbeschikking van het Openbaar Ministerie - een boete van 250 euro en een veertigjarige taakstraf. „Als ik die boete moet betalen, kan ik vijf weken geen boodschappen doen!” De ouders van het jongetje giechelen. „Lekker voor ‘m’, mompelen ze.

Voor de step hebben de ouders een schadevergoeding van 400 euro ingediend, zegt de rechter. Pieter schiet overeind. „Ze willen er een slaatje uit slaan!” Als twee tieners in een klaslokaal proesten de ouders het uit van het lachen. Verbaasd kijkt hun begeleider van slachtofferhulp ze aan.

Pieter wil een zelfgeschreven brief voorlezen die door een ooggetuige is ondertekend. Zo wil hij aangeven dat het niet om een opzichtelstaand incident gaat. „Het is al de zoveelste keer dat deze familie overlast geeft bij de Albert Heijn”, leest hij voor.

Dat schiet de moeder in het verkeerde keelgat. Ze steekt haar vinger op. „Mevrouw, u mag niets zeggen”, zegt de officier van justitie. „De step heeft hij voor zijn verjaardag gehad”, zegt de medewerker van slachtofferhulp. „Mevrouw heeft geen foto's meer van de schade, omdat haar telefoon kapot is.” De moeder knipoogt naar haar man.

Het oordeel

Pieter is hartpatiënt en zit in de bijstand. Zo'n twintig jaar geleden is hij weggesaneerd bij telecommunicatiebedrijf KPN. Op z'n veertigste heeft hij een „modieuze operatie” ondergaan en een kunstmatige hartklep gekregen. „Gisteren zei de cardioloog dat het niet zo goed met mijn hart gaat.” Hij drinkt ook te veel, bekent Pieter. Vanwege de gezondheidsproblemen verlaagt de rechter de taakstraf naar zestien uur.

De rechter kan zich voorstellen dat Pieter zich ergerde aan het jongetje en de vrouwen wilde beschermen. Dat hij heeft geduwd, heeft Pieter bovendien meteen toegegeven. „Maar een onbekend kind duwen gaat te ver. Je had de ouders moeten aanspreken op het gedrag van hun zoon”, zegt de rechter. Een boete van 250 euro is aannemelijk voor de mentale en fysieke schade die Pieter heeft veroorzaakt, vindt de rechter. In vijf maandelijkse termijnen moet hij die afbetalen.

„Ik vind het buiten proportie!”, roept Pieter.

En de 400 euro schadevergoeding voor de step? „Die step is gemaakt voor kinderen en het is aannemelijk dat die tegen stoten kan. Ook mist een foto van de schade”, zegt de rechter. Pieter hoeft die vergoeding niet te betalen. Hij krijgt twee weken de tijd om in hoger beroep te gaan tegen de strafeis. „Ik denk er nog even over na”, zegt Pieter.

HAARLEM

Er gaat heus wel iets goed in de kinderspsychiatrie en jeugdhulpverlening. „Schrijf dat vooraf op”, zegt Carlijn Welten (38). Maar de hulp aan kinderen en adolescenten kan véél effectiever en efficiënter worden dan „pappen en nathouden” door hulpverleners die zodra het leed zwaar wordt „meteen een zakdoekje aangeven in plaats van pijn te benoemen”, zegt ze.

Met haar compagnon Niek Hayden (41) heeft Welten een methode ontwikkeld die ze toepassen in Het Huis, hun zorginstelling aan de rand van Haarlem. Beiden zijn kinder- en jeugdpsychiater. Ze behandelen kinderen in psychische nood niet individueel, maar betrekken de complete familie erbij: vader, moeder, broers en zussen, grootouders. Want veel van wat de kinderen doormaken, wordt volgens hen veroorzaakt door „disfunctionele patronen die in families worden doorgegeven”.

„Ouders geven hun eigen shit door aan hun kinderen”, zegt Carlijn Welten (ook voormalig tophockeyer). Dat jongeren zich somber of angstig voelen, zich agressief gedragen of een eetstoornis ontwikkelen, komt veelal niet uit de lucht vallen. Doorgaans is het ook niet te herleiden tot een aangeboren afwijking. Welten, stellig: „Een angstige moeder voedt een angstig kind op dat op haar beurt weer angstige kinderen opvoedt. Een vader die vroeger vaak is geslagen, slaat z'n eigen kind. Veel van onze 'huisgenoten', zoals we onze cliënten noemen, zeggen met hun klachten eigenlijk: 'luister familie, hoe wij nu al generaties met elkaar omgaan, werkt voor mij niet meer.’”

En dus komen in Haarlem zes weken lang, twee keer per week, niet alleen kinderen met klachten, maar óók hun familieleden. Welten: „De basis van onze behandeling bestaat uit drie tot vier generaties. We moeten de familie begrijpen om het kind te kunnen begrijpen. Dus als een kind lijdt, bijvoorbeeld dood wil, dan moet iedereen aan de bak.” Ze noemt dat „bizar genoeg heel radicaal”, omdat „de zorg voor kinderen doorgaans is gefocust op het diagnosticeren van een aandoening of een stoornis”. En dan „wordt niet met de familie gesproken - of meestal alleen over het kind”.

ADHD of andere stoornis

Hayen geeft een voorbeeld. „We hadden laatst een vader, moeder en dochter. Twee jaar eerder was hun zoon overleden aan kanker. Het meisje had last van somberheid, zelfbeschadiging, concentratieproblemen op school. Dan kun je haar door de diagnostische molen halen en ADHD of een andere stoornis vaststellen.” Maar, stelt Hayen, „als je inzoomt, zie je dat ze niet kan toekomen aan rouwen om haar broer uit angst dat haar vader dan omvalt en ook haar moeder, die altijd heel ver weg is gebleven van emoties. En om die moeder te begrijpen, moet je weten hoe in haar familie vroeger werd gerouwd. Dus voordat dat meisje überhaupt toekomt aan rouw, moet je haar ontlasten van de zorgen over haar ouders.”

Beide psychiaters en 'systeemtherapeuten' vinden dat zowel in het maatschappelijk debat als binnen families meer moet worden gepraat over 'intergenerationeel trauma'. Onlangs lanceerden ze een landelijke campagne: 'Geef je shit niet door'. Een van de teksten: „We zien dagelijks dat kinderen [...] behandeld worden voor klachten die niet alleen van hen zijn. Dat moet anders.”

INTERVIEW CARLIJN WELTEN EN NIEK HAYEN KINDER- EN JEUGDPYSCHIATERS

'We moeten de familie begrijpen om het kind te kunnen begrijpen'

Kinder- en jeugdpsychiaters Carlijn Welten en Niek Hayden ontwikkelden een nieuwe behandelmethode voor kinderen met psychische problemen. Zij worden samen met hun broers en zussen, ouders en zelfs grootouders behandeld. „Ouders geven hun eigen shit door aan hun kinderen.”

Door **Arjen Schreuder** Fotografie **Olivier Middendorp**

Kinder- en jeugdpsychiaters **Carlijn Welten** en **Niek Hayden** in hun zorginstelling, Het Huis in Haarlem.

De psychiaters hebben sinds de oprichting van Het Huis bijna vierhonderd kinderen met hun families gezien. Welten: „Het gros draagt de shit van hun ouders. Vijf of tien minuten nadat ze zijn binnengekomen, zeggen we: 'Jouw taak is voltooid, we gaan dit nu met de hele familie aankijken'. Dat vinden ze allemaal heel fijn.”

Hayen: „In onze werkwijze ben je geen kind dat bijvoorbeeld altijd maar somber, nee, je bent zo omdat je je moet aanpassen aan een systeem waar je niet meer in wilt meedraaien, waarin alles wordt weggestopt. Je laat zo zien waar je familie iets mee moet.”

Blinddoek om

NRC sprak enkele 'huisgenoten' en hun families die een behandeling hebben ondergaan. Hun achternamen zijn om privacyredenen weggelaten. „Mijn man en ik zochten hulp voor onze negenjarige dochter”, vertelt Femke (49), zelf ook psychiater. „We hadden snel ontloffingen in huis, vooral mijn dochter kon ineens woedend worden en heel hard schreeuwen. We hadden haar al eens aangemeld bij de reguliere zorg, daar was de wachttijd meer dan veertig weken. Bovendien wist ik: men zou onze dochter waarschijnlijk pillen geven voor ADHD. Het Huis was anders. Voor haar behandeling moesten we niet alleen zelf meekomen, maar ook onze eigen ouders meenemen. Dat werden onze beide vaders.”

Femke vertelt dat meteen drie uur werd uitgetrokken voor een gezamenlijke sessie. „Zichtbaar werd dat die ontloffingen zich ook bij onszelf en eerdere generaties voordeden. Duidelijk werd ook hoezeer mijn man en ik als kinderen al veel verantwoordelijkheid hadden binnen het gezin, onder meer vanwege de frequente afwezigheid van onze vaders, wat ze ook hebben erkend.”

Tijdens een latere sessie moesten alle familieleden elkaar in een ruimte plaatsen, met een blinddoek om op muren af lopen en hun zorgen als blokken stapelen. Volgens Femke maakte dat duidelijk „dat je veel hebt meegemaakt waardoor je snel getriggerd raakt, wat je eigen kind voelt en haar óók triggert. Zo werd onze situatie niet zozeer genormaliseerd of gedignosticeerd, maar vooral erkend. Onze dochter voelt zich nu ook minder alleen. En we proberen liefdevol om te springen met elkaars kwetsbaarheid en onredelijkheid. Mijn dochter zegt 'wil je me nu even vasthouden?' of 'volgens mij heb jij een knuffel nodig, mama.’”

Moe na hockey

Liselotte (20) moest op haar achtste worden geopereerd aan een hersentumor. Dat had „vrij hevige consequenties” voor haar mentale gezondheid. Sindsdien was ze afhankelijk van medicijnen, uitgeput en kwam ze vele kilo's aan. „Ik was een populair meisje, maar na mijn terugkeer op school werd ik buitengesloten door vriendjes; sommige ouders hadden er geen begrip voor dat ik te moe was om na een hockeywedstrijd nog naar een feestje te gaan.”

Liselotte was jarenlang in therapie, maar werd steeds depressiever. „Ik was heel ongelukkig met mezelf. Dat werd niet behandeld.” Ze begon met blowen en automutilatie. Zes jaar geleden belandde ze op een crisisdienst, werd tien weken behandeld. „Voor mijn gedrag. Maar niet voor mijn werkelijke probleem: dat ik mezelf niets waard vond. Er werden alleen maar diagnoses gesteld en signaleringsplannen gemaakt.”

Het Huis in Haarlem was voor Liselotte een keerpunt. „Wat ik heel prettig

In **Het Huis in Haarlem** wordt de hele familie betrokken bij de behandeling. Veel van wat de kinderen doormaken, wordt veroorzaakt door „disfunctionele patronen die in families worden doorgegeven”.

vond, is dat ze meteen zeiden: 'holy shit, what the fuck heb jij allemaal meegemaakt, logisch dat je je zo vreselijk voelt'. Om daarna te werken aan hoe ik meer van mezelf kan houden.”

Haar ouders en twee oudere broers werden ook bij de behandeling betrokken. „In gesprekken en door allerlei oefeningen werd duidelijk dat ik soms lastig was, maar dat iedereen een manier had om daarmee om te gaan.” Haar vader wilde „greep” op de situatie, poogde haar moeder te ontzien en had liever niet dat Liselotte haar te veel belastte. Een van haar broers ging

de spanning zo veel mogelijk uit de weg. „Maar tijdens de behandeling heb ik hem voor het eerst zien huilen, bij de herinnering aan hoe hij, op dezelfde basisschool als ik, moest aanzien dat ik werd gepest en gekleineerd, dat ik huilend naar huis ging. Ik had nooit geweten dat dit hem zo raakte.” De band met haar vader is ook verbeterd.

Filmpje kijken

Soms heeft Liselotte het nog steeds moeilijk, maar nu heeft ze „handvaten”. „Ze hebben me duidelijk gemaakt

Wij zeggen vaak: 'We houden ermee op, jullie kunnen het nu zelf'

Carlijn Welten
kinder- en jeugdpsychiater

dat ik een topmeid ben die niet hoeft te blowen of zichzelf te snijden om gevoelens te onderdrukken of omdat ik iets fout doe, dat ik als ik me rot voel ook gewoon een filmpje kan kijken of mijn moeder of een vriendinnetje belen.”

Hun aanpak is wetenschappelijk bewezen, vertellen Welten en Hayden. Dat wil zeggen: uit onderzoek dat binnenkort wordt gepubliceerd in het *British Medical Journal for Psychiatry* blijkt „empirische ondersteuning voor een systematisch, op narratieven gebaseerd model binnen de kinder- en

jeugdpsychiatrie, dat verdergaat dan reductionistische, door diagnoses gestuurde zorg”.

Ook de lange wachtlijsten kunnen volgens beide psychiaters door hun aanpak afnemen. Welten: „De reguliere zorg is niet efficiënt. De behandeling duurt vaak heel erg lang.” Hayden: „Zonder familie is de afhankelijkheid van de cliënt en de zorgverlener heel groot. Het [zorgproces] is moeilijk af te ronden. Bij ons is dat niet zo moeilijk, want er staat een hele familie omheen. Wij zeggen vaak: 'We houden ermee op, jullie kunnen het nu zelf.’”

Advertentie

nrcwebwinkel

Adviesprijs
fabrikant 49,99
34,99

CANYON
30.000 mAh powerbank

- USB-C en Micro USB-ingangen
- Duidelijke batterijpercentage en laadstatus
- Laadt drie keer sneller met Quick charge 3.0

Deze powerbank is een echte krachtpatser met een capaciteit van 30.000 mAh, ideaal voor het meerdere keren opladen van al je apparaten. Dankzij de USB-C en MicroUSB ingang laad je flexibel op, waarbij USB-C ook Power Delivery ondersteunt voor sneller opladen. Met twee USB-A poorten met Quick Charge 3.0 en een extra USB-C uitgang kun je drie apparaten tegelijk snel opladen. Het handige display toont het batterijpercentage en de laadstatus. Smart IC-technologie optimaliseert de prestaties en beschermt tegen oververhitting, kortsluiting en andere risico's, waardoor je veilig en efficiënt energie hebt. Perfect voor reizen, werk en dagelijks gebruik overal.

Bestel nu ➤ nrcwebwinkel.nl/powerbank

Twee kinderen lopen buiten een opvanghuis voor migranten in Nogales, een grensstad in Noord-Mexico waar veel migranten op weg naar de VS stranden. FOTO JOEL ANGEL JUAREZ/REUTERS

REPORTAGE GRENS VS-MEXICO

De Mexicaanse mensensmokkelaar wil naar de VS, want hij is werkloos

Migranten op weg naar de VS stranden door het strenge migratiebeleid van Trump in Noord-Mexico. En de VS zetten Mexicanen uit die soms weinig meer met hun geboorteland hebben. Grensstad Nogales heeft voor beide groepen geen plek.

Boris van der Spek

NOGALES

De zon verdwijnt langzaam achter de kurkdroge heuvels in de Mexicaanse woestijn als hij komt aanrijden. Twintig jaar lang werkte hij als coyote, ofwel mensensmokkelaar. Twintig jaar lang nam hij mensen, die vanuit de hele wereld via Mexico de Verenigde Staten probeerden te bereiken, mee over de grens. Ze betaalden er fors voor. Op voorwaarde van anonimiteit wil de man zijn verhaal doen tegenover NRC. Zijn volledige naam is bekend bij de redactie.

Met een diepe zucht kijkt de Mexicaan uit over de zanderige heuvels. De Amerikaanse staat Arizona ligt op een steenworp afstand. Zonder de zeven meter hoge muur van roestige ijzeren balken en prikkeldraad, die het landschap in tweeën klieft, had je er zo heen kunnen lopen.

„Er zijn nog steeds manieren om de

grens over te steken”, zegt de man. „Alleen, er is vrijwel niemand meer die de oversteek durft te maken. Uit angst voor Donald Trump.” Het eerste jaar van Trumps terugkeer in het Witte Huis werd gekenmerkt door een zeer streng migratiebeleid.

Het aantal patrouilles door de Amerikaanse grenspolitie is opgeschroefd. Er zijn militairen naar de grens gestuurd. En er wordt nog meer grensmuur bijgebouwd, onder meer in Nogales, de stad waar deze coyote vandaan komt.

Omdat het steeds lastiger is geworden om de grens over te steken, is dat voor migranten duurder geworden. „Ik vraag rond de achttien dollar per persoon. Dat is relatief goedkoop vergeleken met anderen”, zegt de man. „En dan zijn er nog smokkelaars die je achterlaten in de woestijn of je beroven. Ik zorg altijd dat de mensen op hun bestemming aankomen.”

Coyotes als ‘El Tapana’ - zoals de man in Nogales genoemd wordt, naar zijn geboortedorp - waren jarenlang een belangrijk onderdeel van de lucra-

» Buitenstaanders zien mijn baan als iets slechts, maar ik hielp mensen met datgene wat ze het liefst wilden

‘El Tapana’ mensensmokkelaar

tieve oversteekindustrie. Zij kenden de route door de woestijn, waar de temperaturen overdag kunnen stijgen tot 40 graden Celsius, en het 's nachts juist kan vriezen. Zij wisten waar de grensbeveiliging zwak was, welke autoriteiten of criminelen je moest omkopen.

In de jaren van Trumps voorganger Joe Biden hielp de man naar eigen zeggen drie keer per week migranten landstien de grens over, nu is dat hooguit eens per maand. Het strookt met de cijfers die de Amerikaanse autoriteiten naar buiten brengen over de scherpe daling in onderscheppingen. Hoewel die daling al begon in Bidens laatste jaar, worden onder Trump de laagste cijfers in vijf decennia genoteerd. In 2025 probeerden gemiddeld 10.000 mensen per maand illegaal de grens over te steken, gemeten naar het aantal mensen dat werd opgepakt, tegenover 200.000 in 2022, toen de migratiestroom naar de VS op 'n hoogtepunt was.

Mensensmokkelaar El Tapana kijkt met de handen in de zakken hoe het

woestijnlandschap donker kleurt bij het vallen van de avond. Voor hem zijn het financieel moeilijke tijden. „Buitenstaanders zien mijn baan als iets slechts, maar ik hielp mensen met datgene wat ze het liefst wilden: de VS te bereiken. Ik heb ook een familie te onderhouden”, sombert hij, zijn blik op de horizon. „Ik denk er nu over om zelf naar de VS over te steken en daar werk te zoeken. Ik moet geld verdienen.”

Afspraken geannuleerd

Verderop in de heuvels rond Nogales ligt het Huis van Barmhartigheid, een groot opvangcentrum voor migranten, dat volledig draait op geld van christelijke organisaties uit de VS. Op een gekleurd plein zijn kinderen aan het voetballen, verderop staat een schooltje. Er is een wasruimte, twee slaapruidtes - mannen slapen gescheiden van vrouwen en kinderen - en een gebedsruimte. En een werkplaats, waar migranten onder meer ukeleles in elkaar zetten om te verkopen.

De paar gezinnen die hier nog zitten, zijn niet op doorreis. Zo ook Rosa-

rio (vanwege de veiligheid van haar familie wil ze geen achternaam in de krant), die in de werkplaats staat. Ze is afkomstig uit Michoacán, een Mexicaanse staat die geplaagd wordt door geweld van criminele organisaties. De Mexicaanse vrouw heeft twee kinderen en was op weg naar de VS, toen Trump president werd.

„Ik had een dag na zijn aantreden een afspraak bij de Amerikaanse migratiedienst. Die werd meteen geannuleerd toen hij aantrad”, zegt . Haar plan is om voorlopig in de asielopvang te blijven, mogelijk zelfs tot het einde van Trumps presidentschap. „Ik kan niet terug naar mijn geboortedorp. En hier kunnen mijn kinderen naar school en kan ik wat bijverdienen.”

Het verhaal van Rosario is het verhaal van het gros van de Mexicaanse gezinnen in de migrantenopvang. Ze moesten het geweld in hun thuisstaat ontvluchten en besloten naar de VS te trekken voor asiel. Maar Trump sloot de grens, en nu zijn ze gestrand, terwijl ze de VS letterlijk kunnen zien liggen vanuit de opvang. Illegaal oversteken is te duur, en bovendien gevaarlijk.

‘Mexico omarmt je’

In grenssteden als Nogales verblijven ook veel door de VS uitgezette Mexicanen; vorig jaar zijn circa 150.000 mensen uitgezet naar Mexico. Slechts een klein deel gaat terug naar huis: vaak is het er te gevaarlijk, er is maar weinig werk of ze hebben na jaren in de VS geen band meer met hun geboortestreek.

De Mexicaanse regering voerde na het aantreden van Trump het pro-

Het grenshek tussen Mexico en de Amerikaanse staat Arizona. FOTO CHARLY TRIBALLEAU/AFF

gramma ‘Mexico omarmt je’ in om uitgezette migranten perspectief te bieden. Die grote belofte lijkt amper te zijn nagekomen. Huisvesting en werkgelegenheid zijn er maar amper. Uitgezette mensen moeten zich zelf zien te redden.

Dat geldt ook in Nogales, erkent Hipolito Sedano, de viceburgemeester van de Mexicaanse grensstad. „Wij zijn maar een kleine stad. Wij hebben niet het vermogen migranten op te nemen en ze permanent een plek te bieden”,

» Zonder pardon word ik naar een land gestuurd dat ik amper ken

José Antonio Maldonado 54, uitgezet naar Mexico

zegt hij achter zijn bureau in het gemeentehuis. „We hebben tijdelijke opvangplekken, maar op de arbeidsmarkt is maar weinig ruimte voor nieuwe mensen. Zeker omdat het bedrijfsleven het ook zwaar heeft door het grensbeleid van de VS.”

Het gemeentehuis van Nogales ligt vlak bij de grensovergang. De hele dag vormen zich kilometers lange files. Bijna iedere auto wordt doorzocht door Amerikaanse douaniers, op zoek naar illegale migranten of drugs.

Voorheen waren die controles een stuk minder strikt, zegt Sedano. „Families staken hier zo de grens over om boodschappen te doen aan de andere kant. Maar dat gaat niet meer. Aan de Amerikaanse kant zijn daardoor een hoop bedrijven en winkels failliet gegaan”.

Tussen de auto's, die al uren staan te wachten om de grens over te steken, loopt de 54-jarige José Antonio Maldonado. Hij rilt als de ijskoude wind door zijn dunne jasje blaast. Het pak kranten dat hij onder zijn arm draagt, beschermt hem ook amper. Het is het lokale krantje, dat hij probeert te verkopen aan de wachtende automobilisten. „Er is hier niet veel werk.” Hij verdient er omgerekend zo'n 15 euro per dag mee. „In de middag probeer ik op andere plekken nog wat te verkopen. Maar het is een zwaar leven”, zegt hij.

Er gaat geen moment voorbij of Maldonado denkt aan Phoenix, de stad in Arizona waar hij bijna twintig jaar woonde en in de bouw werkte. Hij heeft er twee kinderen wonen. In mei 2024 werd hij uitgezet, omdat hij als kind illegaal naar de VS was gekomen. „Twintig jaar heb ik in de VS gewerkt. Ik heb me kapot gewerkt, huizen gebouwd. Mensen als ik hebben de VS opgebouwd”, zegt hij. „En zonder enig pardon word ik naar een land gestuurd dat ik amper ken. Ik kon mijn uitzetting niet eens aanvechten.”

Maldonado stuurt bijna al het geld dat hij verdient naar zijn kinderen in de VS. Veel is het niet. Voorlopig blijft hij in Nogales. „Want de Amerikaanse droom is voor mij een nachtmerrie geworden.”

Advertentie

nrc webwinkel

Vier het voorjaar met de mooiste aanbiedingen

BUSHNELL
Spotting scope trophy xtreme 20-60x65

Adviesprijs fabrikant 359,99
199,-

- Omhoog draaibare oogschelp
- Volledig multi-gecoate lenzen
- Draaibare statief kraag en geleverd in een zachte draagzak

STEINER
Safari Ultrasharp 10x26

Adviesprijs fabrikant 169,-
129,-

- Close Focus: 3,5m
- 10 jaar garantie
- Bescherming tegen strooilicht en koude wind vanaf de zijkant

BUSHNELL
Waterproof Explorer 8x42

Adviesprijs fabrikant 199,-
99,-

- Zeer gebruiksvriendelijk en waterbestendig (IPX7)
- Natuurgetrouwe kleurweergave
- Ideaal voor vogelspotten, concerten en andere buitenavonturen

BUSHNELL
Nitro 10x42 Black Roof

Adviesprijs fabrikant 469,99
369,-

- PC3 gecoate BAK-4 prima's, fantastische prestaties bij weinig licht
- EXO Barrier lenscoatingstechnologie
- ED Prime Glass

CAMOUFLAGE
Vogelhuis
met camera en AI

Adviesprijs fabrikant 219,-
199,-

- Werkt continue door zonne-energie en de ingebouwde 5200 mAh lithium-ion batterij
- Verstelbare ingangsrings trekken verschillende vogelsoorten aan
- Hoge resolutie beeldmateriaal, neemt op in Full HD1080-video of 2MP-foto

Bekijk alle aanbiedingen online > nrcwebwinkel.nl/voorjaar

REPORTAGE WEGWERKZAAMHEDEN

Met de e-bike, korting in het ov en veerpont de chaos rond de IJsselbrug te lijf

Rijkswaterstaat renoveert de komende weken de IJsselbrug in de A12. Dat is een cruciale route voor alle verkeer rond Arnhem. „Het zou mooi zijn als mensen nu vaker de fiets nemen in plaats van de auto.”

Jan Benjamin

WESTERVOORT

Op de autowegen en de fietspaden in het Gelderse dorp Westervoort is het veel drukker dan anders, bleek donderdag tijdens de ochtendspits. In het Arnhemse ziekenhuis Rijnstate gingen de werkroosters en patiëntenplanning overhoop. En bij transportbedrijf Visser in Duiven klaagt de directeur over tienduizenden euro's extra kosten per week.

Overal rond Arnhem zetten weggebruikers zich schrap voor een verkeersinfarct dat Rijkswaterstaat „de grootste hinder in twintig jaar in Oost-Nederland” noemt. Al maanden bereidt de regio zich voor op werkzaamheden die tot een apocalyptische chaos op de weg zouden kunnen leiden.

Rijkswaterstaat renoveert de betonnen IJsselbrug, een belangrijke schakel in de A12 bij Arnhem. Van 7 april tot en met 14 mei wordt onder meer het beton hersteld, het asfalt vervangen, het fietspad vernieuwd en worden de vangrails verbeterd. De A12 gaat niet helemaal dicht; de capaciteit gaat van twee keer vier rijbanen naar twee keer twee, de maximumsnelheid wordt zeventig kilometer per uur. Van 2022 tot en met 2025 werden

al de twee naastgelegen stalen bruggen gerepareerd.

De drie IJsselbruggen - samen acht rijkstroken, vier richting Arnhem en Utrecht, vier naar Duitsland - vormen samen een van de belangrijkste verbindingen in de regio. Per dag gaan bijna 127.000 voertuigen over de weg, aldus Rijkswaterstaat, waarvan 12.000 middelzware en 9.000 zware trucks. Tijdens de werkzaamheden kan de brug nog maar circa 60.000 voertuigen per etmaal verwerken - minder dan de helft. Volgens de ANWB stonden de IJsselbruggen vorig jaar in de 'ochtendspits-top-10' op plek 6 van drukste knooppunten van Nederland.

De IJsselbruggen stonden vorig jaar in de landelijke 'ochtendspits-top-10' op de zesde plek

Onderhoud van de betonnen brug kan niet langer worden uitgesteld, stelt Rijkswaterstaat. En dat geldt voor meer infrastructuur in Nederland. Veel wegen, bruggen, tunnels en viaducten zijn aangelegd in de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw en aan het einde van hun technische levensduur. Het verkeer is bovendien sneller, zwaarder en intensiever geworden en dat zet meer druk op de infra-

structuur.

Zo staat Rijkswaterstaat de komende jaren voor een enorme onderhoudsopgave. Dat is in de eerste plaats een financieel probleem: om alle noodzakelijke werkzaamheden aan autowegen, plus de vaarwegen en de waterkeringen, uit te voeren heeft de dienst een tekort van 34,5 miljard euro. Maar er is ook een tekort aan vakmensen, materieel, en aan tijd en ruimte om de werkzaamheden zonder hinder te kunnen uitvoeren. Weggebruikers moeten vaker rekening houden met verstoringen vanwege het noodzakelijke onderhoud, waarschuwt de overheid al langer.

Rijkswaterstaat probeert de hinder op drie manieren te beperken: slim plannen, slim bouwen en slim reizen. Liever korte volledige afsluitingen dan langdurige gedeeltelijke beperkingen bijvoorbeeld. En thuiswerken en alternatieve vormen van reizen worden gestimuleerd.

Op de fiets in Westervoort

In de regio Arnhem krijgen reizigers onder meer korting op de trein en de bus en kunnen ze gratis e-bikes en speedpedelecs uitproberen (alle 202 beschikbare rijwiel zijn inmiddels gereserveerd). Ook hoeven ze niet te betalen voor de veerpont tussen Rheden en Lathum. Vanaf maandag rijden er extra treinen van Arriva. Voor internationaal verkeer van en naar

De betonnen IJsselbrug in de A12 bij Arnhem wordt gerenoveerd. FOTO SEM VAN DER WAL/ANP

Duitsland zijn adviesroutes ingesteld via onder meer de A73. Rijkswaterstaat betaalt een deel van de hinderbeperkende maatregelen (zoals de gratis veerpont voor scholieren, studenten en forensen en de korting op het ov), de overheden de rest.

Hoe dit allemaal uitpakt blijkt in Westervoort, Arnhem en Duiven.

Op het kruispunt van de Dorpsstraat en de Brugweg in Westervoort staan donderdagochtend half 9 Laura Kaper en Klaas-Jan Gräfe. Zij is wethouder mobiliteit, hij programmamanager van Slim & Schoon Onderweg. Daarin werken zeventien gemeenten in de regio Arnhem-Nijmegen samen met de provincie Gelderland, Rijkswater-

Robben, wijst de gemeente de ambtenaren op de aankomende verkeershinder. „En sinds het na jaar kunnen we een mobiliteitskaart krijgen waarmee we deels gratis kunnen reizen, met het ov bijvoorbeeld. Zevenhonderd mensen hebben dat inmiddels gedaan. En dat begrijp ik wel: het openbaar vervoer is best duur als je het zelf moet betalen.”

In de lokale pers verschenen de afgelopen weken verhalen dat het ziekenhuis Rijnstate zich grote zorgen zou maken over de beperkte bereikbaarheid. Dat valt wel mee, zegt Galiëne Pott van de communicatieafdeling. „Het geruis aan de buitenkant - in de pers - is vooralsnog groter dan de overlast.”

staat, het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, bedrijfsleven en vervoerders.

Kaper en Gräfe delen ontbittok en informatiekartjes uit aan de fietsers die stoppen voor het verkeerslicht. „We stonden eerst op de Westervoortsebrug”, zegt Gräfe. „Maar daar racen de fietsers met grote snelheid voorbij.” Lang leve de fiets, is het motto, zeker nu de Westervoortsebrug de enige in de omgeving is om (per auto en per fiets) de IJssel over te steken.

„Al langer is de weg door ons dorp, over de Westervoortsebrug, een favoriete sluiproute om de files op de A12 te omzeilen”, zegt wethouder Kaper. „Dat gaat ten koste van onze leefomgeving. Het zou mooi zijn als de werkzaamheden aan de IJsselbrug mensen ertoe aanzetten vaker de fiets te kiezen.” Gräfe hoopt ook op zo'n gedragsverandering. „We zeggen altijd op kantoor: het moet eerst een beetje pijn doen voordat mensen hun gedrag aanpassen.”

Het stoplicht springt op rood. Chantal Hendriks knijpt in de remmen van haar fiets. Achter haar vormt zich direct een lange rij. Een enkele bakfiets, veel e-bikes, hippe sportfietsen. „Ik wilde vanmorgen met de auto gaan”, zegt Hendriks uit Duiven, een dorp even verderop. „Ik moet naar een medische afspraak in Arnhem. Voor m'n vertrek controleerde ik mijn reistijd. Zo lang? Dan pak ik wel de fiets.”

Marcel Robben, ambtenaar bij de gemeente Arnhem, hoeft geen aansporing om de fiets te nemen naar zijn werk op het stadhuis. „Ik ga altijd al op de fiets. Maar dat geldt ook steeds meer voor mijn collega's.” Al een paar weken, zegt

Sinds half januari, vertelt Pott, is het Rijnstate al bezig de roosters van het personeel aan te passen en de planning van de patiëntenzorg af te stemmen op de verkeersbeperkingen. „Zo draaien collega's uit Zevenaar en omstreken meer diensten in onze polikliniek daar, en proberen we meer mensen te helpen op die locatie. Zorg die kan worden uitgesteld, hebben we verplaatst. En waar mogelijk videobellen we met patiënten.” Rijnstate heeft ook gekeken naar inzet van e-bikes voor personeel en pendebussen, maar dat is nog niet aan de orde.

Bij het transportbedrijf

Visser Duiven, dat per vrachtwagen pallets en pakketten binnen 24 uur door heel Nederland bezorgt, rijdt elke dag over of langs de brug. Het familiebedrijf (sinds 1919, 130

medewerkers) zit pal aan de A12, op pakweg twee kilometer van de IJsselbrug.

„De A12 is voor ons een levensader”, zegt directeur Marcel Visser. Donderdag, op de tweede volledige dag van de werkzaamheden, stond het verkeer van Duiven naar Arnhem al vanaf vroeg in de ochtend vast - pas om half twaalf nam de vertraging af, om begin van de middag opnieuw te ontstaan. Auto's vanuit het westen over de A12 hadden 's ochtends nauwelijks last, maar 's middags 30 tot 45 minuten vertraging. „We plannen de ritten strak in, maar door de extra verträgenen zijn de chauffeurs langer onderweg.”

Bij Visser Duiven leidt dat tot een gemiddelde vertraging van minimaal een uur per rit. Bij zeventig ritten per dag is dat voor Visser een kostenpost van circa 6.500 euro per dag - ruim 32.000 euro per week. Die rekt Visser niet door aan zijn klanten. „Omleidingsroutes zijn lang niet altijd een werkbaar alternatief. Die zijn langer en ook drukker, want iedereen wijkt tegelijk uit. Je lost het ene probleem op en creëert het andere.” Een deel van de ritten kan vroeger beginnen, maar dat lost de middagfiles niet op. Zijn planners maken ook extra uren, zegt Visser. „We bekijken per dag per rit of de route moeten worden aangepast.”

Visser verbaasde zich aanvankelijk over de alarmerende toon van Rijkswaterstaat in de communicatie over de werkzaamheden. „In het begin vond ik het wat overdreven. Maar nu zie ik in dat je de gevolgen van zo'n ingrijpende operatie beter te zwaar kan neerzetten dan te licht. Alleen dan komen mensen in beweging.”

nrc webwinkel

Adviesprijs fabrikant 299,-
139,-

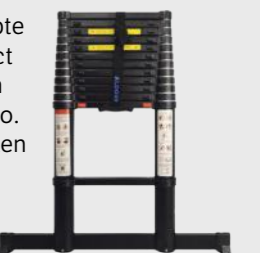
In verschillende hoogtes verkrijgbaar

BATAVIA

Telescoopladder Professional

- › Ingebouwde hoekindicator: groen = veilig (65°-75°), rood = bijstellen
- › Uniek intrekmechanisme met luchtbuffer voor gecontroleerd inschuiven
- › Antislip treden voor veilige werkhouding

Deze telescoopladder met een ingeklapte lengte van slechts 97 cm is zeer compact op te ruimen en eenvoudig te vervoeren in bijvoorbeeld de kofferbak van de auto. De ladder is uit te schuiven en te gebruiken op elke gewenste lengte tussen 0,97 en 3,80 meter.

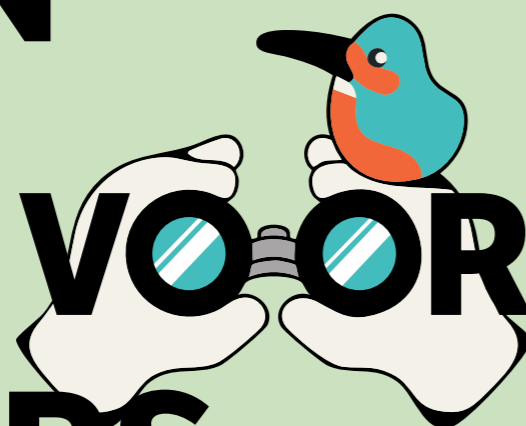
Bestel nu > nrcwebwinkel.nl/ladder

Advertentie

VOGELEN

Leer in zes weken kijken als een vogelaar en ga zelf op pad

BEGINNERS

NRC masterclasses zijn speciaal voor abonnees. In een masterclass leer je een vaardigheid van een NRC-redacteur. Je ontvangt elke week een nieuwe les, direct in je inbox.

Schrijf je in via nrc.nl/masterclass

nrc masterclass

GEEN AFVAL

Road2Work in Ede repareert apparaten, al komt er veel binnen dat nauwelijks kapot is.

REPORTAGE REPARATIE

Jouw elektronisch afval is vaak helemaal niet kapot

Acht Nederlandse milieustraten doen mee aan een pilot met reparateurs die oude apparaten weer tot leven wekken. In theorie is dat heel simpel: mensen vinden apparaten al snel kapot. Resetten is vaak al voldoende.

Door **Liza van Lonkhuyzen** Fotografie **Olivier Middendorp**

EDE

Tien, elf, twaalf. Teymur Kalandar (57) heeft net een koffiemachine aangezet en telt op zijn vingers hoe lang de koffiemolen maalt. Dertien, veertien, vijftien. Het malen stopt. „Wow, perfect”, zegt Kalandar breed glimlachend. Hij hoort aan de geluiden waar het mankement bij de koffiemachine zit. Niet bij de koffiemolen in elk geval. „Boven de tien seconden is het goed.”

Deze volautomatische espressomachine met de merknaam Philips, nieuwwaarde driehonderd euro, was tot een paar minuten geleden afval. Aan een lange tafel, waar dozen op en onder liggen gestapeld, buigt Kalandar zich dagelijks over kapotte retourren van webwinkels én steeds meer afval uit de milieustraat. Hij werkt bij Road2Work in Ede, dat sinds een paar weken samen met acht milieustraten een pilot draait om elektronisch afval te repareren.

Kalandar heeft de zetgroep, een

onderdeel van de machine dat heet water door de koffie perst, vervangen en test nu of de machine weer werkt. „Om te weten of het goede koffie is of niet, moet je espresso maken”, zegt Kalandar. Hij tovert een glas uit een kast. De espresso begint te druppelen. Een collega-reparateur proeft, aan een tafel achter hem. „Sterk”, is de conclusie. In de hal werken achttien mensen aan reparatie, het wissen van alle gegevens op binnengekomen apparaten, het testen en de verkoop. De hal ligt vol met laptops, slimme horloges en headsets.

‘Typische bak uit de milieustraat’

„Deze machine was echt makkelijk”, zegt Kalandar, die in zijn jeugd in Irak is opgeleid tot architect en sinds een paar jaar bij Road2Work werkt. De koffiemachine gaat in de verkoop op de site van van het bedrijf. Andere apparaten gaan naar gespecialiseerde sites, bijvoorbeeld voor drones, of anders naar de lokale kringloopwinkel.

Vaak is een reparatie zelfs nog simpeler, zegt Kalandar. „Alleen een fabrieksreset. De koffiemolen maalt dan nog maar een seconde of zes, zeven.

Mensen zeggen: de machine is niet goed meer. Ze resetten hem niet.”

Naast de reparatieruimte van Road2Work ligt een grote sorteerkast. Een rode heftruck schuift door vrachtwagens afgeleverde ijzeren bakken heen en weer. „Dit is typisch een bak uit de milieustraat”, zegt Erik Schalk, directeur bij Road2Work, als hij zich buigt over een bak met stofzuigers, beeldschermen, versterkers en geluidsboxen. „Alles door elkaar gedonderd. Die zware magnetron daar ligt bovenop de rest. Bij die printer is nu een stuk van de zijkant afgebroken. Die kunnen we niet meer repareren.”

Schalk memoreert het tafereel dat hij zag toen hij zelf met een aanhanger groenafval bij de milieustraat in Ede stond. „Moeder en zoon stapten uit een auto, achterin stond een grote tv. Ze hadden er keurig een gordeltje omheen gedaan. Heel voorzichtig tilde ze hem eruit. En dan bij de container: een, twee, drie, gooien.”

„Hoe leuk is het ook om iets duurs kapot te gooien?”, zegt Schalk. Maar in zijn sorteercentrum ziet hij het gevolg: glasschade in tv’s of in lampen.

Water uit een waterkoker dat overal doorheen is gelekt. Bakken die buiten hebben gestaan en verregend zijn. „Frituurvet is boosdoener nummer één. Als dat uit een frituurpan is gelopen, kunnen we de hele bak apparaten weggooien.”

Schalk was een van de initiatiefnemers van de pilot, waar bijvoorbeeld ook gemeentelijke afvaldiensten en elektronica producenten aan meewerken. De proef loopt in acht milieustraten door heel Nederland, van Groningen tot Weert. Het doel is meer producten te redden uit het elektronisch afval. „Als we meer willen hergebruiken, moeten we bij de inzameling ingrijpen.”

‘Kapot’ werkt vaak prima

Michele Riffaul (65), herkenbaar aan zijn pet in regenboogkleuren, wijst met grote handgebaren bewoners van Nieuw-Vennep naar de juiste afvalcontainer. Hij werkt genoeg jaren in milieustraten om zich nergens meer over te verbazen. Niet over de vele Dyson-stofzuigers van 400 euro die ‘kapot’ worden weggebracht, als alleen het filter schoongemaakt hoefde

CIJFERS

654

miljoen kilo aan nieuwe elektronische en elektrische apparaten komt er jaarlijks ongeveer op de Nederlandse markt.

239

miljoen kilo aan elektronisch en elektrisch afval werd er in 2024 ingezameld door stichting OPEN, een producentenorganisatie.

>10

miljoen apparaten en kabels belanden onrecht bij het huisvuil, spullen met batterijen geven het risico op branden in vuilniswagens.

te worden. Niet over elektronisch afval waar überhaupt niks mis mee is. Soms heeft hij de tijd voor een praatje. Wat is er mis met uw afval? Het werd gewoon tijd voor een nieuwe, zeggen ze dan.

Zijn milieustraat doet mee aan de pilot om ‘mogelijk repareerbare’ apparaten uit elektronisch afval te sorteren, en dat naar Road2Work in Ede te laten brengen. Aan bewoners van Nieuw-Vennep wordt nu bij de poort gevraagd of ze spullen bij zich hebben die kapot zijn maar geschikt voor hergebruik. Dat kunnen ze naar een speciaal hergebruikpunt verderop in de straat brengen, waar ook spullen voor de lokale kringloopwinkel worden verzameld.

„Goedemorgen mevrouw, kan ik u helpen?” Riffaul zet grote passen aan een mevrouw die met een printer aan komt lopen. „Hij hapert”, legt de vrouw uit, „ik kan er niks meer mee”.

De printer wordt in ontvangst genomen, maar gaat niet naar Ede. Om het behapbaar te houden voor Road2Work komen eerst alleen producten in aanmerking waar een grote vraag naar is op de tweedehandsmarkt, en die relatief makkelijk te vervangen zijn. Het gaat om koffiemachines, radio’s, gereedschap, fotocamera’s, radio’s, stofzuigers en spelcomputers. De spullen worden voor de proef in speciale bakken vervoerd zodat ze ongehavend aankomen.

Schalk vertelt in Ede over zijn ideaalbeeld, waarbij de milieustraat hen nog meer helpt. Dat medewerkers aan bewoners vragen wat er met hun afgedankte elektronica aan de hand is, en dat noteren in een centraal systeem. „Soms is het bijvoorbeeld: mijn vader is overleden, zijn wasmachine is tien jaar oud maar doet het nog prima”, zegt Schalk. „Wij moeten de machine dan nog steeds testen en schoonmaken. Maar we weten dat er waarschijnlijk geen onderdelen vervangen hoeven worden.”

Road2Work begon in 2017 met het selecteren van elektronisch afval voor een tweede leven. „Dat zij het niet meer nodig hebt, wil niet zeggen dat het afval is.” Alles, zegt hij, in zijn kantoorde banken, vergadertafel en stoelen - is tweedehands. „Deze tafel is geen afval.” Hij wijst naar een vierkant, houten bijzettafeltje, met daarop een tweedehands schaalte met kunstbloemen. „Hij zocht gewoon een ander plekje.”

Bij laptops wordt dat in Ede inmiddels bijna fabrieksmatig aangepakt. Het bedrijf repareert er 30.000 per

jaar, afkomstig uit milieustraten, maar ook retourren en afval van bedrijven. Het proces is in stapjes verdeeld: de ene werknemer sorteert, de ander wist gegevens en repareert, de volgende doet het testen. „Efficiëntie is de sleutel”, zegt Schalk. „Het maakt een wereld van verschil of iemand twintig apparaten van hetzelfde type achter elkaar in handen krijgt. Bij laptops en wasmachines lukt dat nu aardig. We zijn nu aan het kijken: kunnen we die ervaring en kennis ook opschalen naar andere stromen?”

Wachten op dezelfde Xbox

„Helemaal dood”, zegt Kalandar triomfantelijk. Hij heeft net een Xbox aangesloten op zijn stekkerdoos met achttien stopcontacten. De spelcomputer geeft geen enkel teken van leven.

Kalandar draait hem om, wrijft even liefdevol over de achterkant, en schroeft het apparaat dan binnen een paar tellen open. Hij ziet een los kabeltje. Voor de zekerheid schroeft hij alle onderdelen ook nog even uit de spelcomputer, tot de Xbox een lege zwarte kast is, en zet dan met dansende vingers alles weer terug.

De spelcomputer gaat dit keer wel aan, maar er komt nog geen beeld op het scherm. „Schade op de NVMe-schijf”, concludeert Kalandar daaruit, verwijzend naar een kaartje waar bestanden op worden opgeslagen. Repareren zou hoogstens een half uurtje werk zijn, maar het kan niet, want hij heeft eerst een ander ‘NVMe-schijf’ nodig van een Xbox van precies hetzelfde type. De Xbox verdwijnt daarom onder zijn bureau tot iemand precies dat type weggooit en het apparaat zijn weg vindt naar Kalandars bureau.

Zo staat de hal vol met apparaten met kapotte onderdelen die wachten tot een vergelijkbaar apparaat voorbij komt. Onderdelen nieuw bestellen kan vaak niet, of maakt de reparatie te duur. Kalandar maalt er niet om. „Hoe moeilijker, hoe leuker”, vindt hij. „Ik wil geen standaardprobleem. Ik wil mijn hersenen gebruiken.”

Kalandar is een zeldzaam geval, vertelt Schalk in zijn kantoor. Hij staat vrolijk eigenhandig onderdelen in of uit een apparaat te solderen. Als hij iets niet gerepareerd krijgt, gaat het mee naar huis om daar verder te proberen. Afgelopen weekend nog vond hij met een infraroodcamera het mankement bij de auto van zijn zoon.

Veel collega’s hebben een veel beperkter kennisniveau. „De helft van onze medewerkers heeft een afstand tot de arbeidsmarkt”, zegt Schalk. „Die groep proberen we te re-integreren. Zij gaan vaak na een maand of drie tot zes weer weg. Als we het proces helemaal in stukjes weten te hakken, kunnen we hen beter inzetten. Maar daar hebben we veel meer apparaten voor nodig. Deze pilot helpt daarbij.”

Alleen als het efficiënt gaat, is repareren bovendien financieel aantrekkelijk. „Zolang het kleinschalig blijft, kost het geld.”

Schalk hoopt dat mensen in de toekomst met een andere bril naar hun spullen kijken. „Dat zij het niet meer nodig hebt, wil niet zeggen dat het afval is.” Alles, zegt hij, in zijn kantoorde banken, vergadertafel en stoelen - is tweedehands. „Deze tafel is geen afval.” Hij wijst naar een vierkant, houten bijzettafeltje, met daarop een tweedehands schaalte met kunstbloemen. „Hij zocht gewoon een ander plekje.”

Wat is er mis met uw afval? Het werd gewoon tijd voor een nieuwe, zeggen ze dan

Over deze serie

In de serie ‘Geen afval’ volgt NRC bedrijven en initiatieven die producten een nieuw leven geven, om ze zo te redden van de afvalberg.

1: Gratis bruidsjurken

2: Windturbinebladen

3: Elektrische apparaten

EREDIVISIE

Feyenoords overlevingstocht loopt tegen NEC een nieuwe dreun op

Feyenoord verspeelde in de laatste minuut drie punten tegen NEC. Zo blijft de strijd om de tweede plaats openliggen.

Steven Verseput

NIJMEGEN

Lang, tot aan de 96ste minuut, was het een van betere, meer stabiele optredens van Feyenoord in tijden. En juist op het moment dat de club dit het hardst nodig heeft: in een rechtstreekse confrontatie met NEC om de tweede plek, die recht geeft op een lucratief Champions League-ticket volgend seizoen. Maar de ontknoping, diep in blessuretijd, paste dan weer feilloos in het wankel seizoen van Feyenoord.

Bij NEC tegen Feyenoord werd het zondagmiddag in De Goffert 1-1, waar het thuispubliek toeleeft naar de bekerfinale tegen AZ komende zondag. In een van de beste seizoenen in de clubhistorie werd een gelijkspel tegen het kwetsbare Feyenoord vooraf misschien als teleurstellend gezien. Maar de vreugde was groot in Nijmegen, toen invaller Danilo de bal in de verre hoek schoof en een punt redde.

Met nog vier speelronden te gaan, blijft de strijd om de tweede plaats zo openliggen. Nummer twee Feyenoord houdt een mini-male voorsprong op NEC met kort

Feyenoordcoach Robin van Persie balend langs de kant bij de wedstrijd tegen NEC. FOTO ANP

daarachter FC Twente en Ajax. Feyenoord speelt nu thuis tegen FC Groningen en AZ, uit tegen Fortuna Sittard en PEC Zwolle.

Tactische aanpassingen

„Het is een zwaar jaar”, omschrijft Feyenoord-coach Robin van Persie zondagmiddag de overlevingstocht die moet leiden naar de tweede plaats. Het zit vaak tegen, benadrukt hij: blessures, discutabele arbitrale beslissingen, late tegengoals. Toch leek zijn ploeg te overleven tegen NEC, de club die vrijwel altijd scoort en dit seizoen al twee keer landskampioen PSV versloeg.

Van Persie sprak vrijdag over de tactische aanpassingen die hij zag in de Champions League bij Real Madrid en Liverpool FC, die in de kwartfinales tegen respectievelijk Bayern München en Paris Saint-Germain defensiever speelden. Wat hij toen nog niet kon zeggen was dat hij zondag zelf iets soortgelijks zou gaan doen.

Linksbuiten Raheem Sterling, volgens Van Persie „niet helemaal fris”, wordt in de basis vervangen door Tobias van den Elshout. De 19-jarige speler, uit de eigen jeugdopleiding, is een middenvelder - geen aanvallende. Bij zijn debuut zorgt hij met zijn fysieke kracht en loopvermogen voor aanzienlijk meer controle, door in de linkerzone regelmatig terug te zakken naar het middenveld.

Zo krijgt Feyenoord grip op de zeer aanvallend ingestelde rechter wingback van NEC, Sami Ouaisa. En Van Persie legt nog meer accenten. Om de verdediging te ondersteunen zakt middenvelder Jakub Moder terug. Daardoor heeft Feyenoord voldoende spelers om het snelle, dynamische spel van NEC te ontmantelen.

Het illustreert de nieuwe verhoudingen in de Eredivisie - topclub Feyenoord dat zich moet aanpassen aan de offensieve, directe speelwijze van NEC-coach Dick Schreuder. NEC speelt vaak de lange bal, gaat dan het duel aan en zoekt vanuit daar de zijanten waar de spits naar de voorgrond gaat. „Dat is hun kracht”, zei Van Persie vrijdag. „We beseffen heel goed dat we de angel eruit moeten halen.” Dat doet hij dus door de as te versterken.

Het kan niet op veel enthousiasme rekenen van het thuispubliek. „Antivoetbal”, klinkt het massaal. Al heeft dat ook te maken met het in hun ogen veelvuldige

Topclub Feyenoord moet zich aanpassen aan de offensieve, directe speelwijze van NEC

tijdrekken bij Feyenoord, na de 0-1 van spits Ayase Ueda: een knappe kopbal uit een hoekschop van Anis Hadj Moussa.

Zo zoekt Van Persie, op de achtergrond geholpen door adviseur Dick Advocaat, naar manieren om deze lastige periode door te komen. Zo'n tien spelers zijn geblesseerd, vrijdag moest hij in een trainingspartij zelf meedoen - „bij het basisteam”. Hij noemt de situatie „extrem”. Vanwege de aanhoudende blessureproblemen is Casper van Eijck, voorheen jarenlang clubbarts van Feyenoord, recentelijk als adviseur toegevoegd aan de medische staf.

Hoe moeizaam het seizoen ook is, in Nijmegen lijkt het goed uit te pakken. Feyenoord weet het gevaar van NEC in de eerste helft vrij

eenvoudig onschadelijk te maken en creëert zelf enkele kansen - onder anderen Van den Elshout schiet van dichtbij over. „We hebben geknokt voor iedere meter”, zegt Van Persie. „Ik ben heel blij hoe de jongens dat gedaan hebben.”

Minder blij is hij met de beslissing van scheidsrechter Serdar Gözübüyük, een kleine tien minuten na rust. NEC-verdediger Philippe Sandler houdt Ueda vast bij een sprintduel in de diepte, waarop de spits naar de grond gaat. Gözübüyük geeft Sandler geel, nadat de video-arbitr erin naar het scherm had geroepen. Een besluit waar ze bij Feyenoord zo boos over zijn dat Van Persie gekalmeerd moet worden door assistent John de Wolf. Van Persie vindt dat het rood zou moeten zijn omdat het een doorgebroken speler is die een mogelijke kans wordt ontnomen.

„Duidelijker als deze krijg je ze niet”, zegt Van Persie, die vanwege aanmerkingen geel krijgt. „Een dramatische beslissing.” Middenvelder Luciano Valente noemt het een „schande”. Al moet hij erkennen dat hij de beelden dan nog niet heeft teruggezien.

'Zure nasmaak'

Hoewel Feyenoord in de tweede helft ver terugdeinst, lijkt het te gaan winnen. De laatste van zeven minuten extra tijd loopt als Sami Ouaisa doorkomt op de rechterflank - zijn bewaker Van den Elshout is dan al gewisseld. Voormalig Feyenoord-aanvaller Danilo heeft kort ervoor een enorme kans gemist, komt nu opnieuw vrij en schiet met een stuit in de open hoek de 1-1 binnen.

Zo had Feyenoord afstand kunnen nemen op de concurrent - maar NEC blijft dichtbij. Van Persie: „Dat is de zure nasmaak die we hebben.”

REPORTAGE WIELRENNEN

Eindelijk wint Wout van Aert Parijs-Roubaix: 'Hij is echt een held'

Met zijn zege realiseerde Van Aert niet alleen zijn eigen grootste droom, maar ook die van zijn ploeg Visma-Lease a Bike.

Sam de Voogt

ROUBAIX

Het is maar een vingertje, maar voor Wout van Aert betekent het alles. De Belg van de Nederlandse ploeg Visma-Lease a Bike had er het grote doel van zijn carrière van gemaakt, al sinds hij zijn debuut maakte in Parijs-Roubaix in 2018.

Dat jaar, terwijl Van Aert naar een verdienstelijke negende plek koerste, kreeg zijn ploeggenoot en vriend Michael Goolaerts tijdens de wedstrijd een hartaanval op de fiets. Op de grond naast een kasseienstrook overleed de 23-jarige Belg.

Sindsdien wilde Van Aert niets liever dan zijn vriend eren door de kasseienklassieker te winnen en naar de hemel te wijzen, en deze zondagmiddag is het eindelijk zover. „Ik reed dit jaar voor het eerst sinds zijn dood weer over de strook waar hij stierf”, zegt Van Aert na afloop met zachte stem. „Ik geloof graag dat hij me vandaag wat extra kracht heeft gegeven.”

Zijn zege is een verrassing: in aanloop naar deze editie van de 'Hel van het Noorden' ging het vooral over Tadej Pogacar en Mathieu van der Poel, die beiden geschiedenis konden schrijven. De Sloveen had zich bij winst in het exclusiefste groepje van het wielrennen kunnen voegen. Slechts drie renners wonnen gedurende hun carrière minimaal een keer de vijf grote wielerklassiekers ('monumenten'); de laatste keer dat een renner dat deed, de Belg Roger De Vlaeminck, is bijna vijftig jaar geleden. Pogacar stond na zijn zege in Milaan-Sanremo op vier. Van der Poel had de eerste wielrenner kunnen worden die vier keer achter elkaar Parijs-Roubaix wint. Na zijn zeges in 2023, 2024, en 2025 zagen velen in hem de enige die tussen Pogacar en diens geschiedschrijving instond.

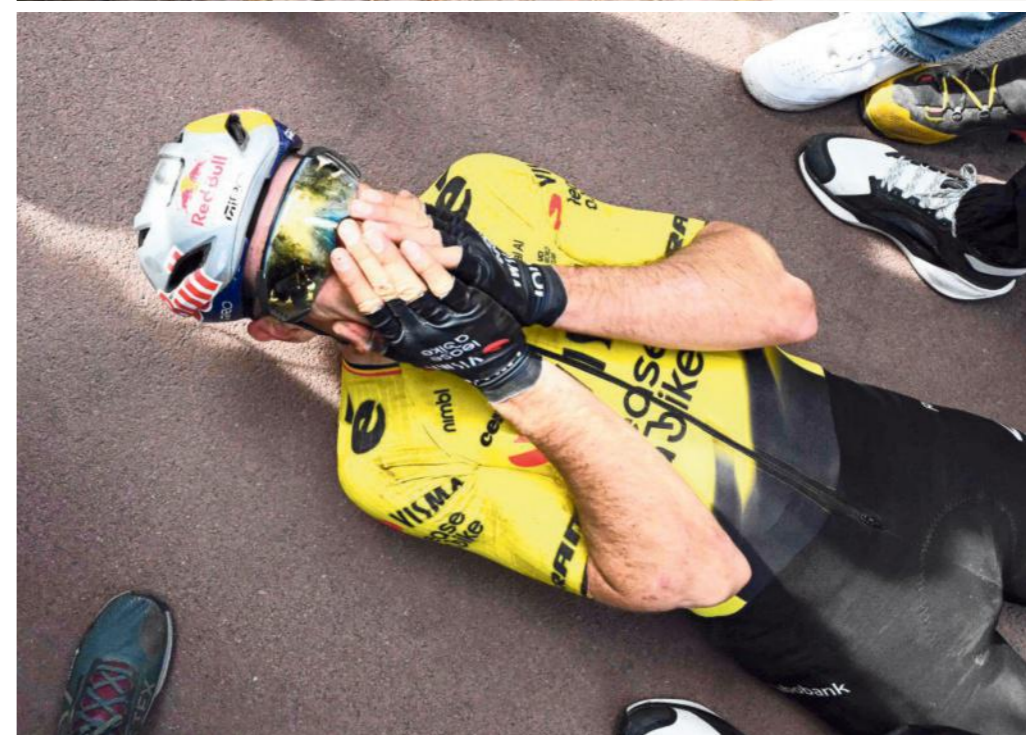
Niet Pogacar, niet Van der Poel, maar de renner die al jaren achtervolgd wordt door blessureleed mag na afloop een zware kassei als trofee de lucht in steken. Van Aert wordt op basis van zijn talent tot dezelfde categorie als zijn Sloveense en Nederlandse concurrent gerekend, maar zijn resultaten bleven daar de afgelopen seizoenen bij achter.

Van Aert won één monument: Milaan-Sanremo, zes jaar geleden. Terwijl Pogacar (twaalf monumenten) en Van der Poel (acht) telkens maar beter werden, was de Belg vaker dan hem lief was bezig met terugkeren van blessures. „Hij heeft zoveel tegenslag gehad”, zegt zijn ploegbaas Richard Plugge. „Daarom verdient hij dit enorm.”

Braakliggende boerenpaadjes

De kasseien van Noord-Frankrijk tonen zondag waarom voor het winnen van Parijs-Roubaix meer nodig is dan alleen de sterkste benen. Van der Poel had het vooraf nog aangestipt: hij had de afgelopen jaren geen pech gehad en hoopte daar deze editie opnieuw op.

Ditmaal wordt echter niemand gespaard: eerst rijdt Pogacar lek, en ineens is hij zijn aura van onaantastbaarheid kwijt. Er is geen ploegwagen in de buurt, de Sloveense wereldkampioen moet op een blauwe leenfiets van de koers-wegenwacht verder. Als hij einde-

Boven: Pogacar en Van Aert rijden het velodrome binnen. Midden: Mathieu van der Poel. Onder: Wout van Aert na zijn zege in Parijs-Roubaix. FOTO'S CHRISTOPHE PETIT TESSON/EPA, ETIENNE GARNIER/AFP

lijk zijn eigen reservefiets krijgt aange-reikt, is zijn achterstand een minuut.

Vlak voor de eerste kasseienstrook van de zwaarste categorie, in het Bos van Wallers, is Pogacar terug en is Van der Poel aan de beurt. Ook een lekkende band; hij krijgt de fiets van een ploeggenoot, kan zijn schoenen niet inklikken in de pedalen en wandelt dan maar in arren moede naar het eind van de weg. Zijn achterstand: twee minuten. Terwijl de Nederlander de achtervolging inzet, rijdt vooraan ook Van Aert lek, maar dat blijft dat zonder grote gevolgen.

Na een voorfinale vol materiaalgeed komen Pogacar en Van Aert op zo'n vijftig kilometer van de finish alleen vooraan te zitten. Er is niemand anders over: Van der Poel komt terug tot op twintig seconden maar niet dichterbij dan dat, de andere 172 renners zijn uitgespeeld.

Dan begint het gevecht: wie zit er nog fris bij? Pogacar strekt een paar keer zijn rug, Van Aert schudt een keertje van 'nee' als het zijn beurt is voor wat kopwerk. Een paar onsuccesvolle versnelingen verder is duidelijk dat de twee renners niet van elkaar afkomen. Samen racen ze over de braakliggende boerenpaadjes door de groene weilanden, tot ze de velodrome in Roubaix opdraaien. Daar laat Van Aert geen twijfel over wie deze zondag de sterkste is: afgetekend wint hij de sprint.

Coronabesmetting

Op het middenterrein van de oude wielbaan is de ontlading bij de Nederlandse ploeg enorm. „Jaaaaa”, brult teameigenaar Plugge, die zo geobsedeerd is door deze koers dat hij kasseien op zijn oprijlaan heeft liggen. Als hij Van Aert ziet, kunnen renner en ploegbaas hun tranen niet bedwingen.

Visma-LAB is een van de succesvolste ploegen van het afgelopen decennium, won de Tour de France, de Giro d'Italia en de Vuelta d'España, zelfs alledrie in hetzelfde jaar. Maar een zege in een van de twee belangrijkste eendagskoersen - Parijs-Roubaix en de Ronde van Vlaanderen - bleef al die jaren uit. Vaak was het botte pech die de Nederlandse ploeg en kopman Van Aert dwarszat. Van Aert reed in 2023 aan kop naar Roubaix toen hij lek reed. Het jaar ervoor was hij topfavoriet voor de Ronde van Vlaanderen, maar kreeg corona.

Niets van dat alles deze keer. Alle tegenslag, al het verlies, elke ervaring en elke training leveren nu de hoofdprijs op. „Het voelt ook als een grote opluchting”, zegt Van Aert. Christophe Laporte, een van de ploegmaten van Van Aert die sinds 2022 bij Visma-LAB zit, zegt na afloop dolgelukkig: „De afgelopen jaren hebben we weinig geluk gehad, maar vandaag stonden de sterren gunstig voor ons.”

Iedereen lijkt het Van Aert te gunnen; het stadion juicht euforisch als hij als eerste over de streep komt. „Ik ben blij voor hem”, zegt ook Pogacar. „Als je ziet hoe vaak hij is teruggekomen van tegenslag, hoe hij nooit opgeeft. Hij is echt een held voor de jeugd.” Ploegbaas Plugge noemt Van Aert „een man van het volk”, nadat hij een brok in zijn keel heeft weggeslikt. „Het is geweldig om al die fans blij te maken, het was echt een Wout van Aert-feest.”

Advertentie

BijzondereZaken.nl

Zoek & vind alle zaken die bijzonder zijn!

Zaken & Transacties

CURSUS DAYTRADEN Risicooloos leren

GROEPS-CURSUS 675-
2e persoon half geld extra

Wat krijgt u voor uw geld?

- ✓ Gratis Handelsrobot
- ✓ Kursus in Hotel vd Valk
- ✓ Vers belegde broodjes
- ✓ Warm lopend buffet
- ✓ 8 weken live meekijken
- ✓ Opfrisdag naar keuze
- ✓ Boek met stappenplan

Maak alle fouten op een demo-account voordat u met echt geld begint

Kursusdata Hotel vd Valk Breukelen: vrijdag 10 of vrijdag 24 april
Aanmelden: 010 519 21 15 of robwessels.nl

Originele reacties cursisten

Grondlegger

Druk Rob op het hart dat hij wat aan zijn leefstijl doet want hij moet nog jaren mee. We hebben veel aan hem te danken. Hij is toch de grondlegger van dit systeem.

Gevaarlijke Trump

Ik heb ervaren dat ook in een gevaarlijke 'Trump'-markt het toch mogelijk is winstjes te maken in een kort tijdbestek.

Ik heb ervaren dat ook in een gevaarlijke 'Trump'-markt het toch mogelijk is winstjes te maken in een kort tijdbestek.

WWW.ROBWESSELS.NL 010 519 21 15

Let op! U kunt snel winst boeken maar net zo snel verliezen lijden

Verjaardag

Feest in Hilversum, want ...

Eva is jarig !

Juul, Niels, Vincent en Eva :
van harte !

Culemborg - 13 april 2026

**Geluk,
emotie,
herinnering**

Op een eenvoudige, snelle en zekere manier uw familiebericht samenstellen en plaatsen in NRC.

nrcadverteren.nl/familieberichten

Colofon familieberichten

Opgave van een familiebericht

Een familiebericht kunt u opgeven via nrcadverteren.nl/familieberichten of een e-mail naar familieberichten@nrc.nl

Afdeling familieberichten

Bereikbaar op telefoonnummer: 020-7553052 (ma t/m vr 08.30 uur - 17.00 uur) of via e-mail: familieberichten@nrc.nl

Sluitingstijden

Dinsdag t/m zaterdag tot uiterlijk 14.00 uur op de dag vóór plaatsing. Voor plaatsing op maandag uiterlijk vrijdag 16.00 uur.

Blijde berichten

nrcadverteren.nl/familieberichten

REPORTAGE HOCKEY

'Vergeten en doorgaan.' Dat moet je níét doen bij constant verlies

Hockeyclub Hurley beleeft een dramatisch seizoen. Het zocht zondag met één punt de laatste strohalm. Wat doet permanent verlies met een topsporter?

Hugo Logtenberg

DEN HAAG

Hurleycoach Enzo Trossi Maccia praat, maar niemand luistert. De nummer laatst van de heren hockey hoofdklasse is net op eigen veld afgedroogd door Pinoké: 1-8. Het is zondagmiddag 8 maart. De spelers en de begeleidend staf van het Amsterdamse Hurley staan direct na afloop van de wedstrijd plichtmatig bij elkaar in een kring op het veld.

Met zachte stem probeert de Argentijn zijn mannen nog iets mee te geven. Niemand reageert, twee spelers kijken zelfs over hun schouder naar het drukke terras van de club waar verschillende damesteams al aan de *thé dansant* zijn begonnen.

Dan neemt doelman Joren Romijn plots het woord. „Iedereen moet bedenken wat er hier vandaag in godsnaam is gebeurd en zich afvragen: wat brengt ik in? Met welke instelling en intentie kom ik naar de club?\" Peens is er volle aandacht. De ervaren goalie: „Daar zit het probleem! We leveren te weinig, zowel op de training als in de wedstrijden.\" Een enkeling knikt instemmend. De rest zwijgt, net als de coach.

De nederlaag tegen Pinoké is het voorlopige dieptepunt voor Hurley. Na veertien competitiewedstrijden hebben ze één punt. Nog zorgwekkender: van vechtlust was nauwelijks sprake. Na zeven minuten en twee tegendoelpunten leek de wedstrijd al gespeeld.

Romijn, die afgelopen seizoen nog als basisspeler de landstitel won met Amsterdam, kan er met zijn hoofd niet bij. „Dan speel je op het allerhoogste niveau en dan leggen we dit op de mat\", zegt hij na afloop, lurchend aan een bidon. „Het is gekmakend.\"

Welke effecten heeft het op spelers als de nederlagen zich aaneenrijgen? Bestaat spelplezier dan nog? En is het mentaal mogelijk het tij te keren? Romijn, terwijl de zweetdamp van zijn kale schedel komt: „Goede vragen, maar niet voor nu.\"

Landskampioen

Ruim twee weken later komt hij, na nog twee nederlagen, desondanks vrolijk het pand van zijn werkgever in Amsterdam binnenlopen. „Koffie?\", vraagt hij.

Via Castricum, Hurley, Qui Vive en Kampong belandde hij in 2021 bij zijn droomclub Amsterdam. Bij de wat in verval geraakte topclub en bij het Nederlands team leerde Romijn de wetten van de topsport: de onderlinge verschillen in de top zijn marginaal, het kan altijd beter en onder druk moet je juist ontspannen zijn om écht te kunnen presteren. „Dat was best een lastige combinatie.\"

Altijd behield hij het gevoel dat de

clubleiding van Amsterdam niet volledig achter hem stond. Elk jaar waren er de geruchten dat de club uitkeek naar een nog betere, buitenlandse keeper. Het vrat aan hem. Halverwege zijn vierde seizoen bleek die aanhoudende twijfel terecht: zijn contract werd niet verlengd. Hij was er ziek van.

Tot hij zich na een paar weken bij elkaar raapte en zichzelf én zijn teamgenoten van Amsterdam toesprak. „Ik baal als een stier, maar zal er alles aan doen om kampioen te worden.\" Het resultaat: hij speelde de allerbeste maanden uit zijn carrière en won met Amsterdam de eerste landstitel in dertien jaar. „Wáánzinnig, zeker na alles wat er was gebeurd.\"

Maar het aantal beschikbare plekken voor keepers op het allerhoogste niveau is nu eenmaal beperkt met maar twaalf clubs. En dus keerde hij in de zomer van 2025 na jaren terug naar zijn 'jeugdliefde' Hurley, dat zich ternaauwernood had weten te handhaven in de hoofdklasse. „Ik wist dat het een heel ander seizoen zou worden.\" Glimlachend: „Maar dit had ik niet voorzien.\"

Van fouten kun je meer leren dan van succes

Nico van Yperen
hoogleraar sportpsychologie
Rijksuniversiteit Groningen

Pech, blessures van bepalende spelers, maar bovenal een gebrek aan vechtlust en kwaliteit braken Hurley al snel in het seizoen op. Illustratief is de thuiswedstrijd tegen Schaerweijde, een directe concurrent in de strijd tegen degradatie. Hurley verloor, ondanks een voorsprong, alsnog. Romijn: „Toen wisten we dat het een héél lastig seizoen zou worden.\"

Dalend zelfvertrouwen

De aanhoudende verliespartijen leidden tot dalend zelfvertrouwen van de ploeg, een paar dikke nederlagen en soms onderlinge irritaties. „Dat herken ik allemaal\", zegt Myrthe van Kesteren. In het seizoen '24/'25 was ze aanvoerder van Huizen Dames 1, dat na promotie voor het eerst uitkwam in de hoofdklasse. Het werd een rampjaar. Van de 22 competitiewedstrijden werd er één gewonnen, drie keer speelden ze gelijk. De andere wedstrijden gingen verloren. „De sfeer was matig en aan het einde van het seizoen op momenten zelfs grimmig.\" Er waren meerdere kampen, verschillende groepsapps en ouders bemoeiden zich steeds meer met het team. Van Kesteren: „Dat hielp allemaal niet.\"

De voortdurende verliespartijen uitte zich steeds nadrukkelijker in haar gedrag, vertelt ze in haar favoriete koffietentje in Amsterdam. „Ik heb tijdens

een wedstrijd eens een teamgenoot aangesproken op een manier dat mijn broer en zus, die langs de lijn stonden, na afloop tegen me zeiden: 'Dat was niet oké, Myrth'\"

Om de negatieve resultaten te doorbreken, ging ze nog harder trainen. „Op het geforceerde af\". Het hielp niet. „Kort na de winterstop zat ik op doktersvoorschrift aan de slaapmedicatie.\" De laatste competitiewedstrijd eindigde in een 10-1 nederlaag. Bij de seizoensafsluiting van het team kwamen slechts zeven speelsters opdagen.

Naar de strot vliegen

Wat gebeurt er, geestelijk en lichamelijk, bij *aanhoudend* verlies in de sport? „Een heel interessante vraag\", zegt Nico van Yperen bij een kop koffie in het centrum van Groningen. Hij is 's lands enige hoogleraar sportpsychologie, aan de plaatselijke universiteit. „Juist dat repetitieve element van verliezen maakt het intrigerend. Maar daar is, voor zover mij bekend, geen specifiek onderzoek naar gedaan.\"

In een verliespartij zitten vaak de beste lessen, zegt Van Yperen. „Toch zeggen sporters en ook coaches dan vaak: 'Snel vergeten en doorgaan.' Maar dat is precies wat je níét moet doen. Van fouten kun je meer leren dan van succes.\"

Bij een eindeloze reeks verliespartijen is dat uiteraard moeilijker, zegt Van Yperen. „Dan speelt vaak mee dat de belangrijkste verklaring toch is dat het kwaliteitsverschil van de spelers ten opzichte van de concurrentie simpelweg te groot is. Dat hóéft overigens niet zo te zijn.\"

Neem voetbalclub RBC in het erevisiesizoen 2005/2006. Volgens kenners een ploeg met erevisievaardige spelers. Toch boekten ze het slechtste resultaat ooit door een voetbalclub op het hoogste niveau in Nederland: één overwinning, zes gelijke spelen en 27 keer verlies.

„Het probleem was: we waren geen team, maar een elftal vol huurlingen van wie de meesten voor zichzelf stonden te spelen\", vertelt RBC-middenvelder Paul de Lange terugblikkend. Exemplarisch, zegt hij, was een vrije trap die RBC kreeg op een kansrijke positie op het veld in de uitwedstrijd tegen PSV. „Ik sprak met Edgar Marcelino af dat ik 'm zou nemen.\" Tot zijn verbijstering zag De Lange hoe de Portugees toch schoot, in een poging zich te onderscheiden tegen het grote PSV. „Ik wilde hem naar zijn strot vliegen.\"

Zo liepen de frustraties steeds verder op naarmate het seizoen verderde, vertelt De Lange tijdens een schaftpauze van zijn werk als huisschilder in Beverwijk. „We werden cynisch naar elkaar\", zegt hij. Hij zucht. „Misschien was wel het grootste probleem dat iedereen zichzelf te goed vond om bij RBC te spelen\", zegt hij. „Ik ook.\"

De prestaties sijpelden steeds meer

Keeper **Joren Romijn** van hockeyhoofdklasser Hurley baalt na wéér een tegendoelpunt. FOTO OLIVIER MIDDENDORP

door in zijn privéleven. De Lange: „In mijn hele carrière heb ik alleen dat seizoen last gehad van slaapproblemen.\"

Vuur in de ogen

Om het tij in elk geval mentaal te keren, huurde RBC een *mental coach* in. Maar de groepsessie werd geen succes. „Er werd alleen maar om gelachen\", zegt De Lange. „Dat hele seizoen was één groot dieptepunt.\"

Bij Myrthe van Kesteren pakte een paar individuele bezoeken aan een sportpsycholoog juist goed uit. „Het gaf me inzicht in mezelf en mijn verkeerde omgang met de frustraties.\"

Maar wat haar het meeste hielp, zegt ze, was een uitstapje in de winterstop met zes andere speelsters uit haar team. „We zijn gaan zaalhockeyen. Daarin hadden we ontzettend veel lol én we werden kampioen. Dat gaf me nieuwe energie.\"

Hoogleraar Nico van Yperen knikt als hij het verhaal hoort. „Een iets anders gaan doen in nieuwe omgeving is een heel goede en bekende manier om het spelplezier terug te vinden.\" Van Kesteren speelt nog altijd hoofdklasse, nu bij Rotterdam. „Dat ene seizoen heeft me veel gekost maar ook zoveel geleerd. Ik ben nog altijd super competitief, maar wil en zal nooit meer de Myrthe van toen zijn.\"

Joren Romijn probeerde nieuwe doelstellingen voor zichzelf te formuleren. Zo nam hij nog nadrukkelijker de leiding als ervaren speler tijdens trainingen. „Als wij er alles aan doen, hebben we een kans om erin te blijven\", hield hij zijn teamgenoten voor. „Ik vind dat ik het als oudere speler moet doen, maar heb er ook plezier in om voorop te gaan in de strijd.\"

Na de deceptie tegen Pinoké (8-1 verlies) stak de ploeg de koppen bij elkaar. Er vielen harde woorden. Wat

De wetten van de topsport: de verschillen in de top zijn marginaal, het kan altijd beter

volgde was een goede wedstrijd tegen topclub Bloemendaal. Ook die ging weliswaar verloren, „maar ik zag weer vuur in de ogen\", zegt Romijn. „Dat gaf voldoening en hoop op de eerste overwinning.\"

Poep in de broek

Een paar dagen later, op zondagmiddag 29 maart, moet het dan echt gaan gebeuren voor Hurley. De Amsterdamers spelen uit tegen Schaerweijde, de nummer drie van anderen. Het is theoretisch de beste kans op een overwinning die resteert voor Hurley om nog aan rechtstreekse degradatie te ontkomen. Maar het gebeurt niet, die middag in Zeist. Hurley oogt als een stuurloos schip, hoe Romijn ook probeert zijn ploeg te coachen en aan te vuren. Het verliest met 2-1. Ook na zeventien wedstrijden heeft de ploeg één punt. Na afloop staart Romijn in de dug-out een kwartier roerloos voor zich uit. „We speelden met poep in de broek\", zeg hij bij het verlaten van het veld. „Ik voel nu vooral leegte.\"

En dan, op zondag 12 april, in de uitwedstrijd tegen HDM lijkt Hurley als bij toverslag opeens te herrijzen. Het speelt, met twee van blessures teruggekeerde spelers, overtuigend. Met wilskracht. Het scoort, het incasseert.

Vijf minuten voor tijd gooit het team bij een 1-1 stand alle schroom van zich af. Romijn gaat naar de kant om een extra veldspeler in te kunnen brengen. Het plan werkt. Hurley forceert een strafcorner die dankzij één van de teruggekeerde spelers fabelachtig in de linker bovenhoek verdwijnt. Vier speelrondes voor het einde is de eerste overwinning een feit.

Na afloop staat Romijn te stralen. „We leven nog!\" Uit de boxen schalt het nummer 'Get lucky', van Daft Punk: *Like the legend of the phoenix / All ends with beginnings*.

BijzondereZaken.nl

Zoek & vind alle zaken die bijzonder zijn!

Contact

Relatiebemiddeling

RELATIEBEMIDDELING

Ook u kunt weer verliefd worden!

mens & relatie

www.mens-en-relatie.nl 088 - 022 19 00

LATE LIEFDE VOOR 60-70 en 80 jarigen

ALERTE RELATIEBEMIDDELING
0613863420 - www.hellasmaets.nl

Ze bestaat. Echt.
DPSPartnerSearch.nl distinguished & discreet

VAN SLOBBE
EXCLUSIEVE
PARTNER SEARCH

VANSLOBBEDATING.NL +31 (0)6 5397 54 26

Vind alle aanbieders op één rij!
BijzondereZaken.nl

Advertentie

Advertentie? Zaakline Media - info@zaaklinemedia.nl - Telefoon 010 - 436 91 24

INTERVIEW **AYLIN POST** BEWEGINGSWETENSCHAPPER

'Een echte topper geeft niet vol gas bij elke oefening'

Voor sporters is de weg naar de top grillig en onvoorspelbaar. Bewegingswetenschapper Aylin Post over talentontwikkeling.

Peter de Jong

PAPENDAL

Het regent op Papendal, het topsportcentrum aan de rand van Arnhem waar de Nederlandse sportelite zich voorbereidt op de (inter)nationale competitie. De sportvelden zijn uitgestorven. De wandeltocht vanaf de bushalte voert langs een batterij sporthallen naar de Arnhemhal, het domein van de volleybalbond Nevobo. Bewegingswetenschapper Aylin Post (33), specialist talentontwikkeling, ontvangt haar bezoek in een kantoorje vlak naast een enorme volleybalhal, kraamkamer van nieuwe Ron Zwervers en Peter Blangés, helden uit vervlogen tijden.

Post komt uit een sportgezin, een van haar zusjes was nationaal jeugdkampioen in het zwemmen. Zelf heeft ze tot haar 18de intensief geturnd, negen uur per week. „Ik was geen toptalent hoor, ik miste explosiviteit”, vertelt ze. „Mijn ouders brachten ons altijd naar wedstrijden en trainingen. ‘Taxibedrijf Post’ noemden we het.”

Eind vorig jaar won Post de Boymansprijs voor haar proefschrift *Demystifying swimming talent*, waarop ze in oktober 2024 promoveerde aan de Rijksuniversiteit Groningen. Voor haar promotieonderzoek was ze vijf jaar lang te vinden in het Eindhovense topzwembad de Tongelreep, om erachter te komen wat van een jeugdig zwemtalent een topper maakt.

Bewegingswetenschapper Aylin Post. „Het plafond van een sporter wordt mede bepaald door het niveau van zijn coaches.” FOTO LARS VAN DEN BRINK

Wat heeft u daar onderzocht?

„We hebben vooral gekeken naar de verschillen in ontwikkeling tussen zwemmers die op mondiaal topniveau zwemmen en de beste vijftig zwemmers op nationaal niveau. Op technisch, tactisch, fysiek en mentaal vlak. Zwemtijden, maar ook lichaamslengte, spronghoogte, topzweemsnelheid en zwefficiëntie. En pacinggedrag, hoe ze hun race indelen.”

Waarin onderscheiden de wereldtoppers zich van de iets mindere goden?

„Er is niet één specifiek punt waar op een topzwemmer erboven uitstijgt. Ze onderscheiden zich juist in een heel palet aan fysieke, mentale, technische en tactische kwaliteiten, ook in de tijd. Meiden komen eerder op topniveau dan jongens, zij komen ook eerder in de groeispurt.

„Een algemeen onderscheid vond ik wel: de toppers uit mijn onderzoek deden meer aan zelfregulatie. Ze waren meer betrokken bij hun eigen ontwikkeling, dachten meer na over hun sterke en zwakke punten, en evalueerden vaker hun doelen. Ze scoorden ook iets lager op inzet. Ze geven niet bij elke oefening vol gas, en zijn goed in het scheiden van hoofd- en bij-

zaken. Bijvoorbeeld iets minder energie in draaien en keren, omdat dat wel in orde is. Maar wel *all-out* bij de sprints, omdat hij of zij daar de meeste progressie kan boeken.”

Wat is de rol van natuurlijke aanleg voor de weg naar de top?

„Aanleg is een goed begin. Veel belangrijker is de motivatie, hoeveel ben je bereid ervoor te doen. Mentale vaardigheden zijn heel belangrijk in topsport. Dat gaat over jezelf kunnen aanpassen, presteren onder druk, doorzettingsvermogen en goed communiceren. Ook de omgeving is cruciaal: welke trainers heb je, wat voor trainingsfaciliteiten, en staan je ouders voor je klaar?”

Hoeveel procent van de talenten haalt uiteindelijk de top?

„Het verschilt per sport en ook per leeftijd, vanaf welke leeftijd ga je rekenen? Bij zwemmen en volleybal breekt ongeveer een op de vijf talenten van een jaar of 16 door. Het is een afvalrace. In het begin ligt iedereen op koers. Maar na verloop van tijd zie je dat bij sommigen de progressie stagneert. Vooral na de puberteit vallen er talenten weg.

„De reis van talent naar succes is grillig en onvoorspelbaar. Uit diverse studies blijkt dat het verband tussen prestaties op jonge leeftijd

en eventueel later succes laag is. We moeten ons niet blind staren op jeugdige uitblinkers, maar ook inzetten op laatbloeiers. Een zwemtopper als Marrit Steenbergen [wereldkampioen 100 meter vrije slag] was heel jong al erg goed, Arno Kamminga, Olympisch medaillewinnaar op de schoolslag, is pas op latere leeftijd doorgebroken.”

Wij gaan bij de volleybalbond voor de geleidelijke weg, langzaam groeien naar topniveau

Dus het mysterie uit uw proefschrift wat maakt van een talent een topper - is nog niet onttrafeld?

Lachend: „Eigenlijk is dat maar goed ook. Het zou toch heel saai zijn als we van een 13-jarige fietssende jongen al weten dat hij de nieuwe Pogacar gaat worden? Sport is vooral leuk, omdat het onvoorspelbaar is.”

Wat doet u bij de volleybalbond aan talentontwikkeling?

„Vroeger lag het accent vooral op veel en hard trainen, van jongs af aan. De 10.000-urenregel van de

Canadees Malcolm Gladwell was trending, om topniveau te bereiken had je die uren nodig. Uit de wetenschappelijke literatuur weten we inmiddels dat als je een kind van 12 onderdompelt in een prestatieomgeving, de kans groot is dat het afhaakt wegens gebrek aan plezier.

„In mijn werk voor de Nevobo breng ik wetenschappelijke inzichten over talentontwikkeling in de praktijk, en doe ik zelf nog onderzoek. Momenteel proberen we een methode te vinden hoe we spelinzicht kunnen meten. We laten een speler een spelsituatie zien, zetten vervolgens het beeld op zwart en vragen aan de speler waar de bal terecht komt. Daarnaast analyseer ik de loopbanen van topspelers. Ik kijk naar de weg die ze hebben afgelegd om bij de beste clubs van Europa te spelen. Daaruit probeer ik terugkerende patronen te halen om zo beter te begrijpen welke stappen bijdragen aan succesvolle doorstroom. Dat een speler bijvoorbeeld, voordat hij in een topcompetitie in Italië of Turkije gaat spelen, eerst nog een tussenstap maakt bij een club op een iets lager niveau.

„Wij gaan bij de volleybalbond voor de geleidelijke weg, langzaam groeien naar topniveau. Met aandacht voor de individuele sporter, met oog voor studie en plezier. Ver-

geet niet, de weg naar de top vergt enorm veel tijd en moeite. Dan moet je het topsportleven wel erg leuk vinden, anders red je het niet.

„De jonge talenten krijgen eens per week regionale training. Vanaf 16 jaar komen talenten naar Papendal. Ze wonen hier een deel van de week, en blijven bij hun club spelen. We maken voor iedere speler een persoonlijk ontwikkelplan. Hoe ver zijn ze technisch, tactisch, maar ook fysiek en mentaal? En hoeveel rek zit er nog in? Iemand van 17 kan bijvoorbeeld hoog springen, maar hoeveel training heeft hij daarin gestoken, kan het nog beter? We laten ook meer coaches meekijken, zodat je diverse perspectieven krijgt.”

Nederland mag zich na de afgelopen Winterspelen - derde in de medaillespiegel - wel topsportland noemen. Zit er nog rek in?

„Zeker. Het plafond van een sporter wordt mede bepaald door het niveau van zijn coaches. Ook de wetenschap kan zijn steentje bijdragen. Denk aan inspanningsfysiologie om slimmer te trainen, voedingsleer om nog meer energie te leveren, en psychologie om onze toppers vol vertrouwen en kalm in de wedstrijd te krijgen. Het eind is nog niet in zicht.”

Wat een gestoorde tijd om in te leven

In één week zag de wereld het beste en het slechtste van de mensheid, schrijft *Charlie Warzel*. Er is een openstapeling van existentiële dreigingen maar ook de schoonheid van de planeet dringt door dankzij Artemis II

De aarde zien vanuit de ruimte verandert je zo ingrijpend dat er een term voor bestaat: het *overview effect*. De kleine minderheid die dit voorrecht heeft gehad, beschrijft het op vergelijkbare wijze. Je ziet iets wat je eigenlijk nooit had moeten zien: de aarde, daar zomaar zwevend, omringd door het universum. Het kijken naar die blauwe bol, omgeven door een flinterdunne groene laag atmosfeer en poollichten die aan de randen flikkeren, is niet alleen indrukwekkend - het voelt als een soort reset van je zelfbeeld. Bijna iedereen krijgt tranen in de ogen.

„Je ziet geen grenzen, geen religieuze of politieke scheidslijnen. Je ziet alleen de aarde en beseft dat we veel meer op elkaar lijken dan we verschillen”, zei Christina Koch, een van de vier astronauten van de Artemis II-missie, onlangs tegen NASA. Jim Lovell beschreef het uitzicht tijdens Apollo 8 eind jaren zestig als volgt: hij kon zijn duim tegen het raam houden en daarmee „alles wat ik ooit heb gekend” bedekken. „Miljarden mensen. Oceanen. Bergen. Woestijnen. En ik begon me af te vragen: wat is mijn plaats in dit alles?”

Waar sommigen overweldigende schoonheid zien, zien anderen juist kwetsbaarheid. Journalist Marina Koren schreef eerder dat een astronaut na het zien van de aarde „ervan overtuigd raakte dat we onszelf binnen 500 tot 1.000 jaar zullen uitroeien”. Acteur William Shatner beschreef zijn korte ervaring als diep bedroevend: „Wat ik voelde was rouw - rouw om de aarde.”

Ik ben zelf nooit in de ruimte geweest, maar de afgelopen dagen schommel ik tussen diezelfde gevoelens - ontzag en wanhoop - wanneer NASA foto's deelt van de aarde en de maan vanuit Artemis II. Ruimtevaartuig Integrity naderde de maan tot op 6.545 kilometer. Veertig minuten lang was er geen contact met de aarde. Op het verste punt bevonden de astronauten zich 406.770 kilometer van onze planeet - verder dan ooit iemand is geweest. Ze konden zeven uur lang een deel van het maanoppervlak bekijken dat nog nooit door mensenogen was gezien. Volgens NASA maakten ze zo'n 10.000 foto's - een passend aantal voor zo'n gelegenheid.

Sommige van die foto's - deels genomen vóór de passage langs de maan - hebben me behoorlijk geraakt. Een foto waarop de aarde lijkt onder te gaan achter de maan. Op een ander, genomen door het raam van het Orion-ruimtevaartuig, wordt een smalle sikkel aarde steeds kleiner doordat de capsule richting de maan beweegt. Zoals het bijschrift bij een van de foto's vermeldt: „De aarde wordt verlicht door de duisternis van de ruimte.”

Ik bekijk deze beelden zoals ik de meeste media bekijk: op het kleine scherm van mijn telefoon, weggedrukt tussen updates over een golftoernooi en olieprijszjen, een nieuw automatisch scheidsrechtersysteem in de Amerikaanse honkbalcompetitie MLB en berichten over de Amerikaanse president die dreigt Iran te vernietigen.

De adem inhouden

Zelfs op een goede, rustige dag is het moeilijk te bevatten wat foto's betekenen die zo duidelijk laten zien dat alles wat je ooit zult kennen op kosmische

De mens lijkt voortdurend nieuwe manieren te bedenken om zijn bestaan te bedreigen

Charlie Warzel is redacteur bij *The Atlantic*.

schaal volkomen onbeduidend is - en tegelijk onbeschrijfelijk mooi en kostbaar. Enkele dagen geleden hield de wereld de adem in, in afwachting van de deadline die Donald Trump stelde voor Iran om akkoord te gaan met een deal om de Straat van Hormuz te heropenen. Gebeurde dat niet, zo postte hij die ochtend, dan „zal vannacht een hele beschaving sterven, om nooit terug te keren”.

De dreiging leidde tot veroordelingen door Democratische politici en commentatoren als Tucker Carlson en Alex Jones, en tot paniek bij mensen die deze interpreteerden als een hint naar nucleaire oorlog. Later die avond, een uur voor de deadline, kondigde Trump een staakt-het-vuren van twee weken aan, na bemiddeling door Pakistan.

Trump's grootspraak is, hoe serieus die ook klinkt, altijd moeilijk te duiden. (Hij staat erom bekend terug te krabbelen, op zijn woorden terug te komen of te doen alsof hij nooit heeft gezegd wat hij zei.) Toch kan deze tijd worden gezien als een openstapeling van existentiële dreigingen: kernwapens, klimaatverandering of pandemieën. In Silicon Valley is het idee van het uitsterven van de beschaving door technologie in korte tijd verschoven van sciencefiction naar marketingstrategie - en inmiddels zelfs een serieuze zorg voor een kleine groep overtuigden. De mens wil misschien niet uitsterven, maar lijkt wel voortdurend nieuwe manieren te bedenken om zijn bestaan te bedreigen.

Maar op hetzelfde moment bevinden zich op honderd duizenden kilometers afstand vier mensen van vlees en bloed, die foto's maken van onze kwetsbare kleine wereld. Hun missie en

hun foto's herinneren ons aan iets heel anders - aan het verlangen om te leren, te ontdekken en samen iets te worden dat groter is dan de som der delen. Waar Trumps dreigementen met massavernietiging de mens tonen op zijn kleinste, zwakst en lafste, laten degenen die onze planeet nu van een afstand bekijken juist het beste zien waartoe we in staat zijn. Hoe moeten we deze woorden van Koch anders begrijpen:

„We zullen verkennen. We zullen bouwen. We zullen schepen bouwen. We zullen terugkeren. We zullen wetenschappelijke bases opzetten. We zullen rovers besturen. We zullen radiotelescoopbedrijven. We zullen bedrijven oprichten. We zullen industrie versterken. We zullen inspireren. Maar uiteindelijk zullen we altijd voor de aarde kiezen. Voor elkaar.”

Toen Lovell in 1968 naar de aarde keek, dacht hij aan een oud gezegde: *Ik hoop naar de hemel te gaan als ik sterf*. Maar toen beseftte hij: ik ben al in de hemel geweest - toen ik werd geboren.

Er is iets ontwrichtend, angstaanjagend en tegelijk passend aan de timing van dit alles: dat één man met de vernietiging van een deel van onze planeet dreigt precies op het moment dat haar schoonheid en kwetsbaarheid zo zichtbaar zijn. In deze gespannen tijd ervaren we een soort collectief *overview effect*. Vier mensen kijken van veraf. Maar de rest van ons kijkt mee - en wordt geconfronteerd met onze plek op die bleke blauwe stip, herinnerd aan alle manieren waarop we kunnen sterven, en alle redenen om te leven.

Dit artikel verscheen eerder in *The Atlantic* en werd geselecteerd en vertaald in samenwerking met 360 Magazine.

Commentaar

ASIELWETTEN

Eerste Kamer laat haar macht zien en blijkt nog altijd onmisbaar

Doe de Eerste Kamer er nog toe? Die vraag wordt regelmatig gesteld in Den Haag. En de afgelopen paar jaar was daar meer dan genoeg reden toe. Tijdens het kabinet-Schoof had de senaat vrijwel niets te doen, omdat het kabinet nauwelijks met wetgeving kwam. De dinsdagse vergaderingen voelden vaak als bezigheidstherapie voor verveelde politici. Daarbij viel de Eerste Kamer ten prooi aan interne chaos: de ene na de andere senator splitst zich af, begint voor zichzelf of sluit zich aan bij een andere fractie.

Inmiddels bestaat de senaat uit twintig fracties, waarvan zeven uit één zetel bestaan. Het is het recht van iedere volksvertegenwoordiger om dat te doen, maar met democratie heeft dit gedrag niets te maken. Het is op langere termijn schadelijk voor het instituut dat senatoren, verkozen door de leden van de Provinciale Staten, doen alsof ze een mandaat van de kiezer hebben. Sommigen waken de indruk er vooral voor zichzelf te zitten en maken een onprofessionele indruk. Met name BBB is een kweekvijver voor politieke avonturiers geworden: van de zestien zetels zijn er nog maar elf over. Dat zegt iets over de werving, begeleiding en misschien ook de kwaliteit van senatoren.

Toch is de Eerste Kamer een instituut om te koesteren. De 75 senatoren hebben de Grondwettelijke taak wetsvoorstellen te toetsen en de hoofdlijnen van kabinetsbeleid te controleren. Ze doen dat in een wat bedaagde, om niet te zeggen belegen omgeving. Psychologisch ver weg van de Haagse ophefmachine, in een rustiger tempo en los van partij- of coalitiebelangen, kunnen de senatoren doen wat de Tweede Kamer vaak nalaat. Juist de scheiding van beide kamers maakt grondige controle op wetgeving mogelijk.

In de Eerste Kamer weegt de kracht van het argument zwaarder dan coalitiedwang

Deze weken laat de Eerste Kamer zien allerminst tandeloos te zijn. De oppositie veegde vorige week, tijdens het debat over de regeringsverklaring, een kabinetsplan om de AOW-leeftijd te verhogen van tafel. In de Tweede Kamer was dat eerder niet gelukt. En deze week moet minister Bart van den Brink (Asiel en Migratie, CDA) twee asielwetten van zijn voorganger Marjolein Faber (PVV) verdedigen. Hij weet dat steun allerminst zeker is, en hij zal veel moeite moeten doen om de asielwetten goedgekeurd te krijgen. Ook binnen de drie coalitiefracties, D66, VVD en CDA, heerst onvrede. Dat gaat met name over de voorgenomen strafbaarstelling van illegaliteit. Coalitiepartij D66 heeft al aangekondigd tegen te stemmen.

Die houding wijst erop dat in de Eerste Kamer de kracht van het argument zwaarder weegt dan coalitiedwang, en dat is toe te juichen. Politieke autonomie is een zeldzaamheid in Den Haag. Dezelfde houding zal te zien zijn bij de behandeling van begrotingen die de komende tijd ook door de senaat moet. Zo dreigt de begroting van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking te sneuvelen.

De Eerste Kamer gebruikt de eigen macht zelden; vorig jaar blokkeerde de senaat maar één wetsvoorstel (een verbod op motorbendes). Maar als de senaat een keer brult, dan kan er veel gebeuren. Zolang de Tweede Kamer deze relatieve autonomie niet kent, is de Eerste Kamer hard nodig in het Nederlandse staatsbestel.

MACHTIGE TIJDEN

Waar is het debat over Trumps blunders in Iran en de steun van Nederlands radicaal-rechts?

Een maand geleden riepen Wilders en Markuszower op Trump en Netanyahu te kandideren voor de Nobelprijs voor de Vrede. Nu is de wereldeconomie in gevaar, dreigt de NAVO om te vallen en is regimeverandering in Iran verre van bereikt.

Dit artikel is een weergave van *Machtige Tijden*, een exclusieve nieuwsbrief van **Tom-Jan Meeus**.

Het valt erg op: zelden betreft iemand in het publieke debat de betekenis van al het Trump-drama op de reputatie van uiterst rechts als stroming, ook niet in Nederland.

Inzake Iran veranderde de Amerikaanse president zichzelf binnen 24 uur van barbaar in vredesduif. Eerst voorzorg hij de uitschakeling van „een hele beschaving” om na een fragiele wapenstilstand „a big day for world peace!” uit te roepen. Het viel nog mee dat hij de Nobelprijs voor de Vrede niet claimde.

Je weet dat zijn grensoverschrijdende uitlatingen doorgaans intimidatie zijn. Je weet dat hij even onberekenbaar als roekeloos kan zijn. Het neemt de bespottelijkheid van zijn gedrag niet weg. Het kan best dat we over twee weken horen dat hij het einde van de Perzische beschaving alleen maar even heeft uitgesteld.

En zie de schade van vijf weken oorlog in Iran: oliepijpen op recordhoogte; wereldwijde tekorten aan brandstof en kunststof door de afsluiting van de Straat van Hormuz; de NAVO in een bijna-doodervaring; het internationaal recht grootschalig geschonden; het aanzien van de VS vergaand geschaad. Dus het lijkt me logisch dat dit in een gezonde democratie ook *politiek* wordt gewogen: wat betekent dit voor het aanzien van uiterst rechts? Voor politici, ook in Nederland, die Trump en/of zijn oorlog eerder omarmden?

Want bij alle verschillen tussen landen en hun radicaal-rechtse partijen zijn er ook overeenkomsten tussen Trump en zijn bondgenoten in Europa.

Hun taal is propaganda: duidelijkheid, versimpeling, overdrijving, herhaling. Hun stijl is beschuldigend: politieke tegenstanders die zouden aansturen op vernietiging van de eigen samenleving. Ze hebben moeite met tegenmacht: rechters, ambtenaren, maatschappelijke organisaties of adviseurs schakelen ze liever uit. Ze relativeren het belang van klassieke vormen van conflictbeheersing: democratie, diplomatie, de rechtsorde. Ze geloven dat militair geweld behalve destructieve kracht ook overtuigingskracht heeft.

En Trumps keuze voor deze oorlog, woensdag

beschreven in *The New York Times*, legt bloot wat dit met een landbestuur doet. Want als grote woorden een wapen zijn en tegenmacht alleen tuele betekenis heeft, kan de leider alle vormen van deskundigheid en conflictbeheersing negeren en louter op basis van zijn intuïtie een desastreuze oorlog beginnen.

Uiterst rechts aan de macht

In de jaren negentig beleefde Italië een naoorlogse doorbraak in Europa: mediamaatnaat Silvio Berlusconi brengt radicaal-rechts aan de macht. In 2002 doorbreekt Pim Fortuyn in Den Haag de greep van de traditionele partijen op de landspolitiek. Hierna bekleedt de PVV van Geert Wilders tweemaal een machtspositie: in 2010-12 als geëerd partner van Rutte, in 2024-25 als grootste coalitiepartij in het kabinet-Schoof. Hij haakt beide keren snel af. Het belemmert niet dat uiterst rechts in 2025 verder groeit: PVV, JA21, FVD en BBB behalen 46 zetels - bijna een derde van de Kamer.

Intussen heeft Trump in 2016 voor het eerst sinds WOII uiterst rechts aan de macht gebracht in de VS. Hij wint in 2024 opnieuw. Na zijn inauguratie, begin vorig jaar, is Thierry Baudet (FVD) tegen PowNed uitgelaten: „Trump doet in Amerika wat FVD wil met Nederland.” Als Wilders in de zomer van 2025 het kabinet laat vallen, verklaart een woordvoerder van het Witte Huis tegen persbureau AFP dat Trump de PVV-voorman ziet als zijn bondgenoot.

Na de eerste Amerikaans-Israëlische bombardementen op Iran, op 28 februari, richt Trump zich tot het Iraanse volk. Een „welvarende, glorieuze toekomst” is „binnen handbereik”, zegt hij. „Neem de regering over als we klaar zijn. *It is yours to take.*”

De Leidse hoogleraar Afshin Ellian waarschuwt: „Nederlandse overheid, ga niet aan de verkeerde kant van de geschiedenis staan.” Rechts stemt in met de aanvallen. „Tussen hoop en vrees voor de moedige Iraniers”, schrijft Annabel Nanninga (JA21). „Laten we pal staan voor de Iraanse burgers die snakken naar vrijheid”, aldus Chris Stoffer (SGP). Henk Vermeer (BBB) ziet uit naar „een vrij, democratisch en vreedzaam

In Den Haag is de waarheid in handen van de meerderheid

FOTO BART MAAT

nieuw Iran.” BBB-afsplitser Mona Keijzer geeft af op een iftar op de Dam: „In Iran hopen ze op en bidden ze voor vrijheid. Hier geven we ons stapje voor stapje over aan onvrijheid.” FVD heeft een ledendag en zwijgt over de oorlog.

Het meest enthousiast is Geert Wilders (PVV). Als het kabinet oproept tot terughoudendheid om escalatie te voorkomen, volgt hij de benadering van Ellian en gaat los op premier Rob Jetten, die hij een „totale zwakkeling” noemt. „Negeer hem, jaag op de ayatollahs en bevrijd Iran!” Enkele dagen later laakt ook de Israëlische ambassadeur in Den Haag in *De Telegraaf* de eerste reactie van Jetten, die naïef zou zijn geweest.

Het kabinet past zijn reactie aan, en toont als nog „begrip” voor de Amerikaans-Israëlische aanvallen. Het kan niet voorkomen dat het op 3 maart onder uit de zak krijgt van de rechterflank. Ruben Brekelmans (VVD) vraagt zich in het Vragenuurtje af waarom het zolang duurde voordat het kabinet „steviger bewoordingen” hanteerde. André Flach, SGP, is „zwaar teleurgesteld” over die eerste reactie. Wilders roemt „de helden uit Amerika en Israël”. De fractie van PVV-afsplitser Gidi Markuszower „wil eigenlijk zelfs militaire steun geven”.

In een later debat, op 12 maart, verzoeken Wilders en Markuszower het kabinet in een motie aan te sturen op de Nobelprijs voor de Vrede voor Trump en Netanyahu. Weer later noemt de Amerikaanse ambassadeur in Den Haag Trump in het AD „de grootste vredestichter van deze tijd”. Toch waarschuwt Jesse Klaver (GL-PvdA) al op 12 maart dat „blind aanlopen achter Netanyahu en Trump een buitengewoon slecht idee is voor de belangen van Nederland”. Het resoneert amper in het publieksdebat.

Trump zelf heeft op 9 maart gezegd dat de oorlog vrijwel is volbracht. Maar de Straat van Hormuz zit potdicht, de internationale schade groeit, en gaandeweg verliest hij zichzelf in schelden en tierens. Eerste Paasdag: „*Open the Fuckin' Strait, you crazy bastards, or you'll be living in Hell.*” Twee dagen later kondigt hij het einde van de Perzische beschaving aan.

Hij krijgt nu scherpe kritiek van prominente influencers uit eigen kring. Een recent vertrokken hoge medewerker van de Director of National Intelligence zegt dat Trump met zulke verklaringen niet Iran „maar Amerika in gevaar brengt”. Intussen beschrijft oud-CIA-topman en Midden-Oostenkenner Paul Pillar, die de grondslag van de eerste bombardementen al „*astorishingly weak*” noemde, dat Trumps grootste risico wel eens kan zijn dat Israël een ander einddoel heeft. Israël wil geen regimeverandering maar regimeontwrichting. Voor dat doel heeft Israël, anders dan de VS, belang bij continuïteit van de

oorlog, voorziet Pillar.

Trump, in het nauw gedreven, heropent het debat over Groenland en verscherpt zijn aanvallen op de NAVO. Zijn verwijt, dat NAVO-landen hem in Iran in de steek lieten, is inhoudelijk zwak: Trump lichtte zijn bondgenoten niet eens in voordat hij de aanval opende. Een bekend Trump-tactiekje, zegt de Amerikaanse oud-diplomaat Jeremy Shapiro: „Als het fout gaat, geeft hij de zwakste schakel de schuld.”

Ook is de vraag of hij zich een uittreden kan permitteren. Voor de Amerikaanse defensie-industrie, invloedrijk door zijn presentie in politieke gevoelige kiesdistricten, is er alles aan gelegen Europa als afzetgebied te behouden. Tegelijk heeft Europa niet de middelen om zonder de VS de militaire steun aan Oekraïne voort te zetten.

Beladen bezoek

En dus is Den Haag opnieuw bezig Trumps rotzooi op te ruimen. Na debatten over koopkrachtverlies door Trumps oorlog en de uitzending van een fregat naar de Middellandse Zee, wil het kabinet nu meehelpen de Straat van Hormuz vrij te houden na stopzetting van de vijandelikheden. „We bekijken of zo'n missie kan worden vormgegeven”, zei Jetten woensdag tegen de NOS.

Het houdt vast verband met het beladen bezoek van het koninklijk paar en Jetten aan het Witte Huis, al lijken me de bezwaren daartegen overtrokken. Trump roept zelden bewondering op maar hij is president van de VS, en diplomatie is geen blijk van vriendschap of instemming. Diplomatie is conflictbeheersing: een elementair (en imperfect) instrument om bij olopende spanningen niet meteen naar de wapens te hoeven grijpen.

Iets anders is of Den Haag, en dan vooral radicaal-rechts, niet in de spiegel moet kijken. Ik weet het: in Den Haag is de waarheid in handen van de meerderheid. En een ruime meerderheid in de Kamer is rechts, dus de kans op zelfreflectie is niet enorm.

Maar bekijk wat Kamerleden voorzagen en wat er daarna gebeurde. Trump die heldhaftig zou zijn, die voor de bevrijding van de Iraanse bevolking zou vechten, die de Nobelprijs voor de Vrede verdiende - misvatting na misvatting na misvatting.

En zo brachten Trump en zijn bondgenoten onbedoeld elementaire zwaktes in hun benadering van politiek en bestuur in beeld. Was het andersom geweest, dan hadden ze op radicaal-rechts hun opposenten allang met de grond gelijk gemaakt. Dus het zou geen kwaad kunnen als radicaal-rechts nu ook eens aan de beurt komt in het publieksdebat en de nationale vergaderzaal. *Big day for reality!*

COLUMN

CAROLINA TRUJILLO

Superrijk logeren

Eigenlijk wilde ik deze column aan superrijken wijden en aan hoe die tegenwoordig niet alleen hun naaste burgers de armoede in graaien, maar ook hele overheden. Ik had wellicht iets te lang in het Youtubekanaal van Gary Stevenson liggen marineren. Deze Britse econoom, afkomstig uit de arbeidersklasse, werd multimiljoenair als valutahandelaar bij Citibank. Dat deed hij door in te zetten op consequenties van almaar groeiende vermogensongelijkheid. In het huidige stelsel, zag hij, zou die ongelijkheid alleen maar groter worden en zo vergaarde hij bij zijn miljoenen ook een burn-out.

Nu is hij activist tegen vermogensongelijkheid en legt hij mensen uit waarom in westerse economieën de armen, de werkende klasse en overheden alleen maar armer zullen worden en de superrijken rijker. Zelfs wie een huis bezit in een wereld waar huizenprijzen omhoog schieten, hoeft zich niet rijk te wanen. Als je dat huis verkoopt, waar gaan jij en je kinderen dan wonen, *dummy*? Huizen zijn dan immers geschift duur. Voor Stevenson is het duidelijk: „Je moet accepteren dat je of de rijken gaat belasten, of dat je kleinkinderen arm zullen worden.”

Recentelijk rapporteerde Oxfam Novib dat de rijkste 500 Nederlanders bijna 10 procent van het totale vermogen van het land bezitten, daaronder landen zeker huizen. Dan moeten er minder huizen voor lagere inkomens overblijven. „Welvaart stroomt niet van de middelklasse naar migranten, die stroomt naar de rijke elite,” zegt Stevenson. Werkende Nederlanders met een gemiddeld inkomen betalen over hun loon 45 procent belasting, miljardairs betalen over hun vermogen circa 20 procent, aldus Oxfam Novib. Miljardairs hebben verduizend keer meer kans dan gewone mensen om in een politieke functie te landen. Daarvandaan kunnen ze mooi over hun rijkdom waken. Met die rijkdom kopen ze ook nog allerlei media en media-platformen. Alsof dat niet voldoende invloed genereert, sponsoren ze ook nog politieke partijen. Nog een weetje

Je kunt een euro geven enkele keer uitvegen als er een superrijke bovenop zit

Dit soort aantekeningen was ik aan het ordenen toen een mailtje van de redactie in mijn inbox landde.

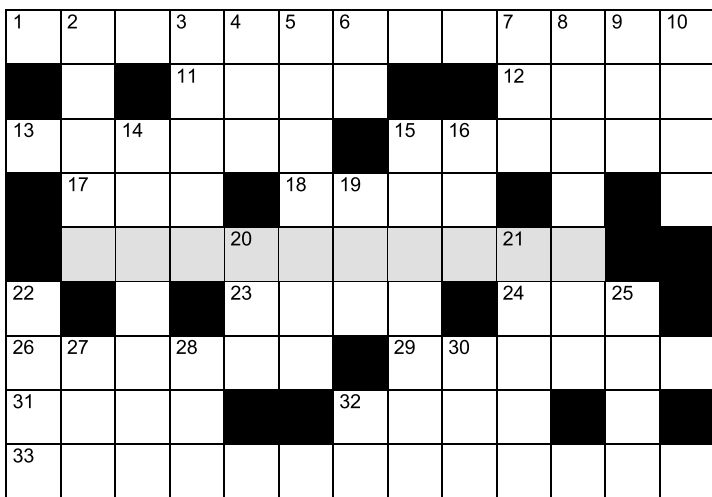
Daarin stond dat maandag, als mijn column - die ik vrijdag inlever - in de krant verschijnt, het koningspaar, geëscorterd door Rob Jetten, bij Trump zou logeren. Ik was natuurlijk zoals altijd volstrekt vrij in mijn onderwerpkeuze, maar als ik zin had om er iets over te zeggen, dan was daarover weinig opinie op onze pagina's verschenen.

Ik had nog nooit een hint van de redactie gekregen, dus voelde ik me meteen uitgedaagd. Komt hier mijn poging tot het inwilligen van een verzoeknummer: twee superrijken uit Nederland gaan logeren bij een superrijke in de Verenigde Staten. Boeie. Ze nemen een premier mee die met de onlangs ingevoerde vrijheidsbijdrage, liet blijken dat ook zijn kabinet liever de hardwerkende Nederlanders belast, dan de hardgraaiende.

Weinig aandacht besteden aan logeerpartijtjes van de 1 procent lijkt mij volkomen terecht. Die bezoekjes leiden alleen maar af van belangrijke onderwerpen die aan superrijken kleven. De derdmaatse belastingen die ze betalen, bijvoorbeeld. Of de truck die hun adviseurs inzetten om nog meer geld aan de rest van de samenleving te onttrekken. Je kunt een euro maar één keer uitvegen en geen enkele keer als er een superrijke bovenop zit. Hoe minder aandacht we besteden aan rituelen van de 1 procent, hoe meer ruimte we overhouden voor opinies a la Gary Stevenson over waarom het van levensbelang is dat we die gasten eens eerlijk gaan belasten.

Carolina Trujillo is schrijfster.

IN HET MIDDEN

Meer puzzels van Studio Steenhuis op steenhuispuzzels.nl

Vul in en ontdek wie of wat er midden in het nieuws staat

Horizontaal: 1. Zijn er alweer veel van 11. Blond Belgisch bier 12. Uit de hoogte 13. Heeft een golfbaan, maar slaat geen bal 15. Zit in je hoofd rond te kijken 17. Is meer een knabbelaar dan een grazer 18. Familie uit stad 23. Cacao-biscuits 24. Energieslurper 26. Prijsbepaling 29. Vond je er dit weekend wellicht toch nog een van 31. Heart Mother, Pink Floyd 32. Grote massa 33. Met één gemeenschappelijke muur deels gedekt

Verticaal: 2. Echt iets voor jou (om zo iets te doen)! 3. Oud handschrift 4. Brits label 5. Ajax, Sampdoria, Real, Inter, Milan, Botafogo 6. Heeft iets gemeen met z'n zoon 7. Past voor out of time 8. Vlaamse komiek 9. Nieuwe partij 10. Hulpeloos optreden? 14. Wals in de keuken 15. 'Oudste bekende' blijkt helemaal geen 'd' 16. 'd' 19. Te elfder 20. Erbovenop 21. Toptennisster uit 22. Four Corners staat in de VS 25. Grondsoort 27. 'türk 28. Kredietverlener 30. Past voor aar of 10 verticaal 32. Zijn er te weinig van

Oplossing puzzel 10 april. Horizontaal: 1. KOKEND 6. ADRIE 9. WEST 10. IMAM 12. A.F.T.H. 13. FOPPEN 14. JS 15. OPNAME 20. ORAKEL 21. LO 22. GOTSPE 23. IVER 25. SNOR 26. BIJEN 27. NORMA 28. SKIFFS **Verticaal:** 1. KWAJONGEN 2. OEFS 3. KST 4. ETHOS 5. DIENAREN 6. AMOEBE 7. RIJPAD 8. EENHOORNEN 11. AFMAKERS 16. PLOPSA 17. AMA 18. IF TAR 19. ALIBI 21. LEEF 24. VIJF **In het midden:** ISLAMABAD

© Studio Steenhuis steenhuispuzzels.nl

COLUMN
MARCEL

Gekakel

Ik was in een prachtige natuurspeeltuin in Amsterdam-Oost, Frida van Roosmalen (4) was begonnen aan een klimtocht, die ze zelf met hoge klemtonen becommentarieerde. Ik mocht ook niet te dichtbij komen, dat zou de dapperheid van haar tocht ondermijnen, maar ook niet te ver afstaan. Ze passeerde op een touw boven een afgrondje vier of vijf expat-kinderen die bijna allemaal een helmpje droegen. Expat-kinderen dragen bij alles een helmpje. We hebben nog nooit een expat-kindje te eten gehad, maar dat kan niet lang meer duren, er komen er steeds meer, bij sommige sportclubs is de voertaal al Engels. Ik stel me zo voor dat ze gehelmd boven een bord spaghetti hangen.

Ik hoorde van een Nederlandse vader die de hele tijd op zijn telefoon zat dat Sonja Barend was overleden. Later kwam hij ook nog zeggen dat er een Nederlands fregat op weg was naar de straat van Hormuz. En - 'om je blij te maken' - dat Feyenoord waarschijnlijk ging winnen bij NEC, wat later toch niet het geval bleek te zijn. Drie totaal verschillende onderwerpen, voor elk wat wils, ideaal voor een talkshowtafel eind jaren tachtig.

Sonja Barend is nationaal erfgoed, iedereen is er mee opgegroeid.

Bij ons was ze aanwezig als een niet te blussen haardvuur op de achtergrond.

Mijn moeder vond de programma's van Sonja Barend gekakel dat veel te vaak werd uitgezonden.

„Ze laat niemand uitpraten.”

Ze becommentarieerde haar van-

uit de keuken, rokend onder de afzuigkap. „Laat nou eens iemand uitpraten, het is weer niet te volgen.”

Mijn vader kon het door mijn moeder al helemaal niet meer volgen, maar mocht het geluid niet harder zetten. En wij wilden liever naar iets anders kijken.

Mijn ouders hielden van duidelijke televisie, met vragenstellers en antwoordgevers.

„Ruziemaken doen we zelf wel.”

Toen ik al lang uit huis was vertelde ik mijn vader dat ik namens het weekblad HP/DeTijd bij een debat in de Rode Hoed in Amsterdam was geweest, hij noemde dat altijd

Bij ons was Sonja Barend aanwezig als een niet te blussen haardvuur op de achtergrond

de wachtkamer van de hel. Hij vroeg of Sonja Barend daar ook was. Alsof ze er na haar actieve carrière was blijven wonen.

Frida van Roosmalen was van een klimrek geduwd, ze wees naar een jongetje dat ik moest straffen. We fietsten naar huis. Ik had opeens zin om met mijn drie dochters op de bank naar een BNNVARA-programma over het leven van Sonja Barend te kijken en dan lekker mijn ouders na te doen.

Marcel van Roosmalen schrijft elke maandag en donderdag een column.

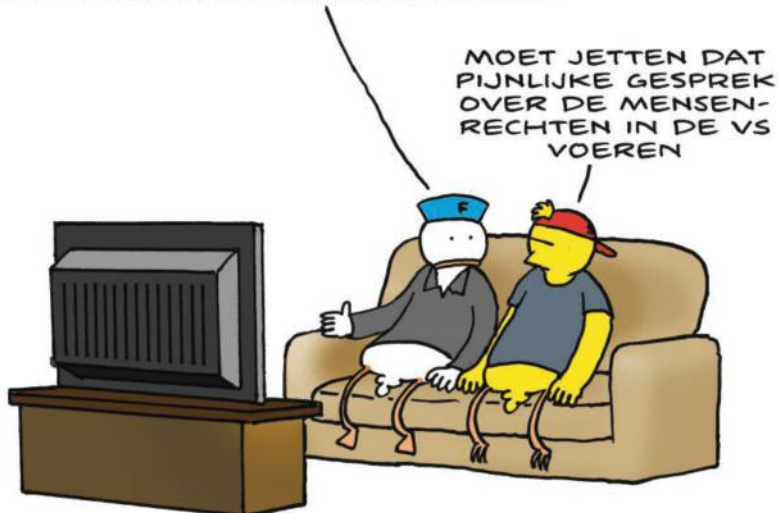
OPA?

Achterkleindochter van mijn vriendin, nog geen viereuhalf jaar, speelt in een hoekje van de verjaardagstuin. Ze wil aandacht van haar opa's en roept hen: „Opa Paul! Opa Ron!” Dan vraagt ze mij: „Ben jij ook opa?” „Nee, ik ben geen opa.” „Wat ben jij dan?” „Ik ben Onno.” „O, dus dan ben jij gewoon jezelf!”

Onno van Hest

Lezers zijn de auteurs van deze rubriek. Een Ikje is een persoonlijke ervaring of anekdote in maximaal 120 woorden. Insturen via ik@nrc.nl

FOKKE & SUKKE
VINDEN HET MAAR ZWAAR VOOR HEM
TERWIJL WILLEM-ALEXANDER
EN MÀXIMA HET GEZELLIG HEBBEN

RGVT

nrc > puzzels

Crux: kleine kruiswoordpuzzel voor grote denkers

Speel alle puzzels op nrc.nl/puzzels

SUDOKU

					2		5	8
		6					7	
6	1				8		4	
		8			5			9
	5	7					2	
		2						6
	6		3		4			
								2

Meer puzzels en boeken van Peter Ritmeester op pzzl.com

Plaats de cijfers 1 tot en met 9 zo in het diagram dat elk cijfer precies één keer voorkomt in elke rij, kolom, de negen vetomrande 3x3 vakken, én de vier grijze 3x3 vakken. © Peter RitmeesterPZZL.com Rechts: de oplossing van vrijdag.

4	9	2	5	6	3	1	8	7
7	6	1	9	2	8	3	4	5
3	5	8	7	4	1	2	9	6
1	2	4	3	8	7	6	5	9
8	3	6	4	9	5	7	2	1
9	7	5	2	1	6	4	3	8
6	4	3	8	7	9	5	1	2
5	1	9	6	3	2	8	7	4
2	8	7	1	5	4	9	6	3

Son Mieux over licht en donker op hun derde album

PAGINA C4-5

FOTO MERLJIN DOOMERNIK

Cultuur

CULTUUR & MEDIA

'Eurovision in Concert': feest en ongemak

SONGFESTIVAL

Nederland doet dit jaar niet mee aan het Songfestival. Wel was er zaterdag een grote show in Amsterdam.

Thijs Schrik

AMSTERDAM

De eerste confetti vliegt al binnen een paar minuten door concertzaal AFAS Live. Ook de vuurfontein laten niet lang op zich wachten tijdens Eurovision in Concert, een evenement in de aanloop naar het Eurovisie Songfestival. Deze zaterdagavond zijn 27 van de 35 acts die in mei meedoen aan het Songfestival aanwezig. Ze treden op met de liedjes waarmee ze hoge ogen hopen te gooien op het liedjesfestijn dat dit jaar gehouden wordt in Wenen.

Maar dit jaar is deze 'pre-party' in Amsterdam niet helemaal hetzelfde als de voorgaande vijftien edities. Vijf landen besloten hun deelname dit jaar in te trekken: Spanje, Ierland, Slovenië, IJsland en Nederland zijn er niet bij. Dit heeft te maken met het genocidale geweld van Israël in Gaza, onderdrukking van de persvrijheid en de politieke inmenging die er geweest zou zijn tijdens de vorige editie van het Songfestival.

Want ondanks de grote verdedigheid blijft organisator European Broadcasting Union (EBU) erbij dat er ruimte moet zijn voor het land om deel te nemen. Daarbij wijzen ze erop dat niet het land, maar de Israëlische publieke omroep KAN de kandidaat stuurt.

Lenny Kuhr zingt voor het laatst haar winnende lied 'De Troubadour'. FOTO ANP / PAUL BERGEN

Ook zijn er aanpassingen aan de stemprocedure ingevoerd om fraude te voorkomen. Voor omroep AvroTros is dat onvoldoende om mee te doen. Dit jaar doen de NOS en de NTR daarom verslag op NPO1, met presentatie door NOS-presentator Henry Schut en radiodj Jeroen Kijk in de Vegte.

Applaus voor afwezige landen

Zonder vaste waarde Cornald Maas dus, die normaal gesproken het commentaar verzorgt van de tv-uitzendingen. Hij was zaterdag wel prominent aanwezig bij het voor-

pret-evenement, als presentator van de avond. Maas, door zijn co-host Krista Siegfriids geïntroduceerd als 'Dutch Eurovision daddy', benoemt het ongemak tijdens zijn introductiepraatje voor een goed gevulde, maar niet uitverkochte zaal. Hij vraagt in het Engels (de voertaal van de avond) applaus voor de landen die zich hebben teruggetrokken „vanwege alles wat er momenteel gaande is”. Het maakt hem verdrietig, vertelt hij, „Ik hoop dat de EBU de zaken beter op orde krijgt en dat deze vijf landen volgend jaar terugkeren.”

Daarna is het tijd voor de optredens: „Geen politiek gepraat meer, laten we beginnen.”

De drie uur durende show die volgt, brengt grotendeels wat je verwacht van Eurovisie. Veel opzweepende electropop van sterk wisselende kwaliteit, vaak met absurdistische elementen. Zoals vrijwel iedereen jaar zijn er vrolijke gimmicks (de videogame-visuels van Griekenland) en een nummer dat semi-stiekem naar seksuele handelingen verwijst ('Choke Me' van Roemenië). San Marino heeft een lied met gastrol voor Boy Ge-

orge, al is de Britse popveteraan er in Amsterdam nog niet bij. Grote favoriet Finland krijgt veel positieve respons op 'Liekinheitin', een samenwerking tussen zanger Pete Parkkonen en violiste Linda Lampenius.

Laatste keer 'De Troubadour'

De sfeer blijft de hele avond vrolijk, ook als een inmiddels uitgesproken pro-Israël oudgediende het podium tegen het einde van de avond betreedt: Lenny Kuhr is er om voor de laatste keer haar winnende lied 'De Troubadour' (1969) voor een groot publiek te zingen. De zaal doet enthousiast mee: „Lá, la, lá, la, la, lá, la, lá, la, léi, la, la.”

Ook hier was vooraf sprake van enige spanning. De 76-jarige Kuhr stopt met optreden en verhuist binnenkort naar Israël, waar kinderen en kleinkinderen van haar wonen. „Het klimaat voor Joden is niet meer goed hier in Nederland”, zei de zangeres hierover tegen omroep Brabant. Twee jaar geleden werd een concert van haar verstoord door pro-Palestijnse activisten. Kuhr had eerder in een interview met het *ND* gezegd dat ze achter de „militaire operatie die Israël voert” staat.

Tijdens Eurovision in Concert wordt Israël niet genoemd. De act uit het land zelf doet niet mee aan evenementen voortgaand aan het Songfestival, omdat de beveiligingskosten zo hoog zijn. Een organisator René Romkes liet vooraf tegen het ANP weten dat Kuhr geen politieke uitspraken zou doen. De Songfestivaldeelname was destijds een fantastische ervaring, vertelt ze wel. Maas zegt daarna dat dit is waar het om draait bij het Songfestival: „Authenticiteit en muziek.”

Marisa Gubbels

AMSTERDAM

In een zijvleugel van een imposante, neoclassicistische bibliotheek huilt het Vrijheidsbeeld. Haar tranen vullen een bassin, waarvan het niveau tot haar middel is gestegen. Op een brug voor het standbeeld staan lessenaars met boeken: daarin zijn teksten verzameld die tijdens het presidentschap van Donald Trump van Amerikaanse overheidswebsites verdwenen, waaronder een klimaatrapport. Een tijdelijk reconstrueert de gebeurtenissen rondom de Capitoolbestemming.

De zogeheten *Uncensored Library*, dat in de pixelwereld van het online computerspel *Minecraft* bestaat, biedt spelers uit onder meer Saoedi-Arabië en Rusland sinds 2020 toegang tot gecensureerde informatie uit hun thuisland. Sinds maart heeft de internationale non-profitorganisatie *Reporters Without Borders (RSF)*, die de bibliotheek samen met programmeurs van BlockWorks ontwikkelde, ook journalistiek werk uit de Verenigde Staten aan de collectie toegevoegd. De tekst in de bibliotheekboeken verschijnt in hetzelfde blokkerige lettertype dat in de rest van *Minecraft* wordt gebruikt.

De organisatie, die bekend staat om het uitbrengen van de jaarlijkse ranglijst van persvrijheid - de *World Press Freedom Index* - wil met de toevoeging van de Amerikaanse vleugel aandacht vragen voor de persvrijheid in Amerika. „Geen enkel land is immuun voor censuur”, zegt de Duitse initiatiefnemer Tobias Natterer aan de telefoon. „De Trump-regering heeft de afgelopen jaren duidelijk laten zien dat persvrijheid ook onder druk kan staan in een democratie.” De overheid censureerde de journalistiek niet direct, volgens Natterer, maar het staat wel onder druk. Hij verwijst onder meer naar officiële documenten die van de Amerikaanse overheidswebsite verdwenen sinds de nieuwe termijn van de president.

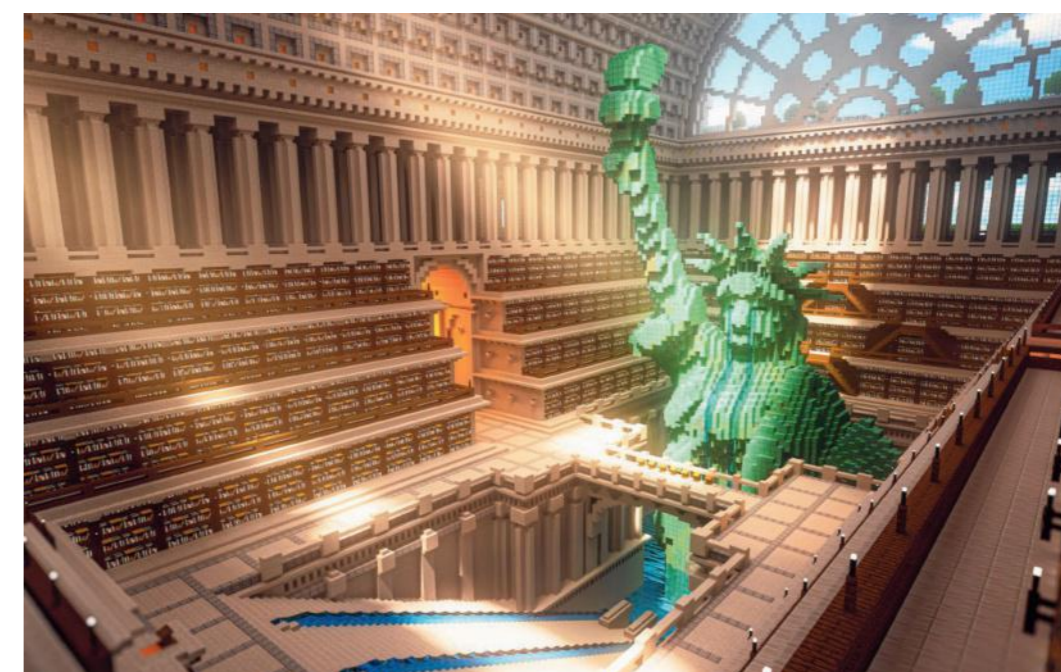
Een maas in de wet

Nadat hij een film had gezien waar criminelen met elkaar communiceerden via videogames, kwam Natterer op het idee om *Minecraft* te gebruiken om censuur te omzeilen. „Je kan een overheidsdocument van een website halen of de publicatie van een journalistiek item verbieden, maar *Minecraft* laat zich niet zo selectief censureren. Als je de bibliotheek wilt verbieden, moet je het hele spel verbieden. Daar hebben de meeste overheden zich nog niet aan gewaagd.”

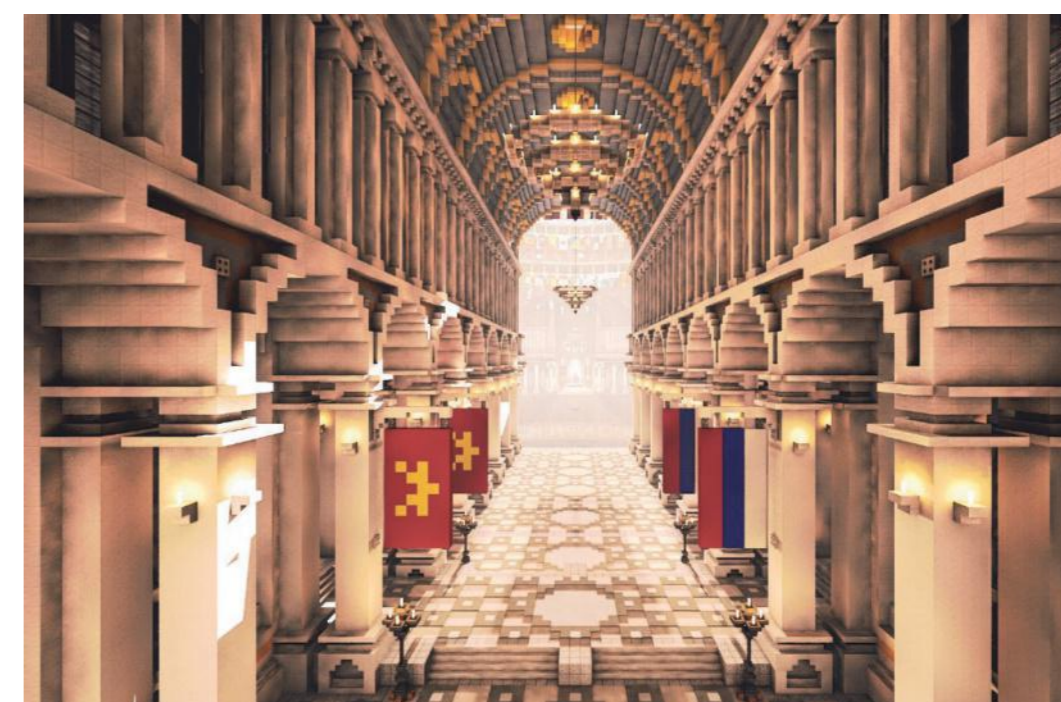
Minecraft is het meest verkochte spel ter wereld en trekt naar schatting meer dan 200 miljoen actieve spelers per maand. De overgrote meerderheid van hen is jonger dan dertig. „Daardoor bereiken we veel jongeren,” zegt Natterer. „Elke paar weken gaat er wel een nieuwe video viraal van iemand die de bibliotheek laat zien.” Hij schat dat het aantal mensen die de bibliotheek gezien of bezocht heeft, in de miljoenen loopt.

De bibliotheek heeft korinthische zuilen en een grote koepel, geïnspireerd door de omstrede architect Albert Speer.

Het huilende Vrijheidsbeeld in de neoclassicistische bibliotheek.

Links de zaal met verboden journalistiek uit Vietnam, rechts verhalen uit Rusland. BEELD REPORTERS WITHOUT BORDERS

Minecraft biedt toegang tot verwijderde overheidsdocumenten

MINECRAFT De *Uncensored Library* in het spel 'Minecraft' biedt bezoekers toegang tot verboden journalistiek werk uit verschillende landen. Nu zijn er ook documenten en cartoons uit de Verenigde Staten te vinden.

De bibliotheek staat op een rotzig eiland, omringd door vierkante bomen en helderblauwe fontein. Het beeld in de Amerikaanse hal is bewust weinig subtiel vormgegeven. „We wilden laten zien dat een land dat symbool staat voor vrijheid, die vrijheid ook kan verliezen”, zegt initiatiefnemer Tobias Natterer.

Zeemonster

Aan een muur, tussen twee fakels, hangt een politieke cartoon die *The Washington Post* uiteindelijk niet publiceerde. Op de tekening knielt onder meer Jeff Bezos, die de krant in 2013 kocht, aan de voeten van Trump. De cartoon, gemaakt door Pulitzerprijswinnaar Ann Telnaes, werd geweigerd omdat die volgens de redactie te veel leek op eerder werk: een beslissing uit onder meer de eigendomsverhoudingen, vragen oproep over de redactionele onafhankelijkheid.

Naast het huilende Vrijheidsbeeld in de Amerikaanse zaal is ook de rest van de bibliotheek doordrenkt van symboliek. In de Saoedische zaal hangt een enorme kooi: een verwijzing naar gevangenen journalisten. Vietnam is vormgegeven als een doolhof, waarin informatie moeilijk te vinden is: een weerspiegeling van de beperkte toegang tot onafhankelijke journalistiek.

In Rusland worden de boeken vastgehouden door een op een octopus lijkend zeemonster, omdat de overheid volgens de makers met 'lange armen' controle uitoefent op informatie. Buiten het gebouw hangt het woord *TRUTH* in hoofdletters, maar zodra een speler beweegt, vallen de letters uiteen.

Ook de keuze voor een neoklassieke bouwstijl is bewust gemaakt. „Dat is een stijl die vaak wordt gebruikt om macht uit te stralen”, zegt *Minecraft*-architect James Delaney, die de digitale bibliotheek bouwde. „Het verwijst naar het Romeinse Rijk en roept een nostalgie op die ook omarmd wordt door autoritaire regimes. Dat wilden we ondermijnen.” De enorme koepel in het midden, geïnspireerd op megalomane ontwerpen van onder meer de omstrede nazi-architect Albert Speer, moet dat effect versterken.

Geen enkel autoritair regime heeft de bibliotheek weten te censureren. Kort na de lancering waren er wel hackpogingen, onder meer vanuit China, al blijft onduidelijk of die van individuele spelers of georganiseerde groepen kwamen. De bibliotheek verspreidde zich daarna juist verder, zegt Natterer: op sociale media en in het nieuws.

De boeken uit de bibliotheek zijn inmiddels meer dan tien miljoen keer gelezen. Soms was de server zelfs overbelast, omdat er teveel bezoekers waren. Honderdduizenden jongeren downloadden dan zelf de plattegrond van de website. Sommige jongeren plaatsten de bibliotheek en haar rotsachtige omgeving opnieuw online. „Zelfs als we zouden stoppen met de website van *Uncensored Library*, zal hij nog op duizenden plekken vindbaar zijn,” zegt Natterer.

Van Roosmalen had wat langer mogen oefenen op zijn cabaretdebuut

Recensie Cabaret

Marcel van Roosmalen: 'Ik mag niet klagen'. Gezien: 9/4, De Kleine Komedie Amsterdam. Tournee tot en met 11 november. Info: ikmagnietklagen.nl ●●○○○

Rahul Gandolahage

AMSTERDAM

Breek mij maar zoveel mogelijk in”, schijnt Marcel van Roosmalen te hebben gezegd tegen degenen die hem aanraadden om het theater in te gaan. Maar dat hij daarop een lijst van tachtig theaters kreeg, overviel hem een beetje.

Zo begint Marcel van Roosmalen zijn cabaretdebuut *Ik mag niet klagen*. Het sterkste gevoel dat blijft hangen na bijna twee uur voorstelling: medelijden. *Ik mag niet klagen* is geen goede voorstelling. Dat ligt niet aan zijn

verhalen; die zijn weliswaar te lang, maar voor het grootste deel onderhoudend. Er zitten losse grapjes in - niet de meest originele, maar genoeg om soms goed te grinnelen - maar de verhaalsituaties zijn vaak op zichzelf al genoeg om je te vermaken. Van Roosmalen is goed in het herkennen van het absurde in situaties en dat onder woorden te brengen.

Alleen maakt hij het je wel lastig om naar die verhalen te luisteren. Hij is stiknervus. Ongemak, knulligheid en slachtofferschap zijn natuurlijk deels zijn verdienmodel, zijn trucje, maar je kijkt toch liever naar een kunstenaar die zijn truc de baas is. Bij Marcel van Roosmalen neemt het trucje hem regelmatig over. Bedremmeldheid kun je acteren, maar verlies van ademsteun halverwege woorden en zinnen: daaruit spreken gierende zenuwen. Het helpt ook niet dat hij zo snel mogelijk door zijn vele materiaal wil. Hij laat geen stiltes vallen. De hele voorstelling is een praatwolk

Marcel van Roosmalen in *Ik mag niet klagen*. FOTO FLEUR MULDER

zonder alinea's en witregels. Het ene verhaal gaat even monotoon en abrupt over in het volgende. Arnhemse humor en -natuurlijk - zijn grote liefde Vitesse komen meermaals aan bod, net als zijn door diabetes blind geworden broer en zijn geërfde hekel aan Jan Terlouw. Maar hij wil het ook hebben over wat hij „haat aan de theaterwereld”

noemt, zijn carrière, de oorlogsgeschiedenis van zijn ouders, zijn vakantie naar Iran, zijn dochters, zijn rol in de film *A Bridge Too Far* die die cut niet gehaald heeft, zijn demente moeder, zijn ... - en dat vaak in maar een paar minuten.

Daarin lijkt hij soms verhaaldelen te vergeten en is de chronologie van zijn verhalen vaak onduidelijk (gaat het over zijn huidige vriendin of zijn ex?). Te vaak ook zijn er hele stukken die je doen afvragen 'waar gaat dit heen', om je achter te laten met 'zijn we nu ergens?' En dan moet je ook nog zelf deduceren of je naar een geschiedenisverhaal, een analyse, een waargebeurde persoonlijke anekdote of een grap zit te luisteren. In feite heeft Van Roosmalen een hele lange column zonder lijn uit zijn hoofd geleerd, en heeft zijn regisseur hem verteld dat hij af en toe op een andere plek moet gaan staan.

Echt gemeen naar mensen is hij maar af en toe, bijvoorbeeld als hij acteur Peter Faber belachelijk pro-

beert te maken - en dat zijn de meest meelijwekkende momenten. Dan staat er een brombeer die door zenuwen vergeten is om zijn kunstgebit in te doen.

Ik mag niet klagen wordt gespeeld door een man die 'nee' had moeten zeggen tegen een idee van iemand anders. Of: 'Ja, maar dan wil ik eerst oefenen'. Het is simpelweg nog te vroeg om te zeggen of Marcel van Roosmalen een cabaretier is. Nu nog niet, zoals menig beginneling nog geen cabaretier is als-ie voor het eerst op het cabaretpodium staat. Wie weet wordt hij er een met coaching, talentenprogramma's, afgaan en opkrabbelen. Alleen horen die eerste stapjes gezien te worden door zaaltjes met tien mensen. Niet door volle zalen.

Met dat idee ga je weg: sneu voor Van Roosmalen dat hij zijn publiek al heeft. Dit cabaretdebuut is een voorstelling voor liefhebbers van Marcel van Roosmalen. Niet voor liefhebbers van cabaret.

Son Mieux,
met in het
midden Camiel
Meiresonne.

'Het leven hoeft niet alleen maar beter te worden, het mag ook pijn doen'

INTERVIEW **CAMIEL MEIRESONNE**

ZANGER EN SONGSCHRIJVER
Na steeds grotere successen met de
band Son Mieux moest Camiel
Meiresonne tijdelijk een stap terug doen.
Nu is er een nieuw, ambitieus album.

Door **Thijs Schrik** Foto **Merlijn Doomernik**

Het was niet de bedoeling om een conceptalbum te maken. Maar toen Son Mieux de puzzel ging leggen, werd duidelijk dat het derde album van de band uit Den Haag een rode draad had. De nummers bleken vol te zitten met referenties naar tijd en weer, licht en donker. Daarom is *24 Hours* opgebouwd als een etmaal, met alle aspecten die een dag kan hebben: euforie en energie in de nacht, teleurstelling of berusting in de ochtend. Op de dag van de albumrelease, vrijdag 10 april, spelen ze het album vier keer integraal, binnen een etmaal, op dezelfde locatie in Amsterdam.

Zo'n concertmarathon past bij de

grootse ambities en het grootste geluid van de band die in 2015 begon als solo-project van Camiel Meiresonne en uitgroeide tot een zevenkoppige formatie met een vol geluid met elementen van indiepop, rock en disco, en met blazers, piano en strikinstrumenten. De band maakt dansbare en gelaagde muziek. Op het nieuwe album staan opzweepende stadionrocksongs naast intiemere momenten, zoals op 'Have a Little Faith'. Op het titelnummer zijn gospelinvloeden te horen, met een tekstuele knipoog naar Bruce Springsteen.

24 Hours is het eerste Son Mieux-album sinds hun doorbraak met de hit 'Multicolor' uit 2022. Daarna volgde een stijgende lijn, met twee optredens

in de Ziggo Dome begin 2025 als piek. Maar niet lang daarna werd een geplande tour uitgesteld, net als de release van het nieuwe album. Maanden later vertelde Meiresonne in de talkshow van Eva Jinek over zijn mentale problemen. Hij raakte de grip kwijt, kreeg angstaanvallen, voelde zich los van zichzelf en zijn omgeving. Er volgde rust en therapie. En: ruimte om het album af te maken.

„De rust die we gedwongen moesten nemen, is erg goed geweest”, vertelt de 33-jarige Meiresonne in het centrum van thuisstad Den Haag. „Het heeft zowel mij persoonlijk als het collectief een hoop gebracht.”

Hoe voelde het om zo'n verhaal te doen in een veelbekoken talkshow?
„Er viel een last van mijn schouders. Daarvoor zat ik een hele tijd niet lekker in mijn vel, maar op het podium deed ik alsof het goed ging. En het heeft er voor gezorgd dat ik eerlijker deze plaat heb kunnen afmaken, dat ik meer met een open vizier de wereld in wil stappen. De reacties waren alleen maar fijn. Mensen zeiden: wat goed dat je dit deelt.”

Het bespreken van mentale gezondheid is ook in de muziekindustrie minder een taboe, lijkt het.
„Ik denk dat geen enkel mens kan bestaan in een façade, waarin je doet alsof het altijd alleen maar goed gaat. Soms heb je tegenslagen te verwerken. Ik ben afgestapt van het idee dat er altijd een stijgende lijn moet zijn. Het leven is veel cyclischer.”

Heb je meer rust gevonden?
„Ik heb vooral erg vermijdend geleefd. Ik was altijd op zoek naar meer. Naar het ervaren van positieve dingen, niet te veel bezig zijn met het verdriet of de angsten waar ik ook mee rondliep. Ik kon verdwijnen in zaken als drugs en daarna het grote succes. Ik gebruikte het om bepaalde dingen niet aan te hoeven kijken.”

Je gaf eerder aan dat je geen ontsnapping meer zoekt in drank of drugs.
„Ik ben vijf jaar nuchter. Er is volgens mij niets mis met drank of drugs *an sich*. Alleen als het een bepaalde vorm aanneemt, kan het heel schadelijk zijn. Dat heb ik ondervonden. Ik ben heel blij dat ik daar vanaf ben. Het is goed dat er opener over gepraat kan worden.”

Hoe heeft de dynamiek in de band zich ontwikkeld?
„We zijn met veel. Er is altijd wel iemand met wie het goed gaat en iemand met wie het helemaal niet goed gaat. Met alles wat er op ons afkwam, was er ook als vriendengroep bijna geen tijd meer om daar aandacht aan te besteden. Dat hebben we dus heel bewust ingebouwd. Na het succes zaten we ineens elke dag in de bus, onderweg naar een nieuw hoogtepunt. Dan is er niet snel een moment om te praten over je sores.”

„*24 Hours* is uiteindelijk het meest collectieve en intieme werk dat we gemaakt hebben. Elk nummer op de plaat is live opgenomen. Ons laatste album hebben we in coronatijd opgenomen; toen waren we gedwongen om in hele kleine samenstellingen bij mij thuis op de laptop te werken. Nu hadden we weer de kans om met z'n allen in een ruimte te staan.”

Het is ook hard werken. Hoe doen jullie dat?

„Het werd ons duidelijk: we kunnen op deze manier doorracen en dat houden we misschien nog een paar jaar vol en dan is alle brandstof op. Maar dat willen we niet. Daarom hebben we verschillende vormen van werken uitgeprobeerd. Zo rond het begin van het maken van de plaat hebben we gezegd: oké, we maken er een democratie van. Om er vervolgens achter te komen dat we daar helemaal niet blij van werden.

„Uit dat experiment kwam wel een andere vorm naar boven: waarin van niemand hetzelfde wordt verwacht en iedereen alles mag inbrengen.”

'Dark Before The Dawn' is een duet met Maud Akkermans, violist in de band. Hoe kwamen jullie tot die keuze?

„Dat wilden we al lang doen. Alleen het juiste liedje moest nog tevorschijn komen. 'Dark Before The Dawn' was niet vanuit een duet geschreven. Tot ik tegen Maud zei: wat nou als jij deze delen zingt? Toen werd het nummer ineens een gesprek. Het is een song over elkaar nodig hebben, de verbinding vinden om ergens doorheen te komen.”

Je hoort ook een zoektocht in nummers als 'Morning', met een zin als 'I'm tired of feeling nothing at all'.
„Die gaat over de repetitiviteit van het leven. Hoe saai dat kan zijn, hoe het een sleur kan worden. Het is een sleutelmoment op de plaat, waarop de ochtend eraan komt en er een nieuwe dag is waarop je het opnieuw mag proberen. Dat je alle problemen die je misschien op dat moment hebt, van je af mag laten glijden.”

Op welke nummers krijg je de meeste reacties?

Over 'Tonight' of 'Have a Little Faith' krijgen we hartverscheurende mails van mensen. De songs helpen hen, omdat ze er iets in herkennen. Dat heeft mij gesterkt om nog eerlijker en rauwer te zijn in onze teksten. En dat niet alles alleen maar 'Multicolor' hoeft te zijn. Het leven is veel breder dan alleen maar optimisme of hoop.”

Jullie komen allemaal uit Den Haag, de stad van Golden Earring, Anouk, Di-rect en andere muzikale giganten. Voel je die traditie?

„De muziek wordt van generatie op generatie doorgegeven. Wij hebben dat bij Di-rect gevoeld, we vliegen al lang onder hun vleugels mee. Muzikanten gunnen elkaar dingen. Bij de afscheidsshow van Golden Earring openden we de avond.

„Zowel de Earring als Di-rect hebben mij geleerd dat je door moet zetten en dat je het met elkaar vol moet houden. Die bands hebben ook periodes gehad waarin het niet zo lekker ging. En daarna kwam een hoogtepunt. Ik kan me niet voorstellen dat ik dit in mijn eentje zou moeten doen. We slapen elkaar er echt doorheen. En daarin was het maken van deze plaat een proces dat ons als groep gesterkt heeft. We hebben geleerd om open te zijn. Het kost een hoop energie. Maar die steek ik er heel graag in.”

Het album *24 Hours* van Son Mieux is nu uit. De band toert en staat op 22 januari 2027 in de Ziggo Dome, Amsterdam.
Info: sonmieux.com

Illustratie uit
het boek *Altman!*.
ILLUSTRATIE
MARK JANSSEN

JEUGDLITERATUURPRIJS

Woutertje Pieterse Prijs naar het beeldrijke 'Atman!'

De Woutertje Pieterse Prijs voor het beste kinderboek is toegekend aan schrijver Bart Moeyaert en illustrator Mark Janssen voor hun boek 'Atman!'.

Thomas de Veer

AMSTERDAM

Het kinderboek *Atman!* van schrijver Bart Moeyaert en illustrator Mark Janssen is de winnaar van de Woutertje Pieterse Prijs 2026. De jury van de jeugdliteratuurprijs bekroonde „het boek dat in elke vezel ambacht en kunstenaarschap uitdraagt en kinderen serieus neemt, zonder door de knieën te gaan of over hun hoofden heen te praten”, aldus het juryrapport.

Dat werd zaterdag bekendgemaakt in *De Taalstaat* op NPO Radio 1, dat live uitzond vanaf de uitreiking in het Literatuurmuseum in Den Haag. Moeyaert en Janssen delen het prijzengeld van 15.000 euro. Het is voor beiden de tweede keer dat ze de Woutertje Pieterse Prijs ontvingen: Moeyaert kreeg de prijs een kwart eeuw geleden voor *Broere* (2000), Janssen werd in 2024 bekroond voor zijn illustraties in *De jongen die van de wereld hield* van Tjibbe Veldkamp. „Moeyaert bewijst met *Atman!* zijn meesterschap en voegt er nieuwe taalvormen aan toe, Janssen kleurt het verhaal in met prenten vol verbeelding”, aldus de jury.

Atman! is een van de meest raadselachtige kinderboeken van het afgelopen jaar - droom, fantasie en werkelijkheid lopen door elkaar. We volgen de dwaaltocht van hoofdperson Atman, die de weg naar huis kwijtraakt als hij brood is gaan kopen. Zijn thuisreis wordt een tocht vol omzwervingen door de ongure buitenwereld, langs piraten en volwassenaars van het type monsterlijke schurk dat doorgaans alleen in de verbeelding voorkomt. Niet dat zij minder echt of minder angstaanjagend zijn: in de verbeelding van een kind lopen realiteit en verzinzelers immers door elkaar, zonder rangorde of onderscheid tussen echt en nep. Dat uitgangspunt is het fundament van Moeyaerts vertelling.

Het boek vindt zijn oorsprong als libretto voor een kindopera met muziek van componist Leonard

Evers, die afgelopen winter door Nederland toerde. Dat zie je terug in de zangerige tekst: „Een jongetje op het menu/ na al die weken vis./ Dat lijkt ons een traktatie,/ het fijnste wat er is./ Een uitje fruiten voor de jus./ Een biertje voor de moed./ Dan zijn we tijdig aangesterkt/ als straks de storm woedt”, zoals Moeyaert de piraten laat rijmen. In de recensie in *NRC* werd Moeyaerts tekst geprezen als een „staalduche vol mooie zinnen en mooie vragen”.

Het zingen van beelden

De jury schrijft: „Dit boek keert terug naar de kracht van de mondelinge vertelling, de muziek in de taal, het zingen van woorden en beelden.” *Atman!* biedt daarmee een verwelkende leeservaring, die niet in de eerste plaats helder of begrijpelijk is, maar wel aansluit bij hoe een kind de werkelijkheid kan beleven.

Bart Moeyaert (1964) geldt als de meest vooraanstaande schrijver van jeugdliteratuur van Vlaanderen, wiens oeuvre ook internationale erkenning kreeg, met als hoogtepunt 's werelds grootste oeverprijs voor jeugdliteratuur, de Astrid Lindgren Memorial Award in 2019. Die jury preeft destijds zijn „gecondenseerde en muzikale taal”, die „smeult van onderdrukte emoties en onuitgesproken verlangens”, evenals zijn „wil om uit te dagen”.

Uitdagen doet *Atman!* ook: niet alleen door de dreigende wereld die Moeyaert neerzet (waar het desalniettemin weer goedkomt), maar ook doordat hij als maker van kinderland literatuur geen *pleaser* is, maar een eigenzinnige maker die geen artistieke concessies doet. Zijn maatstaf is het dromerige jongetje dat hij zelf ooit was. Wat dat betreft hadden de slotwoorden van Atmans vertelling net zo goed uit de mond van zijn schepper kunnen komen: „Ik weet niet wat je denkt./ Ik weet niet wat je vindt./ Is alles wat ik heb meegeemaakt/ bedacht door een merkwaardig kind/ dat af en toe wat aandacht wil,/ en daarom iets verzint?”

De Woutertje Pieterse Prijs werd dit jaar voor de 39ste keer uitgereikt. De andere genomineerden waren *Albatros* van Yorick Goldewijk, *Alle dingen die mijn opa stiekem* is van Gerson Main & Hedy Tjin, *De oorsprong der Dingen* van Jacques & Lise, *Konijnjes op het kerkhof* van Peer Wittenbols & Shamisa Debroey en *Krekel* van Annet Schaap.

'Voor de Efteling wilden we een show met diepgang en betekenis'

INTERVIEW THEATERSHOW EFTELING

Marcel Kalisvaart en Áquila Allucard, die ook illusies leveren aan Hans Klok, maakten een show voor de Efteling over de magie van de kindertijd. „We herinneren het publiek eraan dat je nooit te oud bent om te dromen.”

Door **Shira Keller** Foto **Lars van den Brink**

Marcel Kalisvaart en Áquila Allucard.

BEGIN deze maand ging *Magicaluna* in première, de nieuwe theatershow van de Efteling. *Magicaluna* vertelt het verhaal van een meisje, Luna, dat besluit om alles in haar slaapkamer wat bij haar kindertijd hoort - de knuffel waar ze altijd mee slaapt, een poster, herinneringen aan sprookjes - weg te doen. Vanaf morgen, neemt ze zich voor, is ze kind-af. Maar in haar dromen, die nacht, komen de figuren die ze in de prullenbak gooi- de haar bezoeken.

De show, die theater, dans, muziek en magische illusies verbindt, werd in samenwerking met de Efteling bedacht en gemaakt door illusionist Marcel Kalisvaart en art director Áquila Allucard - samen Magus Utopia. Daags voor de première vertellen ze, vanuit twee verschillende auto's onderweg naar de Efteling, welke reis ze aflegden om tot *Magicaluna* te komen.

Voor Kalisvaart begon het allemaal op zijn tiende, toen hij van zijn vader een goocheldoos cadeau kreeg. „Ik was een vreselijk verlegen jongetje”, vertelt hij, „Ik vond sociaal contact heel moeilijk. Die goocheldoos brak iets in me open, ik oefende er heel fanatiek mee.” Kalisvaart ontdekte dat er in Haarlem een heuse goochelwinkel bestond. „Ik kocht er als tienjarige mijn eerste professionele trucs. Achter de kassa werkte een goochelaar, die me vertelde dat er ook goochelclubs bestaan. Dus ik werd lid van de junioren van de MKA, de Magische Kring van Amsterdam. Toen had ik opeens allemaal goochelvrienden.” Ook buiten de club lukte het hem dankzij het goochelen steeds beter om met zijn verlegenheid om te gaan. „Trucs hielpen me om met mensen in contact te komen.”

Kalisvaart was een jaar of vijftien toen hij de overstap maakte van trucs met kaarten en ringen naar grote podiumillusies. „Tv-shows van illusionisten als Siegfried en Roy, en David Copperfield vond ik geweldig. Dat wilde ik ook. Dus toen ik via de goochelclub een grote illusie kon kopen, een kist waar mee twee personen van plaats kunnen wisselen, hoefde ik daar geen twee keer over na te denken. Ik oefende de act met een meisje van turnen. We traden ermee op in buurt- huizen en op feesten - waar ze ons maar wilden hebben.”

Kalisvaarts vader Dick, die gereedschapsmaker en metaalbewerker was, was verrast over de act van zijn zoon en stelde voor om samen een nieuwe illusie te bouwen. „In de garage en in de tuin gingen we samen aan de slag met het ontwerpen en bouwen van kisten en platforms voor een nieuwe act.”

“Gochelen hielp me als kind om met mijn verlegenheid om te gaan”

Marcel Kalisvaart illusionist

Daarna ging het snel: op zijn zeventiende werd Kalisvaart voor het eerst Nederlands kampioen goochelen, op zijn achttiende opnieuw. Hij werd gevraagd voor optredens in Duitsland. Andere illusionisten zagen zijn optredens en benaderden hem: of zijn illusies te koop waren. Het was het begin van Magus Utopia. Kalisvaart: „Vijftientig jaar geleden stopte mijn vader met zijn baan, om fulltime illusiebouwer te worden, voor klanten wereldwijd. Duitsland, Zwe-

den, Japan, Amerika. Onze collega Hans Klok heeft voor zijn laatste show zes illusies van Magus Utopia afgenomen.”

Voor Áquila Allucard voltrok de weg naar het entertainmentvak zich minder vanzelfsprekend. Hij groeide op in Brazilië, in een gezin van Jehovah's Getuigen. „Fantasie was bij ons thuis uit den boze. Verhalen als Sneeuwwitje en Pinokkio: verboden. Showbizz was iets verderfelijks. Toen ik achttien was, verhuisde ik naar Nederland, vooral vanwege mijn geaardheid: ik ben homoseksueel, daar was geen tolerantie voor in onze gemeenschap. Ik voelde een sterke behoefte om het kind in mezelf, dat in Brazilië zo extreem ingeperkt werd, te leren kennen.”

Allucard was net twee weken in Nederland toen hij Kalisvaart ontmoette. Kalisvaart: „Ik ontdekte dat hij een uitzonderlijk talent had voor tekenen en ontwerpen, dus ik vroeg of hij wilde meedenken over de vormgeving van onze acts. Sindsdien werken we samen. Ik ontwikkelde de effecten, mijn vader, die inmiddels met pensioen is, maakte de bouwkundige schetsen, Áquila had de artistieke leiding.”

De drie hadden al gauw bijzonder veel succes; de opdrachten voor Magus Utopia stroomden binnen. Jaren achter elkaar werkte het drietal zich een slag in de rondte, in themaparken over de hele wereld, voor tv en voor festivals. Maar het succes had ook een schaduwzijde. Kalisvaart: „We waren zo extreem veel aan het werk, zeven dagen in de week, vaak maanden achter elkaar, dat we in een sleur terecht kwamen. Een jaar of twee geleden merkten we dat we onze passie onderweg waren kwijtgeraakt. Het was betekenisloos gaan voelen.”

Allucard: „In een maatschappij die draait om efficiëntie en succes dreig je soms te ver-

geten hoe belangrijk het is om te spelen, om te dromen.” Kalisvaart: „We dwingen onszelf tot productiviteit, en als we even vrij zijn, omringen we ons met technologie, met schermpjes, die onze fantasie lamleggen.” Allucard: „Dat is ook wat showbizz met je doet. Na mijn vertrek uit Brazilië had de showbizzwereld als een bevrijding gevoeld. Maar nu begon diezelfde wereld me tegen te staan.” Kalisvaart: „Dus we zijn in 2024 gestopt.” Allucard: „In Japan heb je het fenomeen Kintsugi: keramiek dat kapot is gevallen, wordt met goud weer aan elkaar gelijmd. Soms moeten dingen stuk gaan, symboliseert het, om te kunnen transformeren in iets nieuws. Iets beters.”

In het geval van Magus Utopia diende het goud zich aan in de vorm van een concept-specialist van de Efteling. Hij vroeg ze of ze zin hadden om een show voor de Efteling te maken. Kalisvaart: „De Efteling is niet zo maar een attractiepark. Het is onderdeel van de Nederlandse cultuur. Meteen voelden we aan hoe we op deze plek een show konden maken mét diepgang, mét betekenis.”

De magie blijft intact

Tijdens het werken aan *Magicaluna*, waarvan Kalisvaarts vader nog meewerkte, ging Kalisvaart na wat hemzelf het meest was bijgebleven van zijn uitjes naar de Efteling als kind. „Dat waren niet de spannende attracties, niet de achtbanen, maar die ezel, waar een munt uit vloog. Holle Bolle Gijs. Ik herinner me dat ik voor de eerste keer Langnek zag, en thuis ging proberen of ik dat ook kon, mijn nek zo uitrekken. Mijn moeder vertelde dat ze, toen zij als kind met haar moeder de Efteling bezocht, wel een uur kon kijken naar de dansende rode schoentjes.” Allucard: „De Efteling gaat niet

om spektakel maar om verhalen, zelfs de achtbaanritten zijn er ingebed in een verhaal. Dat is de kracht van het park.” Kalisvaart: „Daarom spreekt het alle generaties aan. Het zijn belevenissen. De magie blijft intact als je volwassen wordt.”

In *Magicaluna* brachten Kalisvaart en Allucard de droomwereld van het meisje Luna tot leven. Het ene na het andere fantasierijke beeld trekt aan je voorbij: dansende sprookjesbosbewoners, een in tweeën gesplitste astronaut op een fiets, een schaduwspeel met een wolf in een bos, een zwerende zeemeermin achter een watergordijn. Spectaculaire effecten zijn er ook: Luna wordt tijdens haar nachtelijke reis doormidden gezaagd, met een kanon afgeschoten en de lucht in gehesen in een kooi waar de vlammen uit slaan. Met bed en al zweeft ze al dromend door het theater.

Maar wat nog de meeste indruk maakt, is hoe dat meisje, dat zichzelf te oud achtte om nog met een knuffel te slapen, er tijdens die stormachtige droomvlucht achter komt hoe waardevol de magie die haar kindertijd tekende nog altijd voor haar is. En hoe groot de misvatting is dat je er afstand van zou moeten doen.

Kalisvaart: „We hebben aan den lijve ondervonden hoe leeg en betekenisloos je leven wordt, wanneer je je creativiteit en speelsheid inlevert, ten bate van zogenaamd 'volwassen' waarden als productiviteit en materieel succes. Met *Magicaluna* willen we het publiek, van alle generaties, daaraan helpen herinneren: je bent nooit te oud om te dromen.”

Magicaluna, een productie van de Efteling en Magus Utopia. T/m 8 november in het Efteling Theater. Info: efteling.com

ALBUMS VAN DE WEEK

Benjamin Herman omarmt Japanse jazz

Jazz

Benjamin Herman
The Tokyo Sessions
●●●●○

W e duiken Tokio in, maar blesist niet de toeristische ansichtkaart-versie. Saxofonist Benjamin Herman gidst ons door de pulserende ondergrondse muziekscène in alternatieve wijken als Shimokitazawa en Koenji, waar muziek in vele clubs en kelders leeft, waar vinyl heilig is en jazz, noise en punk elkaar vinden in een sfeer die even hip eclectic is, als rauw en onvoorspelbaar.

Het moest er maar eens uit, vond Herman: zijn jarenlange obsessie met Japan. Sinds zijn eerste bezoek op zijn negentiende is Tokio voor hem geen bestemming maar een staat van zijn. Hij voelt er hoe jazz niet alleen wordt gespeeld, maar geleefd. Met zijn trio streekt hij neer in de vermaarde analoge kelderstudio Dede voor ruim een week intensieve opnames, samen met Japanse muzikanten namen als gitarist Otomo Yoshihide, tenorsaxofonist Tomoaki Baba en fluitist Akihito Obama.

Wat Herman typeert, is zijn ontombare drang tot vernieuwing. Hij wil niet in herhaling vallen en daagt zichzelf steeds weer uit: van avant-garde tot straight ahead, van punkjazz tot lichte easy listening. In deze nieuwe stap dompelt hij zich onder in de J-jazz underground, een collage van elektronica, diepe grooves, samples en vurige improvisaties, verweven met traditionele Japanse klanken. De titels verraden zijn route: obscure clubs, nachten in luisterbars, plekken waar hij at, sliep en de vriendschappen die hij sloot.

Japan brengt iets anders in de Brits-Nederlandse muzikant naar voren: scherper, vrijer, minder gebonden aan conventies. *The Tokyo Sessions* is geen oppervlakkige liefdesverklaring, maar een laagde verkenning van experiment en vrijheid. Waar de energie vanaf spat: er is turbojazz die aanjaagt, met onverwachte erupties en rafelige randen. Hermans sax vormt er eechoot via effectpedalen, kaast terug op zichzelf, soms haast ergelijk herhalend.

In meer uitgewerkte stukken duiken improvisaties op die ruw en compromisloos zijn, balanceerend op het randje van noise. Daar tegenover staan filmische passages, gedragen door melodieën die blijven hangen. In dat spannings-

Rock

Iguana Death Cult
Guns Out
●●●●○

D eze recensie is eigenlijk nutteloos. Iguana Death Cult heeft namelijk net een van de moeilijkste levels van de muziekindustrie uitgespeeld. De Rotterdamse rockband kreeg vorige maand (1) een gratis aanbeveling in de school geworpen van (2) een levende legende op (3) een massamedium met gigantisch bereik.

Iggy Pop, oervader van alle opstandige punkers wereldwijd draaide tijdens zijn radioshow van de BBC radio drie van hun nummers achter elkaar en raakte niet uitgepraat over de schrijfkwaliteiten van de vijfkopppige „oerband uit de Rotterdamse scene, in Nee-der-land”. Oké, zijn lofzang ging weliswaar over nummers van het derde album *Echo Palace*, maar ook bij de vrijdag verschenen opvolger *Guns Out* kan Pop zijn vingers aflikken.

Want precies zoals in zijn eigen pionierende hoogtijdagen in The Stooges kan Iggy daarop horen hoe

zijn volgingen uit de Lage Landen met minimale middelen maximale resultaten behalen. Ook zanger-gitarist Jeroen Reek heeft vaak aans een handjevol woorden al genoeg om drie coupletten te vullen. Dan stamelt hij gewoon tientallen keren: „*ILikeIt, It's Nice*”. Is het een symbool voor gemakzucht en verveling, een aanklacht tegen overproductie en massaconsumptie, of allemaal tegelijk? Wat het ook moge zijn: de slogan blijft malen in je hoofd.

Een (post)punk- of garagerockband kun je Iguana Death Cult al lang niet meer noemen. De titel *Guns Out* is een statement dat het spervuur aan muzikale stijlen die de band afschiet perfect samenvat: naast het gejaagde gitaargeraas en gedreven 1-2-3-4-punk ("Reckless Running") klinkt evengoed wave, dance, krautrock, trage gothic surf ("Lazarus") of zelfs een schattig slaapliedje ("Deflated").

Het titelnummer begint met een knipog naar de iconische baslijn van 'Block Rockin' Beats' van The Chemical Brothers (die dat op hun beurt weer jatten van The Crusaders), maar explodeert al snel in

COLOFON

Mediahuis NRC BV
Hoofdredacteur:
Patricia Veldhuis
Algemeen directeur:
Dominic Stas

Redactie

Vragen, opmerkingen of suggesties?
Mail naar **redactie@nrc.nl** of ga naar nrc.nl/contact.
Postadres: Postbus 20673, 1001 NR Amsterdam, t.a.v rubriek, redactie of persoon.
T: **020-7553000** (algemene nummer)

Ingezonden brieven

Reageren op artikelen? Stuur maximaal 250 woorden naar **opinie@nrc.nl**. Vermeld naam, adres en tel. nummer.

Advertenties

T: **020-7553049**,
E: sales@nrc.nl,
W: adverteren.nrc.nl

Familieberichten

T: **020-7553052**
E: familieberichten@nrc.nl

NRC Webwinkel

E: klantenservice@nrcwebwinkel.nl

Bezorging en abonnementen

Wij streven ernaar NRC te bezorgen voor 7.00 uur, op zaterdag voor 9.00 uur. W: nrc.nl/service, T: **088-572 0572** (ma-vr 8.00-17.00, za 9.00-13.00)

Omgang persoonsgegevens

Mediahuis NRC BV legt van abonnees en gebruikers van online dienstverlening gegevens vast voor de uitvoering van een (abonnee)overeenkomst en/of het verlenen van diensten. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over relevante producten en diensten van Mediahuis NRC BV (zie ook nrc.nl/privacyverklaring). Almedien kan via privacy@nrc.nl.

Auteursrecht

© NRC, 2026. Alle auteursrechten en databankrechten ten aanzien van (de inhoud van) deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden. Deze rechten berusten bij Mediahuis NRC BV c.q. de betreffende auteur. Zie voor de volledige tekst: nrc.nl

Zo leest u de NRC waardering

●●●●● buitengewoon
●●●●● zeer goed
●●●○○ goed
●●○○○ matig
●○○○○ zwak

zijn wervelwind waarin chaotische drums, schelle Gang of Four-gitaars en bruisende synthesizers om aandacht vechten en Reek - zingend, brullend, croonend, lallend en fluisterend - alle registers opentrekt.

Zijn gemoeidtoestand balanceert ergens tussen bluf en onzekerheid, branie en wanhoop. Het ene moment verklaart hij stoer schijft te hebben aan alles en iedereen ('Heavy Weight Champion of the World'), maar het volgende moment staat hij huilend onder de douche ('Supreme Leader').

Die emotionele gespletenheid waarin ernst, ironie, angst en humor elkaar afwisselen, plektink ook in de muziek waarin wrosling melige percussiepartijen, oubollig piepende orgelgates en lallende zeemansrefreinen opduiken. In 'Low' klaagt Reek dat hij kleem zit: terwijl hij nog met volle teugen geniet van zijn rock-'n-rollbestaan, leiden (of beter: lijden) zijn vrienden inmiddels negen-tot-vijf-levens als doodsaaie modelburgers. Iggy had het niet beter kunnen verwoorden.

Frank Provoost

Weekdeals

GELDIG T/M 19 APRIL 2026

Bekijk alles

BUCCAN & HYUNDAI

Lekker buiten barbecueën

- > Kamado BBQ met 22" grilloppervlak en 2 werkbladen
- > Rookvrije houtskool BBQ met ventilator
- > Pizzasteen van keramiek in 3 afmetingen
- > Bekijk meer BBQ producten online

ADVIESPRIJS FABRIKANT
1.599,00
999,00

ADVIESPRIJS FABRIKANT
99,95
79,95

ADVIESPRIJS FABRIKANT V.A.
49,95
34,95

BEKIJK ALLE BBQ PRODUCTEN ONLINE

Hoge korting!

ANNA MORELLINI

Leren tas

ADVIESPRIJS FABRIKANT
229,00
54,95

GEMAAKT IN ITALIË

- > Gemaakt van 100% koeienleer
- > Keuze uit diverse kleuren
- > Bekijk meer tassen online

TRAVELIN'

Wandelschoenen

ADVIESPRIJS FABRIKANT
189,95
99,95

WIND- EN WATERDICHT

- > Ergonomisch voetbed en EVA-zool voor extra demping
- > Extra schuim om de enkel, hiel en tong
- > Bekijk meer Travelin' producten online

NEDIS

Dia- en negatieven scanner

ADVIESPRIJS FABRIKANT
129,95
69,95

MODERN EN COMPACT ONTWERP

- > Op hoge resolutie oude dia's of filmnegatieven scannen en direct opslaan
- > Inclusief meegeleverde software

TEN CATE

Dekbedovertrek

ADVIESPRIJS FABRIKANT V.A.
39,95
19,95

GEMAAKT VAN PERKALINE KATOEN

- > Heerlijk zacht, ademend en goed vochtregulerend
- > Verkrijgbaar in vele kleuren en dessins
- > Bekijk meer Ten Cate producten online

BREND

Puzzelplaat

ADVIESPRIJS FABRIKANT
139,95
69,95

GESCHIKT VOOR PUZZELS TOT 1500 STUKJES

- > 4 schuiflades voor het sorteren van puzzelstukjes
- > Ingebouwde standaard met 5 verschillende hoeken
- > Viltten ondergrond zorgt dat alles op z'n plek blijft

Droogboeket

ADVIESPRIJS FABRIKANT
59,95
24,95

MIX VAN NATUURLIJKE MATERIALEN

- > Onderhoudsvrij; geen water nodig en blijvend mooi
- > Perfect als decoratieve blikvanger
- > Verkrijgbaar in verschillende kleuren

